

14—15 maj

Debatter m. m.

Torsdagen den 14 maj	Sid.
Svar på interpellation av herr Hübinette ang. åtgärder för bekämpande av flyghavre	5
Fortsatt valutareglering, m. m.	7
Om en liberalisering av kapitalrörelserna inom Norden	13
Om förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter, m. m.	15
Inrättande av kreditinstitut för lantbruksnäringarna, m. m.	23
Riksbankens sedelutgivning	24
Utvidgning av ränteregleringslagens tillämpningsområde	32
Omorganisation av statens bilinspektion	34
Inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat	42

Fredagen den 15 maj

Anslag under åttonde huvudtiteln till skolväsendet:	
Bidrag till Sveriges elevers centralorganisation	48
Pedagogiskt utvecklingsarbete	49
Bidrag till driften av grundskolor	52
Bidrag till inackordering av skolbarn i elevhem eller enskilda hem	67
Bidrag till anordnande av skolskjutsar	71
Bidrag till pedagogisk utrustning	73
Folkundervisningens främjande i rikets nordligaste gränsorter	74
Omorganisation av skol- och arbetshemmet vid Mogård	77
Försöksverksamheten med kontinuerligt tidningsstudium vid gymnasiet	78

	Sid.
De allmänna gymnasiernas medel för bibliotek och materiel ..	82
Om inrättande av ett korrespondensgymnasium i Valdemarsvik, m. m.	84
Om statsbidrag till Grännaskolan	89
Bidrag till driften av lokala yrkesskolor	91
Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. ...	94
Bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov	97
Bidrag till driften av folkhögskolor	99
Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor	108
Fortsatt utbyggnad av universitetet i Umeå	109
Interpellationer:	
av herr Billman ang. bedömningsgrunderna vid tillsättandet av ordinarie lärartjänster å grundskolans högstadium	116
av herr Nilsson, Ferdinand, om statligt stöd för att stimulera industriell verksamhet i norra Uppland, m. m.	117

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 14 maj

Bankoutskottets utlåtande nr 31, ang. förordnande om fortsatt valutareglering, m. m.	7
— nr 32, ang. redogörelse för Nordiska rådets tolfte session	13
— nr 33, om förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter, m. m.	15
— nr 34, ang. inrättande av kreditinstitut för lantbruksnäring- arna, m. m.	23
— nr 35, ang. särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedel- utgivning, m. m.	24
— nr 36, ang. ändrad lydelse av 6 § ränteregleringslagen	32
Statsutskottets utlåtande nr 99, ang. omorganisation av statens bilinspektion m. m.	34
— nr 100, ang. ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m.	41
— nr 101, ang. vissa fastighetsfrågor m. m. inom kommunika- tionsdepartementets verksamhetsområde	41
— nr 77, ang. allmän beredskapsstat (allmänna frågor)	41
— nr 78, ang. allmän beredskapsstat (justitiedepartementet) ..	41
— nr 79, ang. allmän beredskapsstat (försvarsdepartementet) ..	41
— nr 80, ang. allmän beredskapsstat (socialdepartementet) ..	41
— nr 81, ang. allmän beredskapsstat (kommunikationsdeparte- mentet)	41
— nr 82, ang. allmän beredskapsstat (finansdepartementet)	41
— nr 83, ang. allmän beredskapsstat (ecklesiastikdepartemen- tet)	41

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 84, ang. allmän beredskapsstat (handelsdepartementet)	41
— nr 85, ang. allmän beredskapsstat (inrikesdepartementet) ..	41
— nr 86, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: justitiedepartementet	41
— nr 87, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: försvarsdepartementet	41
— nr 88, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: socialdepartementet	41
— nr 89, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: kommunikationsdepartementet	41
— nr 90, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: finansdepartementet	41
— nr 91, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: ecklesiastikdepartementet	41
— nr 92, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: inrikesdepartementet	41
— nr 97, ang. vissa anslagsfrågor m. m. inom försvarsdepartementets verksamhetsområde	41
— nr 98, ang. fortsatt disposition av visst äldre anslag inom utrikesdepartementets verksamhetsområde	42
— nr 102, ang. inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat	42
— nr 103, ang. vissa ändringar i statliga avlönings- och pensionsreglementen	47
— nr 104, ang. den statliga exportkreditgarantiverksamheten	47
Tredje lagutskottets utlåtande nr 32, ang. ändring i vägtrafikförordningen, m. m.	47
— nr 33, i anledning av vissa paragrafer i riksdagens revisorers berättelse angående granskning av statsverket	47
Jordbruksutskottets utlåtande nr 12, ang. anslag till vissa forskningsråd m. m.	47
— nr 13, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: jordbruksärenden	47
— nr 16, ang. försäljning av viss kronan tillhörig mark, m. m. ..	47
— nr 17, ang. inrättande av kreditinstitut för lantbruksnäringarna, m. m.	47

Fredagen den 15 maj

Statsutskottets utlåtande nr 93, ang. anslag till skolväsendet	48
— nr 94, ang. fortsatt utbyggnad av universitetet i Umeå m. m.	109

Torsdagen den 14 maj

Kammaren sammanträdde kl. 14.00

Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående viss omorganisation av jordbrukstekniska institutet och statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av statens lantbrukskemiska laboratorium, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 195 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.; och

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 § tulltaxeförordningen den 13 maj 1960 (nr 391), m. m.

Ang. åtgärder för bekämpande av flyghavre

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **HOLMQVIST**, som

tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Hübinettes den 17 april framställda interpellation angående åtgärder för bekämpande av flyghavre, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Hübinette har frågat om jag avser att vidta några mera vittgående åtgärder i form av ökade resurser för att råda bot mot flyghavreproblemet.

Såsom berörts i interpellationen har frågan om ökade resurser för att bekämpa flyghavren behandlats av riksdagen den 3 april i år i anledning av motioner, som väckts av herr Hübinette m. fl. Såsom framgår av jordbruksutskottets utlåtande över motionerna uppmärksammas frågan av lantbruksstyrelsen och lantbrukshögskolan. Vad utskottet uttalat bland annat om angelägenheten av effektiva bekämpningsåtgärder mot flyghavren kommer att ges till känna för styrelsen och högskolan. Någon ytterligare åtgärd från min sida är ej aktuell för närvarande.

Herr HÜBINETTE (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret. Detta kan förefalla vara en mycket liten fråga, och jordbruksministerns svar vittnar ju också om att han tar ganska lätt på problemet. Men dess värre är detta inget enkelt problem, och det tycker jag bäst kan belysas genom att jag citerar några av de remissyttrandena som inkom till jordbruksutskottet i samband med dess behandling av motionerna i ärendet i år.

Lantbrukshögskolans styrelse säger bl. a.: »Flyghavre utgör ett av de besvärligaste hoten mot svensk utsädesodling och intensifierade åtgärder mot detta besvärliga ogräs är i hög grad

Ang. åtgärder för bekämpande av flyghavre

påkallade. Styrelsen vill därför starkt understryka vikten av att medel ställs till förfogande för en utbyggd forsknings- och försöksverksamhet rörande flyghavren.»

Lantbruksstyrelsen säger: »Lantbruksstyrelsen kan vitsorda att flyghavren är till stor skada i de spannmålsodlande områdena... Liksom motionärerna anser lantbruksstyrelsen angeläget att man genom forsknings- och försöksverksamhet söker finna metoder för att än bättre komma till rätta med flyghavreproblemet.»

Hushållningssällskapens förbund uttalar, att den ökade flyghavreförekomsten för närvarande utgör ett av de besvärligaste problemen för växtodlingen inom flertalet av våra viktigaste jordbruksområden. Förbundet anför vidare: »De undersökningar och den försöksverksamhet på området, som där förekommer» — därvid åsyftas lantbrukshögskolan — »är emellertid i betraktande av flyghavreproblemet ekonomiska storleksordning icke av den omfattning, som får anses vara behövlig och önskvärd.»

Efter att ha tagit del av dessa yttranden blir man desto mer förvånad, då jordbruksministern i sitt svar i dag säger: »Vad utskottet uttalat bland annat om angelägenheten av effektiva bekämpningsåtgärder mot flyghavren kommer att ges till känna för styrelsen och högskolan.»

Vad säger då utskottet? Jo: »Utskottet vill för sin del understryka angelägenheten av att ifrågavarande, för växtodlingen besvärande ogräs blir föremål för effektiva bekämpningsåtgärder.»

Konklusionen av det hela är att jordbruksministern nöjer sig med att skicka detta torftiga uttalande till två institutioner, som redan genom sina remissvar dokumenterat sig som goda förespråkare för effektiva åtgärder mot detta ogräs.

Vad jag åsyftade med min fråga var närmast att jag ville höra om jordbruksministern är beredd att medverka till

en intensivare forskning. Det är nämligen forskning som behövs på detta område, innan man kan sätta in åtgärder. Jag kan tala om att vid ett sammanträde på hushållningssällskapet i Uppsala våra förnämsta forskare på området framhöll att vi inte har kommit så mycket längre i dag när det gäller flyghavreforskningen än Carl von Linné hade gjort i mitten av 1700-talet. Detta är rätt skrämmande. Nu talar jordbruksutskottet och jordbruksministern om att effektiva bekämpningsåtgärder skall sättas in. Det första man måste veta är hur det hela fungerar, innan man kan sätta in bekämpningsåtgärder. Det är beträffande denna forskning, herr jordbruksminister, som jag har frågat om Ni är beredd att på ett eller annat sätt medverka.

Herr statsrådet **HOLMQVIST:**

Herr talman! Jag vet inte om det kan se ut som om jag vore ointresserad av denna fråga. Jag har tvärtom återopat vad utskottet har sagt på denna punkt. Det kanske i stället finns anledning att fråga, om herr Hübinette själv har varit tillräckligt intresserad av frågan. Han har visserligen väckt en motion, och jag föreställer mig att kammarens ledamöter har haft anledning att ta del av den. Utskottet har avgivit ett utlåtande över motionen, vilket behandlades här i riksdagen den 3 april. Herr Hübinette hade haft möjligheter att då begära ordet och framställa ett yrkande, i den mån utskottet inte tillgodosåg herr Hübinettes önskemål. Det har han nu inte gjort, i varje fall har han inte vid det tillfället talat i denna fråga.

Jag har bara haft att hänvisa till att riksdagen i vanlig ordning har behandlat detta spörsmål och därvid gjort en skrivning. Vi kan ju alltid diskutera hur kraftig den är, men jag vill erinra herr Hübinette om att det inte är jag som disponerar över forskningsanslaget till högskolan. Vi anvisar medel till

forskningen, men det måste ankomma på högskolans forskare själva att avgöra vilka forsknings- eller försöksobjekt som skall gå fram och vilken turordning de skall få.

Riksdagens skrivelse kommer självfallet att i vanlig ordning uppmärksammas vid höstens budgetarbete. Om vi därvid kommer fram till att det föreligger ett behov av alldeles speciella åtgärder, kommer den saken självfallet också att beaktas.

Jag har i likhet med herr HübINETTE närmast sett detta som en fråga om forskning, och under sådana förhållanden ankommer det ju på de instanser som jag har nämnt att tillgodose de berättigade intressen som här kan föreligga.

Herr HÜBINETTE (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det sista klarläggandet, som tydligt visade att också jordbruksministern åsyftade forskning och inte endast bekämpningsåtgärder, vilket man lätt kan tro när man läser interpellationssvaret, där jordbruksministern speciellt trycker på bekämpningsåtgärderna.

Jag har fullt klart för mig att lantbrukshögskolan disponerar över dessa anslag, men man anser där att de nu är för små för att medge effektiva forskningsåtgärder. Det var därför jag önskade att ett vidgat forskningsanslag möjligen kunde komma i åtanke till ett annat år, så att det blir möjligt att sätta in kraftåtgärder för att komma till rätta med flyghavren.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 105—108, 111 och 116—118, bevillningsutskottets betänkanden nr 52 och 54 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 27.

Ang. fortsatt valutareglering, m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering, m. m., dels ock väckta motioner om upphävande eller ändringar av valutaregleringen.

I en den 20 mars 1964 dagteknad proposition, nr 134, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t

dels begärt riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering i enlighet med vad föredragande departementschefen förordat;

dels ock inhämtat riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till förordning om fortsatt giltighet av valutaförordningen den 5 juni 1959 (nr 264) och om ändring i samma förordning.

I propositionen hade begärts riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering för tiden den 1 juli 1964—den 30 juni 1965. För riksdagens yttrande hade i anslutning härtill framlagts förslag till bestämmelser om fortsatt giltighet av valutaförordningen under samma tid. I samband därmed hade även vissa ändringar föreslagits i förordningens ansvarsbestämmelser. Dessa ändringar, som föranleddes av brottsbalken, avsåges skola träda i kraft den 1 januari 1965.

Till utskottet hade hänvisats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna nr 794 i första kammaren av herr *Stefanson m. fl.* och nr 977 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen måtte avslå propositionen.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet vidare upptagit ett antal vid riksdagens början väckta, till utskottet hänvisade motioner, såvitt dessa avsåge valutaregleringen. I de delar motionerna avsåge annat än frågor rörande valutaregleringen, behandlades

Ang. fortsatt valutareglering, m. m.

de i utskottets utlåtande nr 33. Motionerna voro följande, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 583 i första kammaren av herr *Virgin m. fl.* och nr 704 i andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att Kungl. Maj:t måtte

a) verkställa utredning angående förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionerna; samt

b) vidtaga de förenklingar, lättnader och andra ändringar i valutaförordningen den 5 juni 1959, som betingades av vad i motionerna närmare anförts;

dels de likalydande motionerna nr 577 i första kammaren av herrar *Dahlén* och *Hilding* samt nr 708 i andra kammaren av herrar *Wiklund* och *Keijer*, vari föreslagits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en utredning med uppgift särskilt att företaga en revision av valutakontrollagstiftningen, i syfte att undanröja för svenskt näringsliv otidsenliga hinder i fråga om kreditgivning, upplåning och värdepappershandel m. m.;

dels ock de likalydande motionerna nr 584 i första kammaren av herr *Åkerlund* samt nr 707 i andra kammaren av herrar *Regnéll* och *Nordgren*, vari hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t skyndsamt måtte utreda och förelägga riksdagen förslag till de ändringar av valutaregleringen, som erfordrades för att underlätta en anpassning av den svenska kredit- och kapitalmarknaden till den internationella utvecklingen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

A. med avslag å motionerna I: 794 och II: 977 samtycka till förordnande om fortsatt valutareglering i enlighet med

vad i den förevarande propositionen förordats,

B. vad beträffade det genom propositionen framlagda förslaget till förordning i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till kända vad utskottet i utlåtandet anför, t

C. besluta, att motionerna I: 583 och II: 704, I: 577 och II: 708 samt I: 584 och II: 707, samtliga såvitt nu vore i fråga, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Regnéll*, *Gustaf Henry Hansson*, *Gorthon*, *Stefanson*, *Berglund* och *Jonsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa

i första hand att riksdagen måtte

A. med bifall till motionerna I: 794 och II: 977 avslå förevarande proposition i vad den avsåge begäran om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering,

B. besluta, att propositionen i vad den avsåge inhämtande av yttrande över vid densamma fogat förslag till förordning icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd,

C. besluta, att motionerna I: 583 och II: 704, I: 577 och II: 708 samt I: 584 och II: 707, samtliga såvitt nu vore i fråga, måtte anses besvarade med vad reservanterna anför, t och hemställt;

i andra hand — därest under punkterna A och B icke vad i reservationen yrkats utan vad i propositionen hemställts vunne riksdagens bifall — att riksdagen under punkten C måtte besluta att i anledning av motionerna I: 583 och II: 704, I: 577 och II: 708 samt I: 584 och II: 707, samtliga såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t skyndsamt måtte verkställa utredning rörande ändringar av valutaregleringen i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionerna.

Ang. fortsatt valutareglering, m. m.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):

Herr talman! Varje år återkommer Kungl. Maj:t med en hemställan om att riksdagen måtte ge sitt samtycke till en fortsatt valutareglering, och varje år yrkas i olika motioner avslag på denna Kungl. Maj:ts framställning.

De argument som här åberopas för valutaregleringen och de som anföres mot den visar inte någon större variation. Kungl. Maj:t anser att denna reglering är nödvändig som ett ekonomiskt-politiskt instrument för en effektiv och ändamålsenlig politik. Avslagsyrkandena grundar sig som regel på den uppfattningen, att regleringen försvårar för svenska företag att konkurrera på de internationella marknaderna och att den strider mot OECD:s regler för liberalisering av kapitalrörelserna.

Utskottets majoritet godkänner helt departementschefens uppfattning om nödvändigheten av en fortsatt valutareglering, men det anmärkningsvärda är att majoriteten efter detta sitt ståndpunktstagande lägger så stor vikt vid att tala om hur generöst och välvilligt valutaregleringen tillämpas i praktiken. Ingen tvekan råder om att en liberalisering undan för undan skett i avseende på regleringen. För närvarande är ju alla löpande betalningar fria, om de sker genom en av riksbanken godkänd valutabank. Ansökningar om tillstånd till svenska investeringar i utlandet brukar undantagslöst bifallas, även om upplåning i utlandet skulle erfordras. Utländska företag har också fått tillstånd till betydande direkta investeringar här i Sverige.

Vad är det då som återstår av denna valutareglering? Ja, det är de s. k. portföljinvesteringarna och självfallet riksbankens kontroll över valutatransaktionerna. Men även när det gäller portföljinvesteringarna måtte en uppmjukning ha skett, ty jag såg för någon tid sedan en uppgift i pressen, att både export och import av värdepapper förekommer i icke oväsentlig utsträckning.

Jag vill i detta sammanhang också hänvisa till att näringslivets valutagrupp i sitt yttrande över valutakommitténs förslag år 1962 anförde starka betänkligheter mot valutaregleringen. I sitt i år avgivna yttrande över de väckta motionerna uttalar gruppen att valutaregleringen bör avvecklas. Om jag till detta lägger de möjligheter som finns att vid en väsentligt ändrad ekonomisk-politisk situation tillämpa fullmaktslagstiftningen, synes det åtminstone mig inte vara så stor risk med att upphäva valutaregleringen.

Med denna motivering yrkar jag, herr talman, i första hand bifall till reservationen i vad gäller punkterna A, B och C.

Den valutakommitté som år 1962 avgav sitt betänkande hade enligt sina direktiv även att yttra sig över verkningarna av en helt avskaffad valutareglering. Kommittén gjorde dock inte detta, under hänvisning till det oklara läget i samband med Sveriges ansökan om inträde i EEC.

Då frågan om Sveriges inträde i EEC är synnerligen oklar och då det synes mig angeläget att även denna sida av valutaproblemet blir föremål för utredning, yrkar jag i andra hand att riksdagen under punkten C måtte besluta att i anledning av motionerna I: 583 och II: 704, I: 577 och II: 708 samt I: 584 och II: 707, samtliga såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t skyndsamt måtte verkställa utredning rörande ändringar av valutaregleringen i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionerna.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Jag vill ju instämma med herr Gustaf Henry Hansson, i vad han säger att man är från år återkommer till dessa frågor och om de resultat som under åren har uppnåtts. I utskottet har vi nog en känsla av att den liberalisering som även herr Hansson talar om i dag är en realitet att räkna med då det gäller valutalagstiftningen.

Ang. fortsatt valutareglering, m. m.

I förevarande utlåtande har utskottets majoritet tillstyrkt att ett förordnande sker om en fortsatt valutareglering för tiden 1 juli 1964—30 juni 1965. I vårt utlåtande behandlas också flera motioner, dels sådana som har väckts med anledning av den proposition som ligger till grund för utlåtandet, dels även sådana som har väckts i början av vårriksdagen. Ett genomgående tema i dessa motioner är uttalanden om de allvarliga farhågor som har uppstått för det svenska näringslivet till följd av vår restriktiva valutareglering. Motionärerna säger att valutaregleringens bestämmelser i många avseenden har varit ett hinder för ett framgångsrikt svenskt deltagande på de internationella marknaderna.

Man kan i dagens läge egentligen fråga sig om det finns täckning för ett sådant uttalande. Motsvarar denna beskrivning dagens verklighet? Enligt utskottsmajoritetens uppfattning är dessa påståenden mycket klart överdrivna.

Det kan, som jag redan nämnde i början, slås fast, att valutaregleringen kraftigt har liberaliserats under senare år. Sålunda är de löpande betalningarna fria. Att dessa är av största betydelse för alla våra företag som arbetar på utlandet torde vara klart, men även för stora avsnitt av kapitalöverföringarna är praxis numera mycket liberal. Tillstånd till direkta investeringar i utlandet beviljas numera nästan undantagslöst, och dessa investeringar är vanligen av långsiktig och stabil natur och påverkar direkt de svenska företagens ställning på världsmarknaden. Tillstånd beviljas även i de fall svenska bolag vill företaga upplåning utomlands i samband med investeringar eller över huvud taget i samband med svensk export eller annan verksamhet utomlands. Utskottet har därför på goda grunder ansett sig kunna uttala, att svenska företag inom ramen för gällande valutareglering har betydande möjligheter att tillgodose sitt kapitalbehov på utländsk mark. Mot bakgrunden härav är det

svårt att förstå påståendet att en valutareglering med nuvarande utformning utgör ett allvarligt hinder för våra företag.

Vad valutaregleringen nu framför allt tillämpas för är värdepappershandeln. I motsats till de slags internationella betalningar som nämnts tidigare är denna åtminstone delvis av klart kortfristig och spekulativ karaktär. Utskottet har om dessa kapitaltransaktioner, vari ingår s. k. portföljinvesteringar, uttalat och tillåter sig hävda, att det gäller inslag i valutaregleringen som torde kunna anses ha mindre direkt betydelse för svenska företag.

Utskottets motivering för att vilja behålla valutaregleringen för dessa typer av internationella kapitalrörelser torde vara väl känd. Vi anser inom utskottet att de kvarvarande begränsningarna fyller en viktig uppgift för den ekonomiska politiken. Om valutaregleringen upphäves i fråga om dessa kapitalrörelser skulle möjligheterna att få en effektiv stabiliseringspolitik avsevärt begränsas. En liberalisering av kapitalrörelserna skulle troligen tvinga fram en ökad användning av andra ekonomisk-politiska instrument, såväl kreditpolitiska som finanspolitiska.

Här kan man uttala en undran om var reservanterna står i denna fråga. Det finns en viss antydning om detta i motionerna I: 577 och II: 708. Där sägs nämligen att de svenska företagens planering i hög grad försvåras av den förda kreditpolitiken. Motionärerna betecknar denna politik som ryckig. Företagen skulle kunna undgå verkningarna av denna om de finge operera mera fritt på en internationell kapitalmarknad. Det är svårt att utläsa något annat av detta än att motionärerna underkänner kreditpolitiken som ett nödvändigt instrument för ekonomisk stabilisering. Valutaregleringen skulle alltså upphävas för att företagen på så sätt skulle undslippa verkningarna av den internationella kreditpolitiken. Nog kan man väl anta att företagen själva inte

skulle vilja solidarisera sig med dessa tankegångar, men uttalandena kanske i viss mån belyser motionärernas egentliga intresse av att vilja upphäva valutareglerna.

Det görs också ibland gällande att valutareglerna kanske tidvis har tjänat stabiliseringspolitiska syften men att den inte är ett viktigt instrument i den ekonomiska politiken. För att granska denna tankegång kan det erinras om ett lands möjligheter att föra en viss ekonomisk politik och påverka landets kapitalutbyte med utlandet.

I ett läge med helt fria kapitalrörelser, d. v. s. även i fråga om värdepappershandeln, blir förräntningssynpunkten avgörande för i vilket land en kapitalplacerare sätter sitt kapital. Ett land som försöker motverka en inflationsutveckling med kreditåtstramning och räntehöjning kan mycket väl märka hur denna politik motverkas genom ett inflöde av kapital som söker en hög förräntning.

Ett exempel på ett land där kapitalrörelser inom ramen för en långt driven kapitalliberalisering skapat stora svårigheter för stabiliseringspolitiken är Västtyskland, som det också redogörs för i kompletteringspropositionen. Där försöker nu de tyska myndigheterna begränsa kapitalinflödet utifrån utan att samtidigt uppgå restriktiviteten i kreditpolitiken. Till de åtgärder som måst vidtagas hör bl. a. beskattning av utlänningars ränteinkomster av tyska obligationer och avskaffande av förräntningen av utlänningars tillgodohavanden i tyska banker.

Ett annat land som tvingats införa begränsningar är Schweiz. Myndigheterna har tidigare haft frivilliga överenskommelser med bankerna, syftande till att begränsa införetandet av utländskt kapital till landet. För att ge ytterligare kraft åt dessa överenskommelser har det schweiziska parlamentet beslutat om vissa fullmaktslagar, som ger regeringen ökad befogenhet att ålägga ban-

Ang. fortsatt valutareglerna, m. m. kerna stark restriktivitet när det gäller import av utländskt kapital.

Den andra situationen föreligger när ett land måste komma till rätta med en för svag efterfrågan och arbetslöshet genom bl. a. en lätt kreditpolitik och en låg ränta. Det utflöde som uppstår när kapitalet söker sig till högre förräntning i andra länder kan framtvinga en politik som står i strid med kravet att trygga full sysselsättning. USA har som bekant också under flera år befunnit sig i ett sådant dilemma. Förslaget om ränteutjämningskatt, som syftar till att begränsa det stora utflödet av privat kapital, får ses mot denna bakgrund.

Det kan alltså här konstateras, att de tre västländer som betraktas som de mest liberala på detta område — Schweiz, Västtyskland och USA — alla har tvingats frångå sin tidigare inställning. För vårt lands vidkommande gäller att i betraktande av den höga ambitionsnivå som vi har för den ekonomiska politiken, t. ex. vad avser den fulla sysselsättningen, kunde man befara allvarliga störningar av vår ekonomi, om vi hade helt fria kapitalrörelser.

Det har också gjorts gällande att de förskjutningar i betalningsterminerna för den löpande handeln som nu sker utan att valutareglerna kan påverka dem har större effekt på valutareserven och likviditetsläget i landet än vad fria kapitalrörelser skulle ha. Om detta är väl att säga, att det i och för sig är riktigt att det även inom ramen för de fria löpande betalningarna kan ske sådana förändringar i fråga om betalningsterminer m. m., som påverkar den s. k. förskjutningsposten ganska avsevärt. Men detta förhållande kan ju inte rimligen vara ett motiv för att skapa ytterligare utrymme för balansstörande fluktuationer, såsom man skulle göra om värdepappershandeln släpptes helt fri.

Sammanfattningsvis kan man fråga vad alternativet till valutareglerna skulle vara. Om man inte vill pruta på målsättningen för den allmänna ekono-

Ang. fortsatt valutareglering, m. m.

miska politiken — och det torde säkerligen inte heller reservanterna vilja göra — måste det stå klart att om man tog bort valutaregleringen, skulle det ställas mycket stora krav på användningen av andra ekonomisk-politiska medel. Det är inte säkert att vi skulle kunna klara situationen på ett för landets ekonomi lika smidigt sätt som vi lyckats med nu, och den risken vill åtminstone inte majoriteten i bankoutskottet ta i dag.

Med det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande på samtliga punkter.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):

Herr talman! Jag skall bara till herr Ståhle säga, att om man studerar handlingarna år för år så visar det sig, att allteftersom tiden har gått har det blivit fler och fler uppmjukningar på den här fronten, och vi är ju bägge två överens om hur långt man hittills har hunnit. Enligt mitt förmenande återstår det inte mer än själva kapitalrörelserna, och skillnaden mellan herr Ståhles uppfattning och min är den, att herr Ståhle tror att fria kapitalrörelser skulle vålla en ofantlig skada, under det att jag för min del hyser den uppfattningen, att om det verkligen skulle bli några skadeverkningar så är samhällets möjligheter att ingripa mot dessa så stora att man inte ska behöva dras med dem under någon längre tid. Jag vill också erinra om att det svenska näringslivet är enhälligt när det gäller frågan om att få bort valutaregleringen. Även national-ekonomer — alltså folk av facket — hyser den uppfattningen att man skall kunna göra det. Det är väl ganska betecknande att bankinspektionen, som väl får anses besitta en god kännedom om dessa saker, i sitt remissyttrande över ansökningar från två bankföretag att få engagera sig i utländska banker har konstaterat, att den inte vill bestrida att utvecklingen går mot en ökad internationalisering och en friare etablering utöver gränserna.

Jag är inte den som vill stå här och tala för att vi skall bedriva en ekonomisk politik som på något sätt är farlig för det svenska samhället, men jag hyser den bestämda uppfattningen att man utan några som helst risker skulle kunna ytterligare uppmjuka, för att inte säga avskaffa valutaregleringen.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! På denna punkt är det en skillnad i bedömningen mellan herr Hansson i Göteborg och utskottsmajoriteten. Det framgår ju av utskottets utlåtande, men jag noterar att herr Hansson närmat sig oss, även om han vill ha det på det sättet att vi har närmat oss hans uppfattning. Vi har konstaterat att liberaliseringen har skett — det erkänner också herr Hansson — och det är just denna liberalisering som utskottet håller mycket styvt på i sitt utlåtande, men vi är inte beredda att ta bort alla dessa saker, med hänsyn till de faror som enligt vår uppfattning då skulle kunna uppträda på det ekonomiska området i vårt land.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets förslag på alla punkter.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt angående punkterna A och B av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt därefter särskilt beträffande punkten C.

I fråga om punkterna A och B, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet hemställt, dels ock att kammaren skulle godkänna den vid utlåtandet avgivna reservationen i förevarande del.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Om en liberalisering av kapitalrörelserna inom Norden

Herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 31 punkterna A och B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen i förevärande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 49.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjordes beträffande utskottets hemställan i punkten C propositioner, först på bifall till denna hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i det i andra hand framställda yrkandet i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om en liberalisering av kapitalrörelserna inom Norden

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts skrivelse till riksdagen med re-

dogörelse för Nordiska rådets tolfte session, dels i anslutning härtill väckt motion.

Genom en den 3 april 1964 dagtecknad skrivelse, nr 84, hade Kungl. Maj:t lämnat riksdagen redogörelse för Nordiska rådets tolfte session i Stockholm den 15—21 februari 1964.

Skrivelsen hade, såvitt den gällde punkterna E 2 och E 11 av de under avdelning II behandlade sakerna, hänvisats till bankoutskottet.

Under punkten E 2 hade bland annat behandlats en vid sessionen antagen rekommendation av följande lydelse: »Nordisk Råd henstiller til regjeringene i Danmark, Finland, Norge og Sverige snarest å utrede spørsmålet om en liberalisering av kapitalbevegelsene i Norden, samt eventuelt å fjerne hindringene, forsåvidt en liberalisering av slik art er forenlig med forpliktelsene i henhold til OECD-koden.»

Till bankoutskottet hade även hänvisats den i anledning av ifrågavarande skrivelse väckta motionen nr 781 i första kammaren av herr *Hernelius*, vari hemstälts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts skrivelse nr 84 måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att förutsättningarna för ett tillbakadragande av Sveriges reservationer till OECD:s kod för liberalisering av kapitalrörelser skyndsamt måtte utredas.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

1) att motionen I: 781 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

2) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse nr 84, såvitt nu vore i fråga, måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i utlåtandet anfört.

Reservation hade anförts av herrarna *Regnéll, Gustaf Henry Hansson, Gorthon, Stefanson, Berglund* och *Jonsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i re-

Om en liberalisering av kapitalrörelserna inom Norden

reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen med bifall till motionen I: 781 måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att förutsättningarna för ett tillbakadragande av Sveriges reservationer till OECD:s kod för liberalisering av kapitalrörelser skyndsamt måtte utredas.

Herr **HANSSON, GUSTAF HENRY**, (h):

Herr talman! I sin motion har herr Hernelius yrkat att frågan om tillbakadragandet av Sveriges reservationer till OECD:s kod för liberalisering av kapitalrörelserna skyndsamt utredes.

Såsom bankoutskottet anfört i sitt utlåtande nr 32 sammanfaller detta yrkande i sak med de yrkanden som utskottet behandlat i sitt utlåtande om valutaregleringen och som kammaren tog ställning till i föregående ärende och därvid avslög.

Under sådana omständigheter har jag, herr talman, icke något yrkande.

Herr **ÅKERLUND** (h):

Herr talman! I föreliggande utlåtande har utskottsmajoriteten uttalat sitt intresse för Nordiska rådets rekommendation att en liberalisering av kapitalrörelserna inom Norden skall utredas. Utskottet förutsätter att för vårt lands del regeringens åtgärder bringas till riksdagens kännedom. Med anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse har herr Hernelius, såsom herr Hansson just framhöll, i denna kammare väckt en motion och hemställt att i samband med behandlingen av Nordiska rådets rekommendation även förutsättningarna för tillbakadragande av Sveriges reservationer i OECD utredes. Till förmån för detta yrkande har reservation till detta utlåtande avgivits, men herr Hansson har icke ställt något yrkande om bifall till denna.

För egen del har jag stor sympati för syftet med här förevarande förslag, nämligen i den del det gäller att få till

stånd en omfattande liberalisering. Där emot anser jag det inte vara riktigt, vare sig formellt från författningssynpunkt eller praktiskt ur ekonomisk synvinkel, att vända sig till Kungl. Maj:t för att begära utredning av förutsättningarna för en liberalisering. Utredning kan begäras, om man önskar få valutalagens eller valutaförordningens bestämmelser ändrade, såsom yrkats i reservationen till bankoutskottets utlåtande nr 31, men förutsättningarna för en liberalisering skapas endast genom riksbankens politik dag för dag, och anvisningarna i stora drag för riksbankens politik kan endast ges av riksdagen. I den mån någon utredning av teknisk natur kan vara erforderlig för bedömningen av liberaliseringens förutsättningar är det riksbankens sak att göra den, och det är ingen tvekan om att riksbanken kommer att göra en sådan utredning, om riksdagen så begär. En hänvändelse till Kungl. Maj:t skulle däremot innebära att ånyo dra in riksbanken under regeringens inflytelsesfär och undergräva den självständiga ställning riksbanken i författningen intar och enligt min mening bör inta.

Jag har ett behov av att redovisa min principiella ståndpunkt i detta sammanhang, då jag trots min stora sympati för syftet med herr Hernelius' motion och med reservationens hemställen skulle ha kommit i ett svårt läge om en röstning hade påyrkats. Jag skulle nämligen då ha kommit i en underligg dager, när jag skulle motivera min egen reservation till bankoutskottets utlåtande nr 35 om sedelutgivningsrätten, vartill jag skall be att få återkomma.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr **HERNELIUS** (h):

Herr talman! Jag kan väl förstå herr Åkerlunds principiella synpunkter och vill bara tillägga att min motion har utformats på sätt som skett för att den skulle anknyta till rekommendation nr

Om förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter, m. m.

16 som Nordiska rådet antog i denna sal den 19 februari 1964.

Jag vill tillägga att denna rekommendation, som helt sammanfaller med motionens yrkande, antogs av en betydande majoritet. Mot densamma röstade egentligen endast fyra medlemmar av Nordiska rådet. En medlem, Aksel Larsen, Danmark, avstod från att rösta. Övriga röstade för rekommendationen och måste, såvitt jag kan tolka saken, anses ha instämt i motionens syfte och i reservationens syfte i dag.

Bland dem som i Nordiska rådet röstade för rekommendationen var Emil Ahlkvist, Birger Andersson, Ebon Andersson, Leif Cassel, Sigrid Ekendahl, Einar Gustafsson, Hans Gustafsson, Ingrid Gärde Widemar, Ragnar Lassinanen, Birger Lundström, Bertil Ohlin, Dagmar Ranmark, Ingrid Segerstedt Wiberg och Fridolf Thapper.

Jag utgår ifrån att man inte röstar och tänker på ett sätt i denna sal när Nordiska rådet sammanträder och på ett annat sätt när vi behandlar en motion i Sveriges riksdag.

Herr **STÄHLE** (s):

Herr talman! Då intet särskilt yrkande framstälts, inskränker jag mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **AHLKVIST** (s):

Herr talman! Då herr Hernelius räknade upp hur ledamöter av Nordiska rådet röstade, vill jag fästa hans uppmärksamhet på att det gällde en rekommendation till de nordiska regeringarna att samfällt lösa frågan. Det var ingen rekommendation till svenska riksdagen att ensam lösa den.

Herr **HERNELIUS** (h):

Herr talman! Motionen slutar med att anhålla att svenska regeringen måtte utreda frågan. Den sammanfaller alltså helt med rekommendationen.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter, m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckta motioner om förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter, m. m.

Till bankoutskottet hade hänvisats följande motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 577 i första kammaren av herrar *Dahlén* och *Hilding* samt nr 708 i andra kammaren av herrar *Wiklund* och *Keijer*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en utredning med uppgift särskilt att

a) utarbeta och framlägga förslag till vidgad användning av kreditgarantisystem för att främja svenskt näringslivs utlandsengagemang,

b) företaga en revision av bank- och valutakontrollagstiftning i syfte att undanröja för svenskt näringsliv otidsenliga hinder i fråga om kreditgivning, upplåning och värdepappershandel m. m.;

dels de likalydande motionerna nr 583 i första kammaren av herr *Virgin m. fl.* och nr 704 i andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att Kungl. Maj:t måtte

a) verkställa utredning angående förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionerna; samt

b) vidtaga de förenklingar, lättnader och andra ändringar i valutaförordningen den 5 juni 1959, som betingades av vad i motionerna närmare anförts;

dels de likalydande motionerna nr 584 i första kammaren av herr *Åkerlund* samt nr 707 i andra kammaren av her-

Om förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter, m. m.

rar *Regnéll* och *Nordgren*, vari hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t

a) skyndsamt måtte utreda och förelägga riksdagen förslag till de ändringar av banklagstiftning och valutareglering, som erfordrades för att underlätta en anpassning av den svenska kredit- och kapitalmarknaden till den internationella utvecklingen,

b) inför årets riksdag måtte framlägga förslag om införande av s. k. finans-kreditgarantier.

I detta utlåtande hade utskottet behandlat ovannämnda motioner i vad de avsåge annat än frågor rörande valuta-regleringen. I de delar motionerna däremot avsåge valutaregleringen, hade utskottet behandlat dem i sitt utlåtande nr 31.

Till behandling i förevarande utlåtande hade utskottet vidare upptagit de till utskottet hänvisade likalydande motionerna nr 431 i första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* och nr 518 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om tillsättandet av en sakkunnig utredning i syfte att dels utreda möjligheterna att medelst olika stimulansåtgärder av den art som i motionerna närmare angivits åstadkomma en breddning av det personliga aktieägandet, dels framlägga förslag till dylika åtgärder.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A) att motionerna I: 583 och II: 704, såvitt nu vore i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) att motionerna I: 577 och II: 708, såvitt nu vore i fråga, samt motionerna I: 584 och II: 707, såvitt nu vore i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) att motionerna I: 431 och II: 518 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade angivits

I. av herrar *Regnéll*, *Gustaf Henry Hansson*, *Nils Theodor Larsson*, *Gorthon*, *Stefanson*, *Berglund*, *Jonsson* och *Elmwall*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 583 och II: 704, såvitt nu vore i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning angående förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter i enlighet med de riktlinjer som reservationerna angivit;

II. av herrar *Regnéll*, *Gustaf Henry Hansson*, *Gorthon*, *Stefanson*, *Berglund* och *Jonsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under B hemställa,

1) att riksdagen i anledning av motionerna I: 577 och II: 708 samt I: 584 och II: 707 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande ändringar av banklagstiftningen i enlighet med de riktlinjer som reservationerna angivit;

2) att motionerna I: 577 och II: 708, såvitt nu vore i fråga, samt motionerna I: 584 och II: 707, såvitt nu vore i fråga, i övrigt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. av herrar *Regnéll*, *Gustaf Henry Hansson*, *Gorthon*, *Stefanson*, *Berglund* och *Jonsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den ändrade avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under C hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 431 och II: 518 måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om tillsättandet av en sakkunnig utredning i syfte att dels utreda möjligheterna att medelst olika stimulansåtgärder av den art som i motionerna närmare angivits åstadkomma en breddning av det personliga aktieägandet,

Om förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter, m. m.

dels framlägga förslag till dylika åtgärder.

Herr **HANSSON, GUSTAF HENRY**,
(h):

Herr talman! I motionerna I: 583 och II: 704, I: 577 och II: 708 samt I: 584 och II: 707 behandlas en hel del åtgärder till förmån för näringslivets finansieringsmöjligheter, och alla motioner slutar med en hemställan hos Kungl. Maj:t om utredning. De åtgärder som föreslås är bland annat förenklingar, lättnader och andra ändringar i valutaförordningen, men då denna fråga behandlades i bankoutskottets utlåtande nr 31, som kammaren nyss tog ställning till, skall jag självfallet inte ånyo orda om denna sak.

Återstående föreslagna åtgärder är en revision av banklagstiftningen, vidgad användning av kreditgarantisystem för att främja svenskt näringslivs utlandsengagemang o. s. v. Dessa motioner har varit föremål för ett omfattande remissförfarande, och av handlingarna framgår att bankofullmäktiges majoritet och Landsorganisationen avstyrkt att en utredning skall komma till stånd, under det att handelskamrarna som regel tillstyrkt utredningsförslaget.

Utskottet påpekar i sitt utlåtande att riksdagen redan tagit ställning till förslag om två av de föreslagna åtgärderna och bifallit dessa förslag. Jag skall därför inte heller orda någonting om dem.

Då det inte råder någon tvekan om att näringslivets självfinansieringsmöjligheter inte minst på grund av utländsk konkurrens är väsentligt minskade och då det för näringslivet är av stor betydelse att finansieringsmöjligheter står till förfogande både för rationaliseringar och för kreditgivning i samband med exportaffärer, synes det mig väl motiverat att frågan grundligt utredes. Med denna motivering yrkar jag, herr talman, bifall till den med I betecknade reservationen av herr Regnell m. fl.

Bankoutskottet har i sitt utlåtande gjort en uppräknig av alla de utredningar som sysslar med frågor av denna art, men trots detta anser jag frågan om en revision av banklagstiftningen vara av sådan vikt, att den bör bli föremål för särskild utredning. Med denna motivering yrkar jag bifall till den med II betecknade reservationen av herr Regnell m. fl.

Till sist yrkar jag bifall till den med III betecknade reservationen med motivering att det är nödvändigt att tillföra företagen kapitalresurser genom en breddning av de personliga aktieägnandet.

Herr **STÄHLE** (s):

Herr talman! I det utlåtande som bankoutskottet här har avgivit behandlas en rad motioner, som alla tar upp frågor om företagens kapitalanskaffning och därmed sammanhängande problem. Motionärerna — och även reservanterna — har genomgående velat ha nya utredningar till stånd, medan utskottets majoritet stannat för att icke anse detta erforderligt.

Först kan erinras om att det inte är några nya problem som här diskuteras. I statsverkspropositionen lades ju fram vissa förslag på detta område, som riksdagen har antagit. Härmed avses förslaget om särskilda investeringsavdrag för under år 1964 anskaffade maskiner, liksom förlängningen av den s. k. Anellagen. I samband med dessa förslag väcktes olika motioner, i vilka föreslogs vissa ytterligare åtgärder på skattesidan för att öka utrymmet för självfinansiering av företagens investeringar. Riksdagen fann inte skäl att acceptera dessa förslag. I samband med frågan om företagens investeringar kan väl också erinras om debatten föregående vecka rörande igångsättningstillstånd för mindre angelägna byggnadsarbeten. Till de angelägna objekt, som kan prioriteras genom denna reglering, hör, förutom bostäderna, industrianläggningar.

I den första reservationen vid utlåtandet

Om förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter, m. m.

det säges, att den utveckling som skett under senare år beträffande företagens självfinansieringsmöjligheter inger starka farhågor. Så illa har inte utskottsmajoriteten bedömt förhållandet. Kompletteringspropositionen innehåller också vissa uppgifter som kan vara av intresse i detta sammanhang. Där har gjorts en uppföljning av utvecklingen hittills under 1960-talet, dels som den förra långtidsutredningen hade beräknat utvecklingen och dels den faktiska utvecklingen.

Allmänt kan då sägas att vi har uppnått en höjning av framstegstakten som är väsentligt starkare än den vi uppnådde under 1950-talet. Långtidsutredningen räknade optimistiskt med att tillväxten skulle öka med 3,5 procent per år — som var genomsnittet under 1950-talet — till 4 procent per år. Beräkningarna tyder ju på att ökningstakten överträffat prognoserna med i det närmaste en halv procent per år. För 1964 beräknas en ökning av bruttonationalprodukten på inte mindre än 5,5 procent, vilket är bland de högsta produktionssiffrorna under efterkrigstiden. I propositionen uttrycks förhållandet också på det sättet, att för 1965 erfordras en ökning av bruttonationalprodukten med bara 2 procent för att vi skall kunna uppnå den stegring, som långtidsutredningen förutsåg för hela femårsperioden.

Även investeringarna har ökat i snabba takt än som förutsetts. De totala investeringarna i byggnader och maskiner — som antogs öka med 4 procent per år — har ökat med drygt 5 procent per år. Som vi känner till faller den kraftigaste ökningen på kommunerna. De privata investeringarna har stigit med 4 procent per år. Den förutsedda ökningstakten har kunnat överträffas på alla områden utom för industriinvesteringarna. För dessa redovisas dock en så stor ökning under perioden 1960—1964 som 18 procent. Framför allt beror detta på den mycket kraftiga uppgången under 1960-talets första båda år.

Därefter har industriinvesteringarna i stort sett legat kvar på den uppnådda höga nivån, kanske med en viss viktiga tendens.

De planer som nu redovisas i den reviderade nationalbudgeten för år 1964 pekar inte på någon omedelbar uppgång av industriinvesteringarna. Det hävdas emellertid att konjunkturuppgången kommer att medföra en successiv upprevidering av planerna under loppet av 1964. Det synes realistiskt, säges det vidare, att räkna med att stagnationen kommer att brytas om inte redan i slutet av 1964 så i varje fall under 1965. Mot denna bakgrund kan vi inte se, att läget ter sig så pessimistiskt som reservanterna anser.

Utvecklingen av industriinvesteringarna är givetvis av stor betydelse för vår ekonomi. Finansieringsfrågorna ägnas en kontinuerlig uppmärksamhet. Utskottet har också erinrat om regeringens uttalande i finansplanen, att i den mån den svenska kreditmarknadens institutionella förhållanden visar sig lägga hinder i vägen för en önskvärd upplägningsökning, kommer dessa hinder att undanröjas.

I utlåtandet har utskottet pekat på att flera utredningar arbetar med hithörande problem. I första hand kan nämnas allmänna skatteberedningen, vars förslag kan väntas bli av stor betydelse för företagens finansieringssituation. Arbetet med en ny långtidsutredning pågår också. Denna skall, liksom de tidigare långtidsutredningarna, göra en kartläggning av utvecklingsperspektiven inom hela den svenska ekonomien. Inom ramen för långtidsutredningen göres en särskild undersökning om de finansiella långtidsperspektiven inom den svenska samhällsekonomin. Uppläggningsav denna undersökning har utskottet redovisat.

Mot bakgrunden av de nu nämnda förhållandena ter sig reservanternas krav på ytterligare utredning enligt vår mening inte angeläget och inte heller tillräckligt starkt underbyggt.

Om förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter, m. m.

Även i den andra reservationen begäres en utredning, som skall behandla banklagstiftningen. Såvitt utskottet har funnit är de konkreta problem som motionärerna tagit upp redan föremål för prövning, främst inom kreditinstitututredningen. Denna innehåller ju representativa företrädare för den svenska bank- och sparbanksvärlden. Man bör väl på denna punkt kunna avvakta deras arbete.

Utskottet har slutligen också i detta utlåtande behandlat en högermotion, i vilken begäres en utredning om åtgärder för att åstadkomma en breddning av aktieägandet. Denna motion kan väl fattas som ett led i högerns försök att sprida den s. k. ägardemokratien. Motionärerna säger nämligen, att behovet av att sprida ägandet till det stora flertalet medborgare bör utgöra en målsättning för den ekonomiska politiken. Ägandet, varmed här förstås aktier, skall fördelas i stället för att samlas till stat och kommun och några få enskilda maktkoncentrationer.

Den andra utgångspunkten för motionärerna är att näringslivets behov av riskkapital skall tillgodoses, eller, annorlunda uttryckt: småspararnas medel skall användas för att tillgodose företagets behov av riskvilligt kapital. Här föreligger enligt vår uppfattning en viss motsättning. De s. k. småspararna är framför allt intresserade av ett trygghetssparande. Ofta är sparandet målbundet och utgör vad man brukar kalla målsparande. Nu menar motionärerna att detta sparande bör ske i form av aktieförvärv. Syftet skall enligt motionärerna vara att företagen skall från många personliga sparare dra till sig icke säkerhetskrävande kapital.

Innehav av aktier innebär som bekant att man bär en del av själva företagarrisken. Värdesäkringskommittén, som också har kommit in på dessa frågor, framställer förhållandet så, att det är sådana placerare, som antingen besitter ingående kännedom om näringslivets villkor i allmänhet och de aktie-

emitterande företagens situation i synnerhet eller som har möjlighet att i stora portföljer sammansätta aktieinnehavet på ett sådant sätt att detta sprids över ett större antal företag med sinsemellan olikartade riskegenskaper, vilka har möjlighet att reducera konsekvenserna av risktagande vid aktieköp. Detta är naturligtvis riktigt, och man måste ställa sig skeptisk till talet om trygghetssparande i detta sammanhang. Man kan också peka på det motsägelsefulla i ett kortsiktigt målsparande i aktieform. Hur skall hushållen bära sig åt för att t. ex. spara till egnahem eller fritidshus genom att förvärva och sedan vid en bestämd tidpunkt avyttra aktier?

Den svenska aktiemarknaden i dag karakteriseras av att det råder brist på aktier men inte av att det skulle vara brist på aktieköpare. Vidare gäller att det finns en mycket begränsad omsättning av aktier. Det är därför viktigt, att rörligheten på aktiemarknaden ökas. Som det nu är sker ju en mycket begränsad omsättning av de befintliga aktierna. Bland de åtgärder som vidtagits av statsmakterna i detta syfte kan nämnas den s. k. Anell-lagen, vilken som bekant underlättar företagets aktieemissioner. Utskottet har också i detta sammanhang erinrat om den utredning, som tillsattes i slutet av april i år och som skall göra en översyn av bestämmelserna rörande beskattningen av värdestegringsvinster på aktier. En av uppgifterna för denna utredning är att skapa beskattningsregler, som, förutom att de dämpar tendenserna till kursöverdrifter, också ökar rörligheten på aktiemarknaden.

Motionärerna säger sig vilja ha en ökad spridning av aktier. Det kan nämnas att enligt den senaste undersökning som gjorts på detta område — den är för all del några år gammal — var det bara cirka fem procent av de svenska hushållen, som ägde aktier. Som jämförelse kan nämnas, att samma undersökning visade att 66 procent av hushållen

Om förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter, m. m.

redovisade banktillgodohavanden, 49 procent tillgångar i försäkringsform och 42 procent i obligationer. Enligt en annan, ännu äldre undersökning utgjorde det totala antalet aktieägare i Sverige 165 000. Aktieinnehavet hos 60 procent av dessa översteg inte 5 000 kronor, och deras innehav av aktier representerade högst fem procent av det totala aktievärdet. De 11 000 största aktieägarna ägde å andra sidan ungefär två tredjedelar av totalvärdet av aktierna. Även om förhållandena har ändrats under senare år efter tillkomsten bl. a. av de s. k. aktiestiftelserna, är siffrorna säkert fortfarande representativa.

Det är långt ifrån säkert att en spridning av aktieägandet genom småspararna skulle leda till en reell spridning också av kontrollen över företagen. Snarare är väl förhållandet det motsatta. Ju starkare spridning, desto lättare blir det för några få aktieägare att uppnå bestämmanderätten över företaget. I många bolag räcker det med 5 procent av röstvärdet för att få bestämmanderätten. Vad man gör vid en spridning av aktierna är kanske därför snarast att öka möjligheterna för personer med förmögenheter att vinna inflytande i de olika företagen.

Det är oklart om motionärerna möjligen haft detta i tankarna, när de uttalar att det samlade röstvärdet hos aktierna inte bör utgöra motiv för förvärv. Om härmed avses att stora aktieägares rösträtt skulle begränsas, är detta ju intressant, när man tänker på från vilket håll motionen kommer.

Det kan erinras om att även dessa frågor redan är föremål för utredning. Den s. k. koncentrationsutredningen (utredningen rörande ägandeförhållanden och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet) har till uppgift just att analysera innebörden i strävandena till ökad aktiespridning. I direktiven sägs, att en sådan demokratisering av aktieinnehavet i realiteten synes kunna bli ett instrument för en ökad maktkoncentration, i och med att

ett stort antal små aktieägare torde sakna möjligheter att utöva något reellt inflytande och endast får fungera som kapitalleverantörer.

Inte heller på denna punkt har, mot bakgrund av det nu anförda, utskottets majoritet ansett det lämpligt att nu tillsätta någon ytterligare utredning av det slag som motionärerna föreslagit.

Med hänvisning till vad som här anförts, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma i vad herr Hansson redan sagt beträffande detta utlåtande, liksom i vad som framhållits i reservationen. Jag tror också att det är nödvändigt att man skapar nya och smidigare former för kreditgivningen och förbättrade lånemöjligheter för näringslivet i dess helhet. Men låt mig för att komplettera herr Hanssons framställning säga något om de mindre och medelstora företagens problem när det gäller den fråga, som vi nu diskuterar.

Den kreditgivning till de mindre och medelstora företagen, som sker från kreditinstituten här i vårt land, kommer till övervägande del ifrån bankväsendet. Enligt den utredning, som förelåg för några år sedan, och som gav en omkonstruktion av Aktiebolaget Industrikredit till resultat, påvisades, om jag inte missminner mig, att den institutionella kreditgivningen till dessa företag till 75—85 procent kom från bankerna, den övriga delen från försäkringsinstitut och andra kreditformer. Då är det naturligtvis också av utomordentligt stor vikt, att banklagstiftningen får en sådan utformning, att den anpassar sig till utvecklingen och medger att dessa typer av företag, liksom näringslivet i övrigt, på ett smidigt sätt förses med krediter. Vi har visserligen fått Industrikredit och Företagskredit som ett tillskott på kredit-

Om förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter, m. m.

marknaden för dessa typer av företag. Det är dessa instituts uppgift i första hand att upptaga lån i ATP-fonderna och förmedla dessa pengar till de mindre företagen. Jag tror emellertid personligen, att en fördelaktig väg för denna kreditgivning vore att ge banklagstiftningen en mera liberal utformning, så att bankerna finge rätt att lämna bundna lån med längre amorteringstid än nu är fallet och dessutom rätt att uppta lån i ATP-fonderna och slussa över dessa medel till företagsamheten. Dessa önskemål om åtgärder har man även från bankhåll i skilda sammanhang givit uttryck åt.

Jag ville tillfoga detta till de synpunkter som redan lämnats, och jag ber att i likhet med herr Hansson få yrka bifall till de vid utskottsutlåtandet fogade reservationerna.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! De kreditinstitut som på senare år har inrättats just med tanke på finansieringen av de företag som herr Stefanson här nämnde har måhända varit i verksamhet för kort tid för att man i dag skall ha någon erfarenhet av det hela. Uppläggningsen av dessa institut är baserad på att de skall förse dessa mindre och medelstora företag med kapital. Vi kommer senare på föredragningslistan i dag att få ta ställning till ett förslag om inrättandet av två nya kreditinstitut, som också skall medverka till att ge krediter åt olika företag i detta land.

Jag tror att de farhågor som har framkommit från herr Stefansons sida är ganska överdrivna. Det har hittills icke visat sig uppstå några svårigheter vad gäller finansieringen på detta område.

Herr talman! Jag vidhåller således mitt yrkande.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):

Herr talman! Tyvärr kan jag inte dela herr Stähles optimism när det gäl-

ler kapitalförsörjningen här i landet just nu. När man som jag tillhör styrelsen för ett kreditbolag har man i dag kännning av alla dem som kommer och vill ha sina byggnadskreditiv ordnade. Det är förenat med mycket stora svårigheter för att inte säga omöjligt att driva fram de stora belopp som det här är fråga om. Det står då för mig fullständigt klart, att om man skall dirigera allt tillgängligt kapital mot bostadssektorn, måste det bli ganska svårt för det övriga näringslivet att få sitt kreditbehov tillgodosett. Jag tror att det skulle vara av en viss betydelse att få detta genomgången.

Om man går några år tillbaka i tiden, var kapitalförsörjningen i detta land ordnad på det sättet, att vi hade affärsbanker som drev affärsbanksrörelse, vi hade sparbanker som bedrev sparbanksrörelse och vi hade kreditbolag som i regel ordnade de långfristiga krediterna. Vad är det då som har skett under senare tid? Jo, en del av kreditföretagen har börjat bedriva nästan affärsbanksrörelse, sparbankerna är på väg att bli affärsbanker, som herr Stähle kanske vet, men däremot står bestämmelserna för affärsbankerna kvar, att de inte får lämna några långfristiga lån. Jag vet att detta förbud kringgås därigenom att man skriver kortfristiga reverser som förnyas när de förfaller. Jag tycker att man av rättviseskäl — även om man inte har mycket till övers för affärsbankerna — skulle kunna medge dem denna långfristiga belåning.

Vad sedan gäller aktieinnehavet måste jag säga att jag haft så mycket att göra på sista tiden, att jag inte haft tid att som herr Stähle botanisera i all den litteratur som förekommit, men jag vet av erfarenhet att den lille aktieägaren inte är så betydelslös i sammanhanget som herr Stähle vill göra gällande. Varje bolagsstyrelse hyser nämligen en viss skräck för att på bolagsstämman bli utsatt för kritik, och den kritiken kan riktas av vilken aktieägare som helst.

Om förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter, m. m.

Jag skall inte i övrigt ge mig in på resonemanget om aktieäggandet. Personligen betraktar jag det som en fördel för en familj att ha åtminstone en del av sina tillgångar placerade i aktier.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande till alla delar.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Regnéll m. fl. vid utlåtandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 33 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Regnéll m. fl. vid utlåtandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda

Ja — 74;

Nej — 61.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Regnéll m. fl. vid utlåtandet avgivna, med II betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 33 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Regnéll m. fl. vid utlåtandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;
Nej — 17.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de avseende punkten C framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Regnéll m. fl. vid utlåtandet avgivna, med III betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 33 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Regnéll m. fl. vid utlåtandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 46.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. inrättande av kreditinstitut för lantbruksnäringarna, m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av kreditinstitut för lantbruksnäringarna, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 13 mars 1964 dagtecknad proposition, nr 117, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa avtal om inrättande av kreditinstitut för lantbruksnäringarna i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen angivna grunder;

b) bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att utfärda garantiförbindelser å 15 000 000 kronor att ingå i de föreslagna institutens garantifonder;

c) till Teckning av aktier i kreditinstitut för lantbruksnäringarna å kapitalbudgeten under fonden för statens aktier för budgetåret 1964/65 anvisa ett investeringsanslag av 7 500 000 kronor.

Propositionen hade, såvitt avsåge anvisande av anslag, hänvisats till jordbruksutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

Av bankoutskottet hade samtidigt, utom såvitt anginge anvisande av anslag, behandlats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 707 i första kammaren av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Axel Emanuel Andersson* samt nr 864 i andra kammaren av herrar *Elmwall* och *Persson* i Heden,

dels ock de likalydande motionerna nr 741 i första kammaren av herr *Wallmark* samt nr 909 i andra kammaren av herrar *Nordgren* och *Ringaby*.

I motionerna I: 741 och II: 909 hade hemställts, att riksdagen måtte

1. med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 117 besluta att genom erfor-

Ang. riksbankens sedelutgivning

derliga kapitaltillskott till Industrikredit AB samt Företagskredit AB giva dessa kreditaktiebolag möjlighet att tillhandagå de med jord- och skogsbruket förknippade näringsgrenarna med långfristiga krediter;

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om omedelbar översyn av gällande banklags bestämmelser rörande affärsbanks rätt att meddela långfristiga krediter i syfte att giva affärsbankerna möjlighet att på lika villkor konkurrera med kreditaktiebolagen vid sådan kreditgivning.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 741 och II: 909, såvitt nu vore i fråga, ävensom motionerna I: 707 och II: 864 samt med bifall till föreliggande proposition, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa avtal om inrättande av kreditinstitut för lantbruksnäringarna i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen angivna grunder;

b) bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att utfärda garantiförbindelser å 15 000 000 kronor att ingå i de föreslagna institutens garantifonder.

Reservation utan angiven mening hade anförts av herrar *Regnéll, Gustaf Henry Hansson, Gorthon, Stefanson, Berglund* och *Jonsson*, beträffande vad utskottet anförde med avseende på punkten 2 i den i motionerna I: 741 och II: 909 gjorda hemställan.

Herr **HANSSON, GUSTAF HENRY**, (h):

Herr talman! Denna reservation får nog betraktas som ett olycksfall i arbetet. Det yrkande som här är framställt sammanfaller ju med ett yrkande i föregående utlåtande, och när riksdagen nu har avslagit det har jag, herr talman, intet yrkande.

Herr **STÄHLE** (s):

Då inget yrkande har framställts, ber jag endast att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Ang. riksbankens sedelutgivning

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m., jämte i anledning av propositionen väckt motion.

I en den 20 mars 1964 dagtecknad proposition, nr 130, vilken hänvisats till bankoutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning,

dels ock medgiva, att riksbanken för tiden 1 juli 1964 — den 30 juni 1965 finge fritagas från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att före utgången av denna tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar, om förhållandena gäve anledning till detta.

I propositionen hade bland annat föreslagits, att särskilda bestämmelser om undantag från riksbankens föreskrifter beträffande riksbankens sedelutgivningsrätt skulle gälla även för tiden 1 juli 1964 — den 30 juni 1965. Därvid hade förordats, att maximibeloppet för sedelutgivningsrätten skulle höjas från 8 400 till 9 200 miljoner kronor.

Till utskottet hade hänvisats den i anledning av propositionen väckta mo-

tionen I: 791, av herr Åkerlund, vari hemställt, att riksdagen måtte bifalla propositionen, dock med den ändringen, att riksbanken finge utgiva sedlar till ett belopp av högst 9 000 miljoner kronor.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

1. med avslag å motionen I: 791 antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning;

2. medgiva, att riksbanken finge för tiden den 1 juli 1964 — den 30 juni 1965 fritagas från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att före utgången av denna tid återupptaga inlösen av bankens sedlar, om förhållandena gäve anledning till detta.

Reservation hade avgivits av herr Åkerlund, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen I: 791 antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, dock med den lydelse av 1 §, som i reservationen angivits.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Jag skall börja med att erinra om att jag i fjol uttalade önskemålet, att den ekonomiska debatten icke uppspaltades så att valuta- och penningpolitiken behandlades för sig, och därtill separat, en dag och finanspolitiken en annan, nämligen vid kompletteringspropositionens och den reviderade finansplanens handläggning. Från såväl sakliga utgångspunkter som för att ge en intresseväckande och kvalitativt högtstående debatt bör enligt min mening en samordning komma till stånd,

Ang. riksbankens sedelutgivning

så att den ekonomiska politikens tre viktigaste beståndsdelar blir behandlade och avgjorda i ett sammanhang.

Av olika anledningar tycks detta inte ha gått i år. Jag hoppas emellertid att kamrarnas presidier ändå ville till ett kommande år allvarligt överväga en samordning av den ekonomiska debatten.

Den procedur som nu tillämpas och blivit tillämpad här just i dag har framkallat besvärliga komplikationer. Vi har sålunda nyligen fattat beslut om valutapolitiken. Sedan detta blivit gjort har fyra utlåtanden blivit presenterade, varav detta är det fjärde, och ytterligare ett tillkommer, vilka samtliga berör penningpolitiken. Av dessa rör tre uttryckligen förutsättningarna för en viss valutapolitik, och i särskilt hög grad är detta fallet med nu föreliggande utlåtande. Förutsättningarna för en viss politik blir alltså behandlade sedan frågan om denna politik blivit avgjord. Det är en egendomlig tågordning.

Men, herr talman, jag kan trots detta omöjligen tro att debattens uppläggning är gjord med syfte att riva sönder oppositionens argumentationsmöjligheter. För min del är läget just nu besvärande. Å ena sidan skulle jag kunna återkalla min reservation vid detta utlåtande med motivering att det inte finns någon särskilt tung vägande anledning att föra en restriktiv penningpolitik när vi har valutareglering. Det går med andra ord bra att trycka sedlar — var så god och sätt i gång! Å andra sidan har jag biträtt reservationen till förmån för valutaregleringens avskaffande. Det skulle jag inte ha gjort, om inte förutsättningarna härför funnits, kan skapas eller önskan finns att skapa dem. På denna sistnämnda punkt vill jag vara fullt tydlig. Jag har givit min röst för valutaregleringens avskaffande under uttrycklig förutsättning, att det förs en sådan inhemsk penningpolitik, att inte landet störts i en valutakris.

Jag skall emellertid tacka för att kamraren i går beslöt flytta fram bankout-

Ang. riksbankens sedelutgivning

skottets ärenden så att debatten i denna fråga kan föras utan att ligga under tidspress. Enligt min mening är det här viktiga frågor, som gäller hur vi på olika håll bedömer vårt lands ekonomiska resurser och hur vi skall bringa alla de krav vi ställer på dessa i samklang med vad vi orkar prestera med vårt arbete, så att vi når balans mellan vår efterfrågan och våra tillgångar.

I denna speciella fråga finns det de — både i detta hus och annorstädes — som menar att sedelutgivningen inte är en fråga av nämnvärd betydelse. Utskottsmajoriteten hör till dem, när den säger att sedelmängden icke kan anses spela den roll i penningpolitiskt hänseende som jag tillskriver den. Jag är tacksam för att det sägs vänligt, men jag förmenar att dessa människor har fel. Det är, herr talman, en verkligt stor favör för den som fått en inträdesbiljett till Sveriges riksdag att kunna få framföra sin mening ostört och under anspråk på att bli bemött med sakskäl.

Som synes är jag ensam reservant, och jag är möjligen också ensam om min mening bland riksdagens 383 ledamöter — det vet jag inte, men det är min avsikt att ta reda på den saken i dag. Det vilar därför på mig att göra en så klar presentation av mina motiv som jag någonsin kan.

Jag vill börja med några saker som sägs i propositionen nr 130. Där erinras om att 1949 års riksbankslagskommitté föreslog avskaffande av alla spärrar för sedelutgivning. Detta förslag godtogs dock inte. En ny utredning föreslog 1955 likaledes att alla spärrar skulle bort och därtill att grundlagen skulle ändras med definitivt upphävande av guldinlösensskyldigheten. Nu meddelas i propositionen, att bägge dessa förslag lagts till handlingarna. Med andra ord: det gick inte.

Det är för mig en stor personlig tillfredsställelse att riksbanksfullmäktige tagit detta steg.

Det meddelas att författningsutredningen tagit vid, där sedelutgivnings-

kommittén slutade, och vi kan läsa i författningsutredningens förslag i 8 kap. 8 § följande formulering: »Rätten att utgiva sedlar tillkommer riksbanken.» Herr talman! Formuleringen är sublim. Varför inte också en paragraf, så lydande: »Rätten att utgiva krediter tillkommer bankerna?» Man har inte ens tänkt på att man skulle kunna säga: »Ensamrätten att utgiva sedlar tillkommer riksbanken.» Författningsutredningen avslöjar avgrunder av okunnighet.

En ny utredning har tillsatts för att verkställa översyn av myntlagstiftningen och ta ställning till riksbankslagens sedelutgivningsbestämmelser och sedelutredningens och författningsutredningens grundlagsförslag och därpå bygga förslag om ändringar i myntlagstiftningen. Jag avstår från att framföra gratulationer till uppdraget.

Jag går vidare i texten. Bankofullmäktige förklarade 1957, att förslag till ny riksbankslag skulle presenteras 1957. Året därefter hade man kommit underfund med att inte heller det gick. Bankoutskottet blev otåligt och begärde för denna enligt utskottets mening så betydelselösa fråga om sedelutgivningen ett förslag från riksbanksfullmäktige, och det har nu gjorts vartenda år sedan 1957.

Bankofullmäktige värjer sig emellertid och vill ha tid till nya överväganden. Sedelutgivningen är, säger de, en del av den vidare kreditpolitiska problematiken vid Sveriges medverkan i det europeiska ekonomiska samarbetet — det skall läsas: t. ex. valutaregleringens fortvaro eller avskaffande.

Bankoutskottet är emellertid ihärdigt och vill veta hur det skall bli. Det är nämligen betydelsefullt, sägs det i år, att sedelutgivningsrätten blir permanent reglerad. Detta är betydelsefullt, men den sedelmängd som man ger ut är betydelselös!

De kreditpolitiska övervägandena är trots detta besvärliga för riksbanken, och en ny kreditmarknadsutredning har

tillsatts. Assistens har begärts av konjunkturinstitutets chef.

Finansministern lämnar också sitt bidrag till att sprida klarhet — eller kanske rättare sagt förvirring — genom att införa den internationella kreditpolitiska problematiken; se sid. 9 i propositionen! Mig veterligt förs det i internationella sammanhang ingen internationell kreditpolitik alls. Något organ för en sådan finns icke. Världsbanken är det inte. Kreditpolitiken är nationell. Däremot finns det en internationell valutapolitik som förs via internationella valutafonden, och det är en helt annan sak.

Herr talman! Förvirringen är total på detta område. Skilda organ sysslar med ting som nödvändigt hör samman. Grundlagens bestämmelser, riksbankslagen, myntlagen är alla delar av vår penningförfattning och måste behandlas i ett sammanhang. Först får man bestämma sig för om vi skall ha guldstandard, som andra länder i världen, eller silverstandard eller kopparstandard eller pappersstandard, och sedan får man skriva lagarna därefter — det går inte att börja med någon detaljfråga och sedan anpassa de stora principerna efter detaljerna.

Under de år som ytterligare kan åtgå för att vinna klarhet i dessa frågor får vi inte genom en oklok politik omöjliggöra eller försvåra den lösning vi kan finna vara den bästa för vårt land.

Den ekonomisk-politiska målsättningen bör därför enligt min mening gå ut på att bevara kronans guldparitet såsom vi 1950, efter 1949 års devalvering, fastlade den vid vår anslutning till internationella valutafonden och att sträva fram till den frihet för valutatransaktioner och kapitalrörelser som är internationella valutafondens klara och tydliga målsättning för den internationella valutapolitiken. Internationella valutafondens stadga säger också att syftet härmed är att främja världshandeln

Ang. riksbankens sedelutgivning

för att nå full sysselsättning, hög produktion och hög levnadsstandard.

I denna anda har jag väckt min motion nr 791 i denna kammare. Jag föreslår däri en försiktig omläggning av riksbankens placeringspolitik för utlandstillgångar med ökning av guldkassan och att man genom ökad frihet för det enskilda näringslivet till utländska kapitalrörelser låter det nu bundna valutaförrådet komma till räntablare användning. En viss påfrestning måste man räkna med vid en övergång till större frihet. Kronkursen, d. v. s. i sista hand guldpariteten, måste dock med kraft försvaras. Jag vill absolut icke veta av någon upprepning av vad som hände 1946—1949. Därtill medverkar jag aldrig.

En restriktiv inhemsk penningpolitik är då nödvändig. Penningskapandet måste hållas nere, om vi skall våga ta steget över till frihet, och det är sedlarna som är det likviditetsskapande medlet och bas för en mångdubblad kreditgivning — sex till tio gånger.

Utskottsmajoriteten söker bagatellisera sedelmängdens roll genom att säga, att den är en följd av den allmänna omsättningens krav. Det är den visst inte. Det beror helt på vilken politik som förs. Omsättningens storlek kan lika väl bli en följd av den sedelmängd riksbanken vill ställa till förfogande. Utskottet intar samma ståndpunkt som mannen i Gahlinhistorien, som när han hörde att riksbanken skaffat ny sedelpress och effektiviserat sedeltryckningen utropade: »Meddelandet att riksbanken trycker nya sedlar gläder mig mycket. Sedlar är just vad jag behöver.»

Hänvisningen till kausalsammanhanget på detta sätt är i mitt tycke helt ointressant.

Det är däremot inte riksbankens bedömning. Den är med 10 procents ökning av det s. k. sedelbehovet starkt pessimistisk från ekonomisk stabilitets synpunkt. Nationalprodukten beräknas

Ang. riksbankens sedelutgivning

t. ex. bara stiga med 5 procent. Riksbanksledningen försöker otvivelaktigt hålla igen i dessa dagar, men tors tydliga knappast tro att det skall lyckas, eftersom den vill ha så stor sedelutgivningsrätt. Det är djupt oroande, men riksbanksledningen har min sympati.

Mitt förslag om 600 miljoners ökning av sedelmängden är givetvis också en bedömning, men därtill en uppmaning för att stärka riksbankens ställning.

Gemensamt för oss alla är att vi har att hålla oss till den provisoriska lagstiftningens utformning. Det är alltså därmed inte sagt, att inte såväl mitt 600-miljonersförslag som riksbankens 800-miljonersförslag kan vara dåliga lösningar bägge två på problemet. Uppgiften är sannerligen inte lätt, något som alla torde ha förstått av den underliga gången i detta ärendes behandling under 50- och 60-talen.

Jag vill emellertid i detta sammanhang via protokollet framföra uppmaningen till herrar Åsbrink, Callans och Eklöf i riksbanken, att de tar en titt i Federal Reserve Bulletins februari- och marsnummer för i år, så skall de finna att precis de problem vi här diskuterar är lika aktuella i Förenta staterna och föranleder uttalanden av ordföranden i Federal Reserve Board och ledamöterna i denna styrelse inför kongressen om den politik som bör föras med avseende på pengarna. Följer de sedan diskussionen bakåt i tiden till Patmankommittén 1952 och Douglaskommittén 1950 så skall de finna en intensiv och kvalitativt högtstående diskussion i dessa frågor av människor som ser problemen och som vet vad de vill.

En fråga som jag här inte behöver ställa är vad socialdemokraterna just för ögonblicket vill. De säger att de vill ha valutamuren kvar som ekonomiskt politiskt medel för att kunna göra en bassäng med mycket sedlar i här i Sverige, men så griper eftertankens kranka blekhet dem när Landsorganisationen säger »kanske, kanhända — men inte just nu.» Landsorganisationen känner

obehaget, och dess ekonomiska experter förstår en hel del. Just nu vill de ha status quo. Det är klart och konsekvent.

Det jag däremot inte riktigt vet är vad folkpartiet menar. De har påyrkat, liksom vi, valutaregleringens avskaffande. De har en partiledare, som i dessa sammanhang gärna vill göra gällande att han begriper de här ting. Folkpartiets representanter har dock inte på något för mig påtagligt sätt sagt att vi måste skapa förutsättningar för valutaregleringens avskaffande. Socialdemokraterna säger ändå att förutsättningar måste skapas. Det är, märk väl, bara en krona på tio papperskronor som med dessa gammaldags bestämmelser, sådana som gäller i Schweiz, Belgien och Amerika, har täckning i guld och bara varannan krona som har täckning i valutor. Vad folkpartiets representanter sagt är, att de gärna vill låna pengar utomlands. Det går förmodligen till en tid, men om det blir så bra i det långa loppet är jag mera tveksam inför. Men stöd för den restriktiva penningpolitiken har jag tydligen inte att vänta på det hållet.

Vad centerpartiets representanter har för mening vet jag inte. Inte heller vet jag om de själva vet vilken mening de har. De röstar i varje fall med socialdemokraterna.

Det är, herr talman, oundvikligt att vid behandlingen av dessa frågor en samordning kommer till stånd. Det är en brist i vårt parlamentariska arbetsätt att så viktiga frågor som dessa inte blir behandlade samtidigt och samordnat, vare sig i detta hus eller av regeringen genom dess utredningar.

Jag vill sluta med att säga, att jag var med under åren 1946—1949, och jag vet vilka uttalanden som då gjordes från riksdagens sida och vilka anvisningar som gavs till riksbanken. De anvisningar, som därvid lämnades, var med varandra sinsemellan helt oförenliga. Det är inte möjligt att begära av riksbanken, att den skall klara sinsemellan helt och hållet oförenliga målsättningar. Vi får absolut inte underlåta att här i riksbankens

lagen fylla den uppgift vi har gentemot landet, nämligen den att lämna åt riksbanken allt det stöd som riksbanken, vårt eget organ, behöver för att kunna föra en någorlunda samordnad politik.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid detta utlåtande fogade reservationen, och jag vill också säga att jag har för avsikt att begära rösträkning.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Jag har den allra största respekt för herr Åkerlunds kunnighet på detta område, men jag måste erkänna att jag har mycket svårt att följa honom i hans, enligt min uppfattning, mera vetenskapliga resonemang när det gäller riksbankens sedelutgivning.

Herr Åkerlund tillstyrkte ju även Kungl. Maj:ts förslag med endast den förändringen, att tillståndet för sedelutgivningen bör begränsas till 9 000 miljoner kronor mot av Kungl. Maj:t föreslagna 9 200 miljoner kronor. Det skiljer således i detta fall bara på 200 miljoner kronor.

Herr Åkerlund har flera gånger i sitt anförande talat om bankoutskottets majoritet. Denna majoritet består av samtliga ledamöter i bankoutskottet utom herr Åkerlund. Han är således mycket ensam; han har inte fått någon av sina partivänner med sig på det resonemang som han för i sin reservation.

Bankoutskottet har tidigare flerfaldiga gånger framhållit, att det är betydelsefullt att sedelutgivningsrätten blir permanent reglerad. Utskottet anser även i år att detta är en angelägen sak och vill understryka, att riksbanksfullmäktige utan onödigt dröjsmål framlägger förslag till revision av riksbankslagen.

I nuvarande läge finner utskottet en förlängning av den provisoriska lagstiftningen om sedelutgivningsrätten motiverad och tillstyrker därför Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. riksbankens sedelutgivning

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att göra något uttalande om riksbankens rätt att ge ut sedlar — jag är rädd för att jag tillhör den förvirrade hop, som herr Åkerlund för en stund sedan talade om — utan jag har begärt ordet för att säga något om den riksbankslag, som nu har varit aktuell i många år utan att den av vederbörande framlagts.

När vi förra året behandlade en framställning från riksbanken om dess rätt att utge sedlar lämnade jag en utförlig redogörelse för lagfrågans behandling under en lång följd av år. Jag skall inte nu åter upprepa denna historik, utan jag hänvisar den som kan ha intresse för denna sak att ta del av förra årets riksdagsprotokoll.

Både herr Åkerlund och herr Stähle har refererat vad bankoutskottet i år skriver för att uppmana riksbanksfullmäktige att lägga fram denna lag. Det skall jag inte heller upprepa. Jag skall endast tillägga, att det måste betraktas såsom i hög grad anmärkningsvärt att ett riksdagens eget verk på detta sätt år efter år inte tar någon som helst hänsyn till vad riksdagen uttalar.

Jag har, herr talman, inte något yrkande men har inte velat uraktlåta att även i år bringa denna fråga på tal här i kammaren.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Herr Stähle säger först, att de 200 miljoner kronor, som här skiljer våra uppfattningar, skulle vara »ett ringa belopp».

Nej, herr Stähle, så ligger det ändå inte till! Vi har i dag en bruttonationalprodukt som behöver omsättas i en storleksordning av ungefär 100 miljarder kronor. Den bruttonationalprodukten kan vi omsätta med begagnande av ett sedelomlopp i en storlek på något mellan 8 och 9 miljarder kronor. Det som är väsentligt vid bedömningen

Ang. riksbankens sedelutgivning

av storleken på sedelökningen är naturligtvis hur den verkar så att säga på själva marginalen, och därvidlag är det en 25 procentig ökning som skiljer mellan å ena sidan min uppfattning och å andra sidan riksbanksfullmäktiges samt herr Stähles uppfattning. Det kan i och för sig inte sägas vara en liten skillnad.

Å andra sidan skall man kanske inte fästa alltför stor vikt vid själva hundratalet miljoner eller tiotalet miljoner. Det väsentliga är, att när jag gjorde den bedömningen, att 600 miljoner kronor torde vara en möjlig siffra, var det under förutsättning att man för en så stram penningpolitik, att förutsättningar på litet sikt kan skapas för den avveckling av valutaregleringen som är ett önskemål från oppositionen.

Herr Stähle säger, att jag har majoriteten emot mig. Ja, herr Stähle, det är mycket möjligt att herr Stähle har rätt på den punkten. Men det behöver dock inte betyda, att jag sakligt sett har fel.

Sedan sägs det att en permanent reglering av denna lagstiftning vore utomordentligt viktig och betydelsefull. Riksdagen har också vid upprepade tillfällen vänt sig till riksbanken med begäran om detta, och riksbanken har å sin sida begärt att regeringen skall vara riksbanken behjälplig med att på allt sätt ställa utredningsresurser till förfogande. Trots detta har det visat sig, att det har varit utomordentligt svårt att göra ett förslag. Därvidlag vill jag för min del bara understryka, att även jag har den uppfattningen att det är väldigt svårt. Och vad skall riksbanken göra om den har så ont om folk och så svårt att få fram utredningar på detta område? Jag kan bara uttrycka en livlig förhoppning, att när nu konjunkturinstitutets chef, som är en kompetent ekonom, har blivit inkopplad på kreditmarknadens problem här i landet, och eftersom det också var hans promemoria som låg till grund för förra årets förslag rörande valutaregle-

ringens bibehållande, så skall han kunna finna en möjlighet att samordna dessa problem och jämka ihop dem till någonting som kan läggas till grund för ett lagstiftningsförslag.

Herr talman! Jag känner mig förpliktad att säga ett par ord även av ekonomisk natur med anledning av vad som tidigare har sagts av herr Stähle här i debatten och vad som sagts av bl. a. inrikesminister Johansson när vi diskuterade byggnadsregleringen; jag vet att också finansministern har varit inne på samma tema flera gånger. Vad jag syftar på är några ord om förhållandena i de tre länder som herr Stähle åberopade, nämligen Schweiz, Västtyskland och USA.

Jag vill därvidlag framhålla att problemen i fråga om Schweiz och Västtyskland är likartade, vilket dock inte gäller USA. Problemen är likartade för dessa båda länder inbördes därigenom att de bägge har ett högst betydande kapitalflöde utifrån. Då bör vi kanske se på hur deras valutasituation ser ut. Schweiz har dels 11 miljarder schweizerfranc i guld — alltså 13,5 miljarder kronor i svenskt mynt — och 11 miljarder schweizerfranc stående i utländska banker tillhörande schweiziska medborgare — alltså sammanlagt i svenskt mynt 27 miljarder kronor. Mot detta framstår de 900 miljoner kronor i guld och de 3 500 miljoner kronor i valutor, som Sveriges riksbank har, såsom ganska blygsamma.

Problemet för Schweiz är att man till följd av detta starka kapitalflöde också har fått en utomordentligt stark efterfrågan på arbetskraft. Det är ett problem som vi känner till — visserligen i mycket liten skala, men det har dock varit kännbart också här i landet. Sedan 1959 har antalet utländska arbetare, sysselsatta av schweiziskt kapital på schweiziskt territorium, ökat från 365 000 till 700 000 människor. Vid en jämförelse med dessa siffror måste man ju säga, att den överflyttning av norrlänningar till södra Sverige, som

vi nu genomför — enligt mitt förmenande kanske litet farligt — ter sig mycket blygsam. Vårt problem i detta avseende är litet jämfört med det som schweizarna har.

Det har i Schweiz också uttryckligen sagts att det varit statspolitiska skäl, som legat till grund för schweizarnas önskan att dämna upp denna inflyttning. De har förmenat att det framför allt är av den anledningen de varit tvungna att tillgripa vissa reglerande åtgärder av den typ som socialdemokraterna här hemma gärna vill föra fram som ett exempel för oss på den borgerliga kanten, när vi har talat om vår längtan efter frihet i ekonomien. Men vi skall heller inte glömma bort en annan sak. Om finansministern någon gång skulle ha tid att titta på det anförande, som doktor Schwegler i schweiziska nationalbanken höll inför generalförsamlingen, skulle han få se att vad de framför allt kör fram med är att de skall få ett, som det heter, åtdragande av penningkranen — »Zudrehen des Geldhahnes» — d. v. s. det gäller i första hand att hejda penningsskapandet. Och det är det som också jag säger när jag yrkar på 600 miljoner i stället för 800 miljoner kronor: Låt oss något litet dra åt den skruven, så kan det hända att vi når bättre resultat på en lång rad andra områden!

Beträffande Västtyskland skall jag nöja mig med att konstatera, att man där har samma problem när det gäller kapitaltillflödet. Det rör sig för närvarande om tillgångar av det slag som vi här diskuterar till ett värde motsvarande ungefär 40 miljarder svenska kronor. Man har vidtagit vissa åtgärder för att sälja bort valutor, framför allt i form av amerikanska skattkammärväxlar, till tyska banker för att på det sättet försöka strama åt, när det gäller likvidiseringen av det ekonomiska livet.

Beträffande USA är läget ett annat i så måtto, att man där inte har något valutatillflöde utan i själva verket en

Ang. riksbankens sedelutgivning

motsatt utveckling. Detta har förorsakat besvärliga problem för USA:s vidkommande, men det har ännu icke föranlett amerikanarna att i någon högre grad tillgripa en valutareglering. De har vidtagit vissa åtgärder — det skall på intet sätt förnekas — som har till syfte att om möjligt förhindra en alltför stark avtappning framför allt av guld-tillgångar.

Och så, herr Stähle, ytterligare en sak som jag vill tala något om. Herr Stähle berörde framstegstakten och gjorde en jämförelse mellan förhållandena i vårt land under 1950-talet och under 1960-talet. Vi har ju inte nått 60-talets slut ännu, men det är möjligt att ökningen kan ligga någon halv procent högre under 60-talets första år än genomsnittet under 50-talet. Det är i och för sig inte märkvärdigt, eftersom 50-talet i dess helhet kännetecknades av en mindre hektisk utveckling över hela världen. Vi skall dock inte göra gällande, att tillväxttakten exempelvis i Schweiz skulle vara sämre än i vårt land. Herr Stähle nämner siffran 5 procent. Jag vill framhålla att för de tre senaste åren ligger ökningen för Schweiz vidkommande på ungefär 8, 7 och 5 å 6 procent.

Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag varit så långgrandig men hoppas att jag inte besvärat för mycket.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Jag skall försöka fatta mig kortare! Jag vill rätta herr Åkerlunds uttalande om vad han kallade för »mitt förslag». Jag vill inte ta åt mig äran, utan det är bankoutskottets förslag. Bakom förslaget står majoriteten i utskottet, d. v. s. samtliga utskottets ledamöter utom herr Åkerlund.

När utskottet gjorde sitt ställningstagande utgick vi ifrån riksbanksfullmäktiges bedömning. Riksbanksfullmäktige har kommit med förslag, och de har ansvar för vår penningpolitik. Vi hysar mycket stort förtroende för deras

Ang. utvidgning av ränteregleringslagens tillämpningsområde

bedömning i det här fallet, och detta har varit avgörande för utskottets ställningstagande.

Jag vidhåller således mitt yrkande, herr talman.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Jag har ingen anledning att säga annat än att jag också har förtroende för riksbanksfullmäktige. Det är bara det, att jag anser att riksdagen har en alldeles speciell skyldighet att stödja sitt eget organ när det gäller att föra just den penningpolitik som kan leda till ett för landet gott resultat.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Akerlund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutsittet hemställt i sitt utlåtande nr 35 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Akerlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 115;

Nej — 13.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten 2 hemställt.

Ang. utvidgning av ränteregleringslagens tillämpningsområde

Föredrogs ånyo bankoutsittets utlåtande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258) jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 3 april 1964 dagtecknad proposition, nr 142, vilken hänvisats till bankoutsittet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258).

Det i propositionen framlagda förslaget innebar en utvidgning av möjligheten till emissionskontroll i fråga om kreditaktiebolagens upplåning i syfte att möjliggöra sådan kontroll beträffande långfristiga reverslån.

Till utskottet hade även hänvisats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna nr 797 i första kammaren av herrar *Stefanson* och *Billman* samt nr 981 i andra kammaren av herrar *Berglund* och *Magnusson* i Borås,

Ang. utvidgning av ränteregleringslagens tillämpningsområde

vari hemställt, att riksdagen måtte avslå propositionen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 797 och II: 981, antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av 6 § ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258).

Reservation hade avgivits av herrar *Regnell, Stefanson, Åkerlund, Risberg, Hylander* och *Jonsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 797 och II: 981 måtte avslå propositionen.

Herr **RISBERG** (h):

Herr talman! I det förslag till ändrad lydelse av ränteregleringslagen, som framlagts i proposition nr 142, sägs ingenting om att lagparagrafen endast skulle vara avsedd att gälla s. k. långa lån. Enligt min mening borde detta ha varit klart uttryckt i lagtexten. Bankoutskottet förutsätter visserligen »att riksbanken skall medge sådana allmänna undantag från kontrollen, att reversupplåning på kortare tid än fem år normalt inte behöver underställas riksbankens prövning», men denna kommentar finner jag vara ganska vag, och den kan givas en alltför fri tolkning. Denna oklarhet är ett av huvudskälen till att jag reserverat mig till förmån för motion I: 797.

I övrigt har jag liksom de andra reservanterna den uppfattningen, att anledning saknas att utvidga ränteregleringslagens tillämpningsområde.

Herr talman! Jag skall inte förlänga den långa ekonomiska debatt som här ägt rum genom att ytterligare tala om motionen. Jag yrkar bifall till den vid denna punkt avgivna reservationen.

Herr **STÄHLE** (s):

Herr talman! I Kungl. Maj:ts proposition nr 142 föreslås att möjligheten till emissionskontroll skall utsträckas till att omfatta alla typer av skuldebrev, som utges av kreditaktiebolag. Avsikten med detta är närmast att skapa förutsättningar för överenskommelser mellan riksbanken och berörda kreditinstitut även beträffande upplåning mot revers.

Utskottet finner för sin del de skäl vara bärande, vilka anförts för en utvidgning av de möjligheter till emissionskontroll som ränteregleringslagen erbjuder, men utskottet vill också understryka att riksbanken skall medge sådana allmänna undantag från kontrollen, att reversupplåning på kortare tid än fem år normalt inte behöver underställas riksbankens prövning. Detta har också framhållits i propositionen.

Herr talman! Med detta anförande ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Risberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Ang. omorganisation av statens bilinspektion

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Risberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 43.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. omorganisation av statens bilinspektion

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av statens bilinspektion m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under sjätte huvudtiteln föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1964/65 beräkna till Statens bilinspektion: Avlöningar m. m. ett anslag av 7 168 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 71, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 28 februari 1964, föreslagit riksdagen att dels godkänna i statsrådsprotokollet föreslagna riktlinjer för omorganisation av statens bilinspektion, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för statens bilinspektion vidtaga i statsrådsprotokollet föreslagna ändringar, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsanordningar, som erfordrades i anledning av omorganisa-

tionen, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens bilinspektion, att tillämpas under tiden den 1 juli—den 31 december 1964, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens bilinspektion, att tillämpas tills vidare från och med den 1 januari 1965, dels godkänna av departementschefen förordad stat för statens bilinspektions uppdragsverksamhet, att tillämpas tills vidare från och med den 1 januari 1965, dels ock till statens bilinspektions avlönings- och omkostnadsanslag samt inspektionens anslag till uppdragsverksamhet och utrustning för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa sammanlagt 6 657 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I propositionen nr 71 hade förslag framlagts rörande en effektivare typbesiktning av motorfordon m. m. samt omorganisation från och med den 1 januari 1965 av statens bilinspektion. Typbesiktningens verksamheten hade föreslagits koncentrerad till ett enda förrättningsställe, beläget i Stockholm. Någon formell bundenhet till besiktningssället ansågs emellertid icke böra komma i fråga. Om det befunnos lämpligt att vissa kontrollåtgärder vidtoges å annan ort eller plats — exempelvis i biltillverkarens lokaler — borde hinder härför icke föreligga. Vidare hade bland annat föreslagits, att frivillig typbesiktning av chassier skulle komma till stånd.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergman m. fl.* (I: 678) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.* (II: 825), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av de i Kungl. Maj:ts proposition nr 71 föreslagna riktlinjerna för omorganisation av statens bilinspektion måtte besluta, att typbesiktning även

Ang. omorganisation av statens bilinspektion

skulle kunna utföras av statens bilinspektion i Göteborg,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kamaren av herr *Axel Kristiansson m. fl.* (I: 679) och den andra inom andra kamaren av herr *Mattsson m. fl.* (II: 826), i vilka anhållits, att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 71 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att de i propositionen berörda personalresurserna liksom besiktningsverksamheten i övrigt måtte disponeras så, att typbesiktning av motorfordonen kunde utföras av statens bilinspektion i Göteborg i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 678 och II: 825 samt I: 679 och II: 826,

a) godkänna i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 28 februari 1964 föreslagna riktlinjer för omorganisation av statens bilinspektion med de ändringar, som betingades av vad utskottet i utlåtandet anförde;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens bilinspektion, som föranleddes av förslagen i förenämnda statsrådsprotokoll;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsanordningar, som erfordrades i anledning av omorganisationen;

d) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för statens bilinspektion, att tillämpas under tiden den 1 juli—den 31 december 1964;

e) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för statens bilinspektion, att tillämpas tills vidare från och med den 1 januari 1965;

f) godkänna i utlåtandet införd stat för statens bilinspektions uppdragsverksamhet, att tillämpas tills vidare från och med den 1 januari 1965;

g) för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under sätte huvudtiteln anvisa

1) till Statens bilinspektion, Avlöningar ett förslagsanslag av 3 191 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

2) till Statens bilinspektion: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 142 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

3) till Statens bilinspektion: Uppdragsverksamhet ett förslagsanslag av 2 099 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

4) till Statens bilinspektion: Utrustning ett förslagsanslag av 225 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade anförts av herrar *Bengtson, Nils-Eric Gustafsson, Staxäng, Andersson* i Knäred och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under a och b hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 679 och II: 826 ävensom med bifall till motionerna I: 678 och II: 825,

a) godkänna i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 28 februari 1964 föreslagna riktlinjer för omorganisation av statens bilinspektion med de ändringar, som reservanterna föreslagit;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens bilinspektion, som föranleddes av förslagen i förenämnda statsrådsprotokoll samt vad reservanterna föreslagit.

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! Den reservation som avgivits vid detta utlåtande gäller frågan var typbesiktningsanläggningar av bilar skall förläggas.

Det har tidigare varit tre platser på vilka man har företagit typbesiktning-

Ang. omorganisation av statens bilinspektion

ar, nämligen Stockholm, Göteborg och Malmö. I propositionen föreslår man nu att besiktningarna skall koncentreras till Stockholm.

Reservanterna har inte ansett att detta är riktigt. Vi har framför allt motiverat vår ståndpunkt med att den svenska bilindustrin har sin tyngdpunkt i Väst-sverige, och därför anser vi att det också skall finnas typbesiktning i Göteborg. Visserligen har de flesta typbesiktningarna varit i Stockholm, men det är dock ett väsentligt antal som skett även i Göteborg. Antalet kommer troligen att öka ytterligare i samband med införandet av typbesiktning för chassier. Det skulle givetvis vara en fördel för den svenska bilindustrin att ha typbesiktning i Göteborg.

Man kan då fråga vilka nackdelarna skulle vara, eftersom Kungl. Maj:t har föreslagit endast Stockholm. Jag förstår att syftet är att man vill ha så enhetliga typbesiktningar som möjligt. Jag tror dock inte att dessa besiktningar är av den karaktären att man skulle äventyra så värst mycket om man hade besiktningar på två platser. Det är väl knappast heller så, att typbesiktningen blir så enhetlig när man måste räkna med att antalet besiktningar ökar, ty när antalet på en plats blir större blir det kanske ändå någon skillnad i hur det besiktigas. Detta kan dock knappast vara någon vägande invändning mot enhetlig besiktning.

Det är givet att kostnaden kommer att bli något större för statens del om man skall ha typbesiktningar på två håll, det är vi medvetna om, men å andra sidan blir besparingarna för bilindustrin uppenbara genom att man har besiktning även i Göteborg. Vi har ansett det ganska självfallet, att när vi har en industri av sådan betydelse som bilindustrin i Sverige, vilken också har sin stora betydelse för vår export, bör man också i denna sak beakta att man lägger en typbesiktning på den plats där denna industri har sin tyngdpunkt.

Slutligen vill jag påpeka en sak, som

inte har någon större betydelse men som inte skall förbises. Skall man försöka bedriva en lokaliseringspolitik, då bör man när det gäller mindre saker om möjligt försöka beakta lokaliseringssynpunkten även där. Detta är visserligen inte här något större skäl, ty det rör sig om ett så pass litet antal anställda, men det har ändå en viss betydelse, och vissa följdverkningar kan man alltid räkna med. Därför kan det också vara anledning till att man förlägger en typbesiktning till Göteborg.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen av mig själv m. fl.

Häri instämde herrar *Hermansson* (cp) och *Risberg* (h).

Herr **PERSSON, FRITZ**, (s):

Herr talman! Jag skulle vilja börja med att uttala min djupa, för att inte säga bråddjupa beundran för herr Bengtsson som på ett så utmärkt sätt lyckats undvika att ange några relevanta fakta i detta ärende.

Förra året beslöt riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t att allmän periodisk fordonskontroll skulle införas fr. o. m. nästa år. Kontrollen skall vara årlig och avse samtliga registrerade motorfordon och släpvagnar äldre än tre år. Ett för ändamålet särskilt bildat bolag, Aktiebolaget Svensk bilprovning, skulle svara för inspektionsverksamheten. Avsikten är att vissa uppgifter, som nu vilar på statens bilinspektion, skall överföras till bolaget. Bilinspektionens uppgifter kommer därefter i huvudsak att vara typbesiktning, förareprov, prov med körskolepersonal samt kontroll över körskolor.

I proposition nr 71 förordas att typbesiktningen koncentreras till ett enda förrättningsställe, beläget i Stockholm, och som motivering härför har i huvudsak anförts att det övervägande antalet typbesiktningar redan utföres där. Den personal, som erfordras för att åstadkomma en effektivare typbesiktning,

Ang. omorganisation av statens bilinspektion

bar beräknats till tio befattningshavare samt två personer för handräckning. Departementschefen anser inte att alla typbesiktningar behöver utföras i Stockholm av den anledningen att Stockholm blir enda ort med särskilt typbesiktningssälle. Enligt hans mening kommer därför den föreslagna koncentrationen till förrättningsstället i Stockholm inte att medföra några allvarliga praktiska problem för bl. a. bilindustrin i Västsverige.

I de likalydande motionerna I: 678 och II: 825 har yrkats, att riksdagen vid behandlingen av de i Kungl. Maj:ts proposition nr 71 föreslagna riktlinjerna för omorganisation av statens bilinspektion skulle besluta att typbesiktning även skall kunna utföras av statens bilinspektion i Göteborg. I de likalydande motionerna I: 679 och II: 826 har yrkats, att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 71 skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att de i propositionen berörda personalresurserna liksom besiktningssamsamheten i övrigt må disponeras så att typbesiktning av motorfordonen kan utföras av statens bilinspektion i Göteborg i enlighet med vad i motionerna anförts.

Reservanterna har i dessa avseenden anslutit sig till vad som yrkats i motionerna. Reservanterna säger att de anser det angeläget att det icke uppkommer några olägenheter för bilindustrin i Västsverige. De räknar med att om denna verksamhet koncentreras till Stockholm kan detta medföra sådana olägenheter.

Vidare säger de att även om det enligt departementschefens förslag kan utföras typbesiktning i biltillverkarens lokaler, torde detta medföra att den löpande kontakten mellan biltillverkaren och typbesiktningssamsamheten försvåras, om typbesiktningssamsamheten finns att tillgå endast i Stockholm. Man räknar också med att det kan bli onödiga dröjsmål med besiktningen. Reservanterna yrkar därför, som jag förut nämnde, bifall till dessa motioner, vilket innebär

att typbesiktning även framdeles skall kunna utföras av statens bilinspektion i Göteborg och att denna därvid tillföres utrustning, som i anledning härav eventuellt kan bli erforderlig.

Nu är det så att av sammanlagda antalet, 411 typbesiktningar, som utfördes 1962, utfördes 49 i Göteborg och hälften av dessa typbesiktningar gällde importerade fordon. Man får väl utgå ifrån att alla dessa fordon inte var bilar, vilket innebär att det inte ens kunde gälla 25 sådana typbesiktningar som det här är fråga om. Som förut nämnts har även reservanterna angett att besiktning kan försiggå i biltillverkarens lokaler i Göteborg och där finns det utrustning. För de återstående inte fullt 25 typbesiktningarna som gäller importerade bilar skulle alltså enligt reservanternas mening i Göteborg för stora pengar anskaffas den omfattande utrustning som erfordras eller komplettera den utrustning som kanske redan finns där och där stationera särskild personal. Det skulle såvitt vi kan beräkna kosta åtminstone ett par hundratusen kronor. Det skulle bli så att den personalen och den utrustningen skulle utnyttjas för låt oss säga typbesiktning av ungefär två bilar i månaden. Det förefaller inte motiverat med en sådan anordning för denna begränsade verksamhet.

I Malmö gäller det, såvitt jag vet, importerade bilar. Där utfördes 1962 26 typbesiktningar, och alla gällde importerade bilar. Det var alltså något fler sådana besiktningar i Malmö än i Göteborg. Det skulle förefalla lika motiverat att anskaffa utrustning och förlägga personal till Malmö för att klara denna uppgift. I Stockholm utfördes 366 typbesiktningar under det år jag här nämnde.

Utskottsmajoriteten har naturligtvis inte varit blind för att man på allt sätt bör tillgodose den stora bilindustri som ligger i göteborgsområdet, och därför har det i utskottsutlåtandet, som majoriteten står för, i ett par avseenden klart sagts ifrån att man bör tillgodose bilindustriens behov i Västsverige. För det

Ang. omorganisation av statens bilinspektion

första har utskottet sagt att ställföreträdande chefen för bilinspektionen — som är en bilinspektör i lönegrad A 25, under det att chefen är placerad i lönegrad A 27 — i första hand skall avdelas för typbesiktningar utanför Stockholm. Det bör därvid vara möjligt för honom eller av honom utsedd befattningshavare att kortare eller längre tid uppehålla sig på plats där behov av typbesiktning föreligger.

Vidare har vi ansett att motionärernas önskemål därigenom skulle kunna tillgodoses i rätt stor utsträckning. Men sedan har utskottet också sagt att utskottet förutsätter att verkningarna av typbesiktningens verksamhetens handhavande enligt ovan angiven ordning noggrant följes och att, om en ändring synes motiverad på grund av olägenheter för bilindustrien, ett omfattande utnyttjande av möjligheterna till typbesiktning av fordonschassier eller dylika härav betingade åtgärder vidtages. Genom den intagna ståndpunkten synes enligt vår mening motionärernas önskemål i väsentliga delar bli tillgodosedda.

När herr Bengtson i början av sitt anförande framställde saken så att det inte skulle komma att finnas möjligheter att utföra typbesiktningar i Göteborg, kan alltså invändas att sådana kan verkställas i biltillverkarnas lokaler. Det är endast de importerade bilarna, som inte kan typbesiktigas i Göteborg. Som jag förut sade har Malmö i detta avseende samma legitima behov av en fast organisation.

Fördelen för bilindustrien i Göteborg av att ha nu berörd personal tillgänglig i staden kan alltså inte vara så stor att man av den anledningen bör vidta de åtgärder, som reservanterna har föreslagit. Det har upplysts från göteborgshåll, att de stora bilföretagen där är nöjda med den anordning, som här har föreslagits. Några besparingar för bilindustrien skulle efter vad jag kan förstå inte uppnås, om man anordnar typbesiktningarna på det sätt som reservanterna har velat göra.

Till slut måste jag säga, att om man betraktar en permanent placering av en eller möjligen två befattningshavare i Göteborg för dessa besiktningar såsom en lokalpolitisk fråga av betydelse, så är det enligt min mening att gå litet för långt.

Jag ber med det anförda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Man har väl mer och mer börjat anse här i kaumaren, att ju kortare man kan göra ett anförande, ju bättre är det. De relevanta fakta, som herr Persson frågade efter, finns ju återgivna i riksdagens handlingar. Det var anledningen till att jag icke gjorde någon resumé utan gick direkt på problemet om typbesiktningarnas förläggande.

Herr Persson gjorde en mycket bestämd åtskillnad mellan Göteborg och Malmö. Men bör man inte kunna göra motsatsen? Både Malmö och Göteborg ligger ju vid västkusten, och man kan väl därför tänka sig att om man tar bort besiktningarna från Malmö, så skulle man kunna förlägga alla besiktningar från västra Sverige till Göteborg. Därmed faller ju mycket av herr Perssons resonemang, ty härigenom blir det ett större antal besiktningar som kan förläggas till Göteborg. Dessutom föreligger planer på utbyggnad av en bilterminal, som måhända kan medföra att ytterligare besiktningar kan förläggas till Göteborg.

Herr Persson talade vidare om att man måste anskaffa ny utrustning, men det blir väl ändå endast fråga om en komplettering av befintlig utrustning. Det är därför inte säkert att man behöver skaffa så mycken ny utrustning.

Herr Persson gör därjämte gällande, att typbesiktningar kan utföras i biltillverkarnas lokaler. Det kan man nog göra när det är fråga om tillverkarnas egna bilar, men det är inte säkert att

Ang. omorganisation av statens bilinspektion

tillverkarna skulle tillåta att man där gör typbesiktningar av andras bilar.

Herr Persson hävdade att bilindustrin skulle vara nöjd med vad som föreslagits. Jag har emellertid inte sett något officiellt besked om att det skulle förhålla sig så.

Herr Persson hänvisade till att utskottet förutsätter, att verkningarna av typbesiktningens verksamhetens handhavande noggrant följes och att, om en ändring synes motiverad på grund av olägenheter för bilindustrin, erforderliga åtgärder vidtages. Med anledning härav måste jag säga, att har vi en gång förlagt typbesiktningarna enbart till Stockholm, finns det knappast några förutsättningar för att frågan någonsin kommer upp igen om att förlägga besiktningar till Göteborg. Skall vi verkligen bestämma var typbesiktningarna skall utföras, skall vi göra det i dag. Senare har Göteborg inte någon möjlighet att få besiktningens verksamhet förlagd dit.

Jag kan inte finna att några ytterligare skäl framförts som talar för annat än att reservationen bör bifallas.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! I anledning av vad herr Bengtson nu anförde vill jag bara tillägga, att om Malmös behov av typbesiktningar skulle tillgodoses genom att man utnyttjar en besiktninganstalt i Göteborg, så skulle detta i alla fall bara innebära att där skulle utföras knappt en typbesiktning i veckan — om det nu skulle vara möjligt att ordna en besiktningens verksamhet på detta sätt. I varje fall skulle någonting sådant inte vara möjligt utan att man lägger ner ganska mycket pengar på en erforderlig utrustning av bilinspektionen i Göteborg. Vi har menat att en koncentration av typbesiktningarna till Stockholm skulle medföra att man där får en verkligt tillfredsställande utrustning och en väl kvalificerad personal, vilket i sin tur skulle göra det möjligt att

utföra typbesiktningar både snabbt och på ett helt tillfredsställande sätt. Vi har också utgått från att man genom koncentrationen skulle få en enhetlig bedömning efter hela linjen.

Härtill kommer att vi har ansett vara lämpligt att från början förfara på detta sätt när det nu kan anses vara en ny verksamhet som skall startas.

Det är alldeles tydligt, det vill jag än en gång understryka, att ingen av de ledamöter, som tillhör utskottsmajoriteten önskar att bilindustrin i Göteborg skall få några svårigheter.

Herr Bengtson tillmåtar inte ett uttalande av riksdagen annat än en mycket ringa betydelse. Detta finner jag egendomligt. När utskottet har uttalat att man bör noggrant följa utvecklingen och vidtagna ändringar, om sådana synes motiverade på grund av olägenheter inom bilindustrin, måtte väl ett sådant uttalande ändå vara något att hålla i. Om riksdagen gör sådana uttalanden skall de väl följas.

I utskottsutlåtandet har vi tryckt på de fakta, som jag nyss nämnde, nämligen att man skall avdela ställföreträdande chefen för typbesiktningens verksamheten i lönegraden A 25 för att handha verksamheten i övriga delar av landet och att det är nödvändigt att man i fortsättningen följer utvecklingen. När det nu till och med finns motionärer från Göteborg som varit nöjda härmed, anser jag att också herr Bengtson skulle ha varit det.

Herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Med anledning av den lilla dispyt som uppstått i denna fråga vill jag bara påminna kammarens ledamöter om vad som finns skrivet i denna sak i den proposition vi just nu behandlar. Där heter det att någon formell bundenhet till besiktningstället inte bör komma i fråga. Det innebär att jag hela tiden har varit medveten om att typbesiktning skulle ske i Göteborg liksom på andra ställen där speciella

Ang. omorganisation av statens bilinspektion

skäl finns för att utöva typbesiktning. I Göteborg har vi ju en stor bilindustri, och därför är det ju rätt naturligt att man där skall utöva typbesiktning.

Jag skall gärna tillstå att den formulering som vi gjorde i propositionen måhända var för kortfattad och därför har blivit missförstådd. Men utskottet har ju utvecklat mina synpunkter ytterligare, och jag kan därför helt ansluta mig till det uttalande som utskottet gjort och som understryker min ursprungliga och alltså bestående uppfattning om att typbesiktning skall ske i Göteborg.

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! Herr Persson frågade mig om jag inte fäste vikt vid riksdagens uttalande. Jo, jag fäster den största vikt vid riksdagens uttalande, men man måste se efter med vilken bestämdhet detta uttalande görs. Om utskottets förslag blir riksdagens beslut står det här att om en ändring synes motiverad på grund av olägenheter för bilindustrien, skall man kunna överväga ändringar. Men det är utan vidare självfallet att det måste bli olägenheter för bilindustrien i Västsverige. Det blir närmast en fråga om graden av dessa olägenheter. När kommer man att bedöma olägenheterna vara så stora att vi måste upprätta typbesiktning också i Göteborg på samma sätt som i Stockholm? Det uttalande som gjorts här har inte den bestämdheten att man kan förutsätta att det en gång kan föranleda att Göteborg får en typbesiktning. Blir det inte i dag, då får vi inte heller någon typbesiktningsanläggning i Göteborg.

Herr **PERSSON, FRITZ**, (s):

Jag har ju redan understrukit förut, herr talman, att typbesiktningar skall genomföras också i Göteborg, och nu har departementschefen särskilt tryckt på att det från början och hela tiden

varit hans mening. Herr Bengtson nekar tydligen att lyssna på detta. Han säger, att det inte kommer att bli någon typbesiktning i Göteborg, trots dessa uttalanden. Då tycker jag, herr talman, att det inte är någon anledning att fortsätta denna diskussion.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 99, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 97;

Nej — 35.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m.;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa fastighetsfrågor m. m. inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckt motion;

nr 77, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65 behandlade allmänna frågor;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, i vad

propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde, jämte en i ämnet väckt motion;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslagsfrå-

Ang. inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat

gor m. m. inom försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre anslag inom utrikesdepartementets verksamhetsområde,

varvid utlåtandena nr 101, 78—81, 83—85, 88, 89, 91, 92 och 97 företogos punktvis till avgörande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 96 hade Kungl. Maj:ts, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 6 mars 1964, föreslagit riksdagen, a) att ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat skulle inrättas i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet anförda riktlinjer; b) att till Institutet för nyttiggörande av forskningsresultat, INFOR, under fonden för låneunderstöd för budgetåret 1964/65 anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor.

Institutets uppgift skulle enligt propositionen vara att lämna finansiellt stöd i syfte att föra fram forskningsresultat och uppfinningar till industriell produktion. Departementschefen hade föreslagit, att verksamheten, i varje fall tills vidare, — förutom direkta ekonomiska insatser — borde omfatta enbart långivning; stöd genom garantier och borgen borde icke nu falla inom institutets uppgifter. Institutet skulle stå under ledning av en styrelse med

högst fem av Kungl. Maj:ts utsedda ledamöter, representerande sakkunskap i fråga om kreditgivning och marknadsföring.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 775) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 951), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 96 måtte besluta, 1. att det finansiella stöd, som det i propositionen föreslagna nya institutet INFOR skulle lämna för utnyttjande av forskningsresultat, skulle utgå i form av lån eller av institutet tecknad borgen för lån; 2. att institutets styrelse skulle bestå av nio personer samt 3. att institutets verksamhet i övrigt skulle bedrivas med beaktande av i motionerna angivna synpunkter;

dels en inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* väckt motion (II: 949), vari anhållits, att riksdagen måtte 1. avslå Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av ett statligt institut för nyttiggörande av forskningsresultat, INFOR; 2. besluta att till Stiftelsen för exploatering av forskningsresultat, EFOR, under fonden för låneunderstöd för budgetåret 1964/65 anvisa ett investeringsanslag av 20 miljoner kr.; 3. uttala, att, därest INFOR bildades, a) institutets verksamhet borde betraktas som försöksverksamhet samt att omprövning av verksamhetens uppläggning borde ske i belysning av vunna erfarenheter; b) institutet icke skulle verka som något allmänt rationaliseringsorgan utan göra punktvisa insatser på ett fåtal med stor omsorg utvalda projekt; c) anslag från institutet måtte beviljas med villkorlig återbetalningsskyldighet inklusive ränta enligt de för EFOR gällande riktlinjerna; samt att d) institutets styrelse borde utökas med

Ang. inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat

förslagsvis fem ledamöter, vilka skulle representera framstående sakkunskap inom främst teknik, industri och distribution;

dels och en inom andra kammaren av herr *Fälldin m. fl.* väckt motion (II: 950), vari yrkats, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 96 skulle 1) besluta som riktlinje för institutet för nyttiggörande av forskningsresultat, att institutets finansieringsuppgift skulle vara att utlämna lån i det angivna syftet men icke att deltaga i bildande av tillverkningsföretag eller inträda som ägare i sådant företag; 2) uttala, att styrelsen för det nya institutet borde bestå av högst sju ledamöter, så att sakkunskap från olika områden kunde bli representerad på tillfredsställande sätt i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 949 ävensom i anledning av motionerna I: 775 och II: 951 samt II: 950, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat skulle inrättas i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 6 mars 1964 anförda riktlinjerna;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 949, såvitt nu vore i fråga, till Institutet för nyttiggörande av forskningsresultat, INFOR, för budgetåret 1964/65 å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor;

III. att motionerna I: 775 och II: 951 samt II: 950, nämnda motioner i vad de ej behandlats under I., ävensom motionen II: 949 i vad den ej behandlats under I. och II., icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits

1) av herrar *Holmberg, Åkerlund, Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I och II hemställa,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 949 ävensom med avslag å motionerna I: 775 och II: 951 samt II: 950, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat;

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 949 såvitt nu vore i fråga, till Stiftelsen för exploatering av forskningsresultat, EFOR, för budgetåret 1964/65 å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor;

2) av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Bengtson, Per Jacobsson, Nils-Eric Gustafsson* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herrar *Eliasson* i Sundborn, *Svensson* i Ljungskile och *Andersson* i Knäred, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 775 och II: 951, II: 949 och II: 950, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförda angående inriktningen av INFOR:s verksamhet samt angående sammansättningen av institutets styrelse.

I det förslag, som framlagts i den av herr *Boman m. fl.* avgivna reservationen, hade bland annat ansetts, att det av staten lämnade finansiella stödet borde givas i form av lån med villkorlig återbetalningsskyldighet och förräntningsplikt. Hinder borde reservationerna icke möta att lämna det finansiella stödet såsom statlig borgen. Beträffande ledamotsantalet i institutets styrelse hade reservanternas föreslagit, att detsamma skulle bestämmas till sju.

Ang. inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat

Herr BOMAN (fp):

Herr talman! Vid det här utskottsutlåtandet är två reservationer fogade, och mitt namn står under reservation 2. Den skiljer sig från utskottets utlåtande väsentligen på två punkter: reservationerna vill inte vara med om att bidrag skall få användas till teckning av aktier, och vi föreslår att antalet platser i styrelsen skall vara sju i stället för fem.

Reservationen bygger på motionsparet I: 775 och II: 951 och ansluter sig i huvudsak till vad departementschefen har anfört. Vi har således ingenting att erinra mot att ett anslag om 20 miljoner kronor uppföres på riksstaten. Vi anser det lämpligt att det finns ett statligt organ för främjande av exploatering av forskningsresultat men framhåller att det med hänsyn till att det finns andra statliga organ som delvis har uppgifter av samma karaktär som de för INFOR avsedda kan uppkomma gränsdragningsproblem. Vi förutsätter emellertid att vid försöksverksamheten uppmärksamhet ägnas åt gränsdragningsproblemen gentemot andra på området verksamma statliga organ. Vi understryker att lösningen bör uppfattas som en anordning av försöksmässig karaktär som kan behöva överses då närmare erfarenhet vunnits rörande det praktiska utfallet av verksamheten — detta överensstämmer också med departementschefens mening.

När det gäller inriktningen av den verksamhet som INFOR avser att bedriva understryker vi vad som framhållits i de i ämnet väckta motionerna, att verksamheten skall vara av servicekaraktär. Samhällsekonomiska hänsyn bör vara vägledande för institutets verksamhet. Vi finner det inte välbetänkt att såsom föreslås i propositionen ge det nya institutet rätt att finansiellt ta del i bildande av tillverkningsföretag. Institutet skulle då få karaktären av ett statligt affärsföretag med industriell exploatering av forskningsresultat och uppfinningar som verksamhets-

område. Risk kan uppkomma att kapital som staten ställer till förfogande binds på ett varaktigare sätt än om stöd lämnas i annan form, t. ex. genom lån.

Reservationerna kan således icke tillstyrka propositionen i den föreliggande punkten att finansiellt stöd skall kunna lämnas för aktieteckningen, utan stödet bör såsom framhållits i motionerna lämnas i form av lån med villkorlig återbetalningsskyldighet och förräntningsplikt. Hinder bör icke möta att lämna det finansiella stödet i form av statlig borgen.

Vidare säger reservationerna att det är viktigt att institutets styrelse får en så bred förankring som möjligt, och vi har därför föreslagit en utökning av antalet ledamöter i styrelsen från fem till sju.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation 2.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Vid detta utlåtande finns också en från högerhåll avgiven reservation i anslutning till motion nr 949 i andra kammaren. I reservationen yrkas avslag på Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av INFOR. Bakom detta ligger att vi vänder oss mot tanken på att INFOR skall ägna sig åt en vinstgivande affärsverksamhet. Syftet är att söka få vinst vid exploatering av uppfinningar, upptäckter och andra forskningsresultat, men vi tycker att de organ som finns på detta område, och som ju INFOR i viss mån skall komplettera, bör inriktas på en ren serviceverksamhet och därvid kunna lämna lån för exploatering av forskningsresultat. Lånen skall vara förenade med villkorlig återbetalningsskyldighet och givetvis räntebetalning. Enighet råder i utskottet om att vi här skall gå in för en försöksverksamhet.

För det andra yrkar vi att EFOR skall bibehållas, vilket ju följer av det första yrkandet. Vi motsätter oss alltså inte att EFOR får de ytterligare 20 miljoner

Ang. inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat

som handelsministern har äskat, men vi tycker som sagt att EFOR lämpligen kan utvidgas för att driva denna verksamhet.

I övrigt, herr talman, kan jag i långa stycken ansluta mig till vad herr Boman just anfört rörande verksamheten. Skillnaderna är i det hänseendet inte så väsentliga mellan vår uppfattning och herr Bomans i den av honom m. fl. avgivna reservationen.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till den från vårt håll avgivna reservationen.

Herr GUSTAVSSON, BENGT, (s):

Herr talman! Handelsministern föreslår i proposition nr 96 att 20 miljoner kronor anslås till nyttiggörande av forskningsresultat. Medlen föreslås bli förvaltade av ett nytt organ, INFOR, uttölkat »Institutet för nyttiggörande av forskningsresultat». INFOR:s uppgift skall vara att använda medlen till finansiellt stöd i syfte att föra fram forskningsresultat och uppfinningar till industriell produktion.

Det måhända i inledningsskedet viktigaste, tillskjutande av medel, tillstyrkes av statsutskottet. Hemställen därom vilar alltså på bred bas. Organisatoriskt är skillnaderna mellan utskottsutlåtande och reservationer inte heller så stora. Utskottsmajoriteten och folkparti-centermotionen stödjer — med betoning av försökskaraktären — handelsministerns förslag om tillskapande av ett särskilt organ för ändamålet. Högerreservanterna vill däremot lägga uppgiften på den redan befintliga, av tekniska forskningsrådet och malnfonden bildade »Stiftelsen för exploatering av forskningsresultat», EFOR. Denna på synpunkter i motion byggande tanke delas inte av majoriteten, som anser att EFOR med hänsyn till sin servicebetonade inriktning och verksamhet tidigare i innovationskedjan knappast bör betros med finansieringsuppgifter av den omfattning varom här blir fråga. Däruti följer utskottet handelsministern, som i pro-

positionen sammanfattar EFOR:s uppgifter sålunda: »EFOR skall stödja forskare, utöva rådgivning och värdera forskningsprojekt, lägga upp program för utvecklingsarbete och väcka industriens intresse att få till stånd exploatering.»

Samtliga reservanter vill att det nya organet INFOR — om det kommer till stånd — skall ha en större styrelse än vad handelsministern föreslår.

De som står för utskottets skrivning finner inte — då det får förutsättas att utvecklingsprojektet innan det kommer till institutet för nyttiggörande underkastas erforderlig granskning utifrån tekniskt — vetenskapliga bedömningsgrunder — att praktiskt behov föreligger att vidga kretsen av styrelseledamöter utöver fem, som föreslås i propositionen.

Den egentliga meningsmotsättningen ligger på det principiella planet. Reservanterna vill att verksamheten skall inskränkas till långivning, medan utskottet vill ge det nya organet möjlighet att engagera staten i åtgärder berörande forskningsresultatens exploatering, exempelvis genom att delta i bildandet av tillverkningsföretag eller genom att eljest inträda som ägare i sådant företag.

Att förkluster kan uppstå som en följd av den riskbetonade verksamhet det här måste bli fråga om står klart för alla. Utskottet finner det därför sunt och naturligt att riksdagen, samtidigt som den ikläder staten förlustrisk, ger den möjlighet till del av den vinst som i andra fall kan följa på statens engagemang.

Den kapitalbindning som herr Boman talade om tror jag inte bör inge några farhågor. I varje fall blir väl situationen i det avseendet ungefär densamma om man anträder länelinjen eller om man går på här föreslagen linje.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Jag vill uttrycka min tillfreds-

Ang. inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat

ställelse över den förståelse som mött förslaget om att med målmedvetna åtgärder stimulera nyttiggörandet av forskningsresultaten. Vi är alla medvetna om hur viktigt det är för framåtskridandet på detta område att verkligen i större utsträckning än hittills möjligheter skapas för en industriell utveckling av de forskningsresultat som i allt större omfattning kommer fram. Så långt är jag tillfredsställd.

Jag vill emellertid, herr talman, tillfoga att jag är lite förvånad över att man i en av reservationerna, den från högerhåll — vilken för övrigt i det avseendet överensstämmer med den reservation bakom vilken folkpartiet och centern står — inte har förstått hur viktigt det är — och den saken utvecklade ju utskottets talesman här nyss — att ett sådant institut, vilken form det än har, också får möjlighet att göra vinster. Därmed ökas ju, herr talman, möjligheterna att tillföra mera medel för utnyttjande av forskningsresultat, och dessutom undviker man kanske riskerna för ett ensidigt utvecklingsarbete, en monopolisering av exploateringen. Det kan inte, såvitt jag förstår, vara ett intresse som kan betecknas såsom ligande i linje med vår önskan att nå största möjliga framåtskridande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande punkterna I och II av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt därefter särskilt angående punkten III.

I fråga om punkterna I och II, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet hemställt, dels ock att kammaren skulle godkänna den av herr Holmberg m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen

på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Akerlund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 102 punkterna I och II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Holmberg m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Akerlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 110;

Nej — 21.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten III förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Boman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 102 punkten III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 61.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statliga avlönings- och pensionsreglementen; samt

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den statliga exportkreditgarantiverksamheten.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av vissa paragrafer i riksdagens år 1963 församlade re-

visorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket, lades detta utlåtande till handlingarna.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1964/65 till vissa forskningsråd m. m., såvitt avser anslag under nionde huvudtiteln, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, såvitt propositionen avser jordbruksärenden;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss kronan tillhörig mark, m. m.; samt

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av kreditinstitut för lanbruksnäringarna, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, såvitt propositionen och motionerna avser medelsanvisning,

varvid utlåtandet nr 16 företogs punktvis till avgörande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, i vad propositionen hänvisats till lagutskott, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 226, i anledning av väckta motioner om ökat stöd åt handikappade.

Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 160, angående ersättning för skada å fiske till följd av militär verksamhet m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.25.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Fredagen den 15 maj

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 160, angående ersättning för skada å fiske till följd av militär verksamhet m. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1964/65 till skolväsendet jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

Ang. bidrag till Sveriges elevers centralorganisation

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till Sveriges elevers centralorganisation för budgetåret 1964/65 anvisa ett anslag av 20 000 kronor.

I detta sammanhang hade riksdagen till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Källqvist* och *Hilding* (I: 7) samt den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Umeå (II: 12),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengt Gustafsson m. fl.* (I: 270) och den andra inom andra kammaren av fru *Gärde Widemar m. fl.* (II: 317),

dels ock en inom andra kammaren av herr *Dickson* väckt motion (II: 572).

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

I. att motionen II: 572 icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 7 och II: 12 samt I: 270 och II: 317, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till Sveriges elevers centralorganisation för budgetåret 1964/65 anvisa ett anslag av 20 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr *Källqvist*, som dock ej antytt sin mening.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! På denna punkt återkommer vi nu till frågan om anslag till Sveriges elevers centralorganisation. I samband med anslaget till ungdomsorganisationerna hade i en motion framförts önskemålet att Sveriges elevers centralorganisation skulle få räknas med i denna stora grupp. Den tanken vann inte anklang hos riksdagen, varför motionen avslogs. Anslaget till

SECO återkommer nu i en annan form, i det Kungl. Maj:t här föreslagit att denna organisation skall få 20 000 kronor.

Jag vill, herr talman, citera något av vad utskottet skrivit om SECO. Jag tycker att utskottet verkligen är rätt mänskligt i sina uttryck, och det förefaller vara ganska ovanligt. Därför skall jag be att få citera ett par rader: »Utskottet anser inte att det förhållandet att SECO för närvarande genomgår en intern förtroendekris, som medfört att en del av de till centralorganisationen anslutna elevråden lämnat denna, bör tagas till intäkt för en reduktion i den av Kungl. Maj:t för nästa budgetår föreslagna medelsanvisningen under detta anslag.» Och så tillägger utskottet: »Det är utskottets förhoppning att uppkomna meningsmotsättningar skall kunna utjämnas.»

Kamrarna kan mycket väl ansluta sig till den vackra tanken, och om man då skulle fullfölja den borde det kanske leda till att man ett annat år ökar anslaget och eventuellt betraktar denna organisation som en ungdomsorganisation med de verksamhetsgrenar som dessa har. Dessvärre är jag här förhindrad att göra ett yrkande om ett anslag eftersom det är en formell historia, men jag vill bara nämna att kungl. skolöverstyrelsen i sina petita föreslagit ett anslag på, om jag inte missminner mig, 195 000 kronor. I en motion i andra kammaren föreslog man 115 000 kronor, och i en motion i denna kammare 55 000 kronor. Nu får SECO 20 000 kronor. Det kan man ju inte betrakta såsom uppmuntrande, men vi hoppas i alla fall att det tillfrisknande som utskottet talar om kommer till stånd, och när man nästa år kan konstatera att så är fallet hoppas vi att få komma igen. Kanske man då närmar sig de summor som jag talade om förut.

Herr talman! Jag har bara velat uttrycka dessa tankar. Jag har inget yrkande.

Anslag till pedagogiskt utvecklingsarbete

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Det finns ingen anledning för mig att gå in på en debatt, eftersom herr Källqvist inte ställde något yrkande. Jag vill bara yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 4 och 5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6

Anslag till pedagogiskt utvecklingsarbete

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Pedagogiskt utvecklingsarbete för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 2 110 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Adolfsson* (I: 471) och den andra inom andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (II: 606), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till pedagogiskt utvecklingsarbete inom det allmänna skolväsendet och för yrkespedagogisk reformverksamhet under den nya rubriken Pedagogiskt utvecklingsarbete i överensstämmelse med de centrala skolmyndigheternas förslag anvisa 3 481 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 493) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 604), i vilka anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte medgiva, att anslaget till yrkespedagogisk forskning finge uppräknas med 250 000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit och därför till Pedagogiskt utvecklingsarbete för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 360 000 kronor;

Anslag till pedagogiskt utvecklingsarbete

dels ock en inom andra kammaren av herr *Wennerfors* väckt motion (II: 610), i vilken föreslagits, att riksdagen skulle besluta att till Pedagogiskt utvecklingsarbete inom det allmänna skolväsendet för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på aberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 471 och II: 606, I: 493 och II: 604 samt II: 610, förstnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, till Pedagogiskt utvecklingsarbete för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 2 110 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Källqvist*, *Widén*, *Per Petersson*, *Stavång* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herrar *Nilsson* i Göingegården och *Svensson* i Ljungskile, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 471 och II: 606, I: 493 och II: 604 samt II: 610, förstnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, till Pedagogiskt utvecklingsarbete för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 2 430 000 kronor.

Herr **WIDÉN** (fp):

Herr talman! I sina äskanden och sina motiveringar för dessa äskanden för nästkommande budgetår framlägger skolöverstyrelsen ett rätt omfattande program för vad man kallar »pedagogiskt utvecklingsarbete». Skolöverstyrelsen syftar till att nå de ledande undervisningsprinciperna i vår skola och lägger då fram ett preciserat program för att fortsätta det arbete som är under utveckling inom skolväsendet. Det talas här om hjälpmedel i olika former, speciellt undervisningsfilm och vissa läroböcker. Det talas rätt mycket om

olika undervisningshjälpmedel för den individualiserade undervisning, som ju har satts upp såsom ett mål i skolan. För elevernas bedömande ifrån lärarhåll vill man fortsätta programmet med olika standardprov och diagnostiska prov, man vill utföra vissa pedagogisk-psykologiska undersökningar, man vill ha kommunalt ledda utvecklingsblock, och man poängterar, vilket kanske är det allra viktigaste i detta sammanhang, vikten av en målinriktad forskning och försöksverksamhet. Alla de problem som är väsentliga för ledandet av den fortsatta skolutvecklingen, så att de uppställda målen i görligaste mån skall kunna förverkligas, medför ett rätt omfattande arbete. Problemen löses inte med en gång, utan här får man väl räkna med att statsmakterna får ställa medel till förfogande, speciellt att denna målinriktade forskning får tillräckligt med medel för att man skall kunna åstadkomma de realistiska och riktiga bedömningar som är nödvändiga över huvud taget vid undersökning i sådana syften.

Nu äskar skolöverstyrelsen 2,4 miljoner för denna verksamhet inom det allmänna skolväsendet. Man räknar också med att 300 000 kronor skulle vara reserverade, och sammanlagt skulle just för det allmänna skolväsendet finnas 2,7 miljoner. Sedan beräknas vissa summor för yrkesskolväsendet och för särskolorna, och man kommer då alltså upp i den naturligtvis avsevärda summan 3 481 000 kronor, inberäknat reserverade medel. Departementschefen föreslår på denna punkt att anslag beviljas med 2 110 000 kronor, exklusive dessa 300 000 kronor som skulle finnas reserverade.

Då gör reservanterna, som man måste göra i detta avseende, en avvägning. De går alltså inte helt på skolöverstyrelsens förslag men föreslår en ökning med 320 000 kronor av vad departementschefen har föreslagit. Till skolöverstyrelsens förfogande för detta ändamål skulle alltså för nästkommande

budgetår finnas 2 430 000 kronor, och då skulle fortfarande de reserverade medlen ligga utanför.

Med dessa antydningar om denna stora sak, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Jag vill också yrka bifall till reservationen på denna punkt, men jag skulle med anledning av motionerna I: 493 och II: 604 vilja säga några ord speciellt om den yrkespedagogiska reformverksamheten och forskningen.

KÖY har i sitt förslag begärt en uppräkningsbidrag till denna reformverksamhet. Vi motionärer anser en uppräkningsbidrag synnerligen motiverad med hänsyn till den eftersläpning som råder just inom reformverksamheten på det praktiska yrkesområdet, till omskolningsverksamhetens stora betydelse och kostnader, och inte minst med hänsyn till yrkesskolberedningen. För beredningen kan det vara värdefullt med viss forskning på det yrkespedagogiska området.

Vad kan det då vara fråga om för yrkespedagogisk forskning?

Det kan vara fråga om vilka yrkeskrav som behöver ställas på olika områden av yrkeslivet, vilka snabbmetoder som kan behöva prövas, hur bedömningsförmåga och snabba reaktioner tränas, och det kan röra sig om vuxenutbildningens speciella pedagogik etc. Man måste säga att det här faktiskt föreligger en jungfrulig mark för pedagogisk forskning, och det är nog nödvändigt att den så småningom kommer i gång. Jag vill också peka på att en forskning av detta slag kan vara av internordiskt intresse, aktualiserat av en gemensam nordisk arbetsmarknad.

Staten, landstingen och kommunerna har ju investerat stora belopp för uppförande av byggnader och anskaffande av utrustning för verkstäder och övriga undervisningslokaler till ett mycket stort antal yrkesskoleavdelningar. Den

Anslag till pedagogiskt utvecklingsarbete

yttre ramen för yrkesutbildningen har expanderat kraftigt, om än inte i den utsträckning som kanske varit behövlig för framtiden. Yrkesskolans inre arbete har däremot ägnats förvånansvärt ringa uppmärksamhet, men vi hoppas givetvis, att det skall bli bättre i framtiden.

Omskolningsverksamheten skulle jämte yrkesutbildningen i övrigt sannolikt kunna i hög grad rationaliseras och effektiviseras, om vi ägde bättre kunskaper om yrkespedagogiken. Forskning erfordras för att bl. a. utvärdera vilka yrkeskrav, som kan behöva ställas på olika områden av yrkeslivet. Det förhållande att de flesta som behöver omskolas är vuxna medför också särskilda yrkespedagogiska problem, som jag tidigare påpekat.

Ökad forskning är således angelägen för att effektivisera och rationalisera yrkesutbildning och omskolning. Genom större satsning på denna forskning får vi möjligheter att bättre tillvarata våra förefintliga resurser.

Utskottet framhåller också vikten av pedagogiskt och psykologiskt utvecklingsarbete — jag förstår att man häri inrymmer även den yrkespedagogiska verksamheten — liksom att det är betydelsefullt att denna verksamhet får fortgå oavbrutet. Utskottet ansluter sig emellertid till departementschefens uppfattning av medelsbehovet för nästa budgetår.

Herr talman! Jag ber till sist att få yrka bifall till reservationen.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! I de inlägg som hittills förekommit i denna fråga har ju så starkt understrukits behovet av ökade resurser för pedagogiskt utvecklingsarbete, att jag inte finner anledning att söka komplettera vad som redan sagts utan kan endast hänvisa till synpunkterna i de motioner som vi har framlagt. Jag kan således under denna punkt begränsa mig till att i första hand yrka bifall till

Ang. bidrag till driften av grundskolor
vårt motionspar nr I: 471 och II: 606. I andra hand ansluter vi oss till yrkandet i reservationen av fröken Andersson m. fl., vilken reservation ju i inte obetydlig utsträckning vill tillgodose vad vi föreslagit.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag kan försäkra reservanterna och de ärade kammarledamöterna, att även utskottet har samma stora intresse för att bygga ut det pedagogiska och psykologiska utvecklingsarbetet som reservanterna. Det förhåller sig ju emellertid så, att denna anslagspunkt inte är den enda i det häfte, som vi i dag har att besluta om, utan där förekommer ju mängder av punkter rörande stora anslag. Man får väl därför också ta i betraktande även på denna punkt, att anslaget storlek måste bli en avvägningsfråga. Kungl. Maj:ts förslag, som utskottet tillstyrker, innebär ju i fråga om detta anslag en höjning med 650 000 kronor. Reservanterna vill — som vanligt — gå härutöver och föreslår en ytterligare uppräknig med 320 000 kronor. Detta har utskottet inte kunnat biträda.

Med hänsyn till vad jag nyss anfört har vi ansett oss kunna ansluta oss till Kungl. Maj:ts förslag, och jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Widén*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Adolfsson*, att kammaren skulle bifalla motionerna I: 471 och II: 606.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Widén* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 93 punkten 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Widén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 52.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkterna 7 och 8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9

Ang. bidrag till driften av grundskolor

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Grundskolor m. m.: Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 180 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av

fru *Hanrin-Thorell* och herr *Eric Gustaf Peterson* (I: 66) samt den andra inom andra kammaren av fru *Nettelbrandt* och herr *Keijer* (II: 86), i vilka hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till riksdagen om en reform — eventuellt genomförd etappvis — innebärande, att delningstalet i avseende på slöjdgrupper sänktes till 17;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyman* och herr *Eric Gustaf Peterson* (I: 67) samt den andra inom andra kammaren av herr *Wiklund m. fl.* (II: 87);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Erik Olsson m. fl.* (I: 105) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i *Norderön m. fl.* (II: 137), i vilka anhållits, att riksdagen vid sin behandling av Bidrag till driften av grundskolor m. m. under åttonde huvudtiteln måtte medgiva, att statsbidrag finge utgå till yrkeslärare vid övningsundervisning inom 9y skog, även då elevantalet understeg 12, i enlighet med vad i motionerna anförts, samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av härför erforderliga tillämpningsföreskrifter m. m.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrarna *Larfors* och *Bengt Gustavsson* (I: 324) samt den andra inom andra kammaren av herr *Lundkvist m. fl.* (II: 326), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid tillämpningen av det i 1 kap. 4 § skolstadgan fastställda poängsystemet för bedömning av skolväsendets omfattning i viss kommun hänsyn även måtte tagas till den kommunala musikundervisningen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 407) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 489), i vilka hemställts, att riksdagen måtte 1. i skrivelse till

Ang. bidrag till driften av grundskolor
Kungl. Maj:t anhålla, att skolöverstyrelsen måtte givas i uppdrag att under läsåret 1965/66 göra kartläggning av grundskolans läge i fråga om tillgång på personal, lokaler, läroböcker och andra hjälpmedel, angivande i vilken utsträckning brister föreläge samt analyserande orsakerna till eventuellt föreliggande brister, samt anhålla, att Kungl. Maj:t i 1966 års statsverksproposition måtte redovisa denna kartläggning och framlägga förslag för ett planmässigt tillgodoseende av föreliggande behov; samt 2. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att målsättningen för Kungl. Maj:t och vederbörande skolmyndigheters planering borde vara en under perioden från och med läsåret 1966/67 till och med läsåret 1972/73 genomförd successiv och ytterligare sänkning av delningstalet för elevantalet på grundskolans alla stadier, så att läsåret 1972/73 ingen klass normalt skulle innehålla mer än 25 elever;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 477) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 585), i vilka anhållits, att riksdagen måtte 1. uttala, att målsättningen för Kungl. Maj:ts och vederbörande skolmyndigheters planering borde vara en under 1960-talet genomförd successiv och ytterligare sänkning av delningstalet för elevantalet i klasserna på grundskolans alla stadier, så att så snart ske kunde ingen klass normalt skulle innehålla mer än 25 elever, samt 2. besluta att på mellanstadiet medgiva delning av slöjdgrupp, om antalet elever översteg 17, varvid medel för ändamålet måtte utgå ur anslaget till Grundskolor: Bidrag till driften av grundskolor m. m. under åttonde huvudtiteln;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hultell* (I: 484) samt den andra inom andra kammaren av fröken *Karlsson* och herr *Wennerfors* (II: 593), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle

Ang. bidrag till driften av grundskolor

besluta, att delningstalen i textil- och trä- och metallslöjd på grundskolans låg- och mellanstadium skulle ändras på så sätt, att delning av klassen skulle ske i likhet med redan gällande bestämmelser för grundskolans högstadium;

dels en inom första kammaren av herr *Lager* väckt motion (I: 487), i vilken hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till regeringen hemställa om förslag till sådan ändring av grundskolans läroplan, att körkortsutbildning eller motsvarande trafikutbildning inginge i densamma;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Virgin m. fl.* (I: 503) och den andra inom andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.* (II: 580), i vilka anhallits att riksdagen måtte a) besluta, att lärare skulle hava rätt att på begäran av elev och dennes målsman biträda med råd vid det fria tillvalet, b) uttala, att högstadiets utformning icke borde utgöra hinder för en fastare inriktning på ämnesgrupperingen i syfte att dels åstadkomma homogenera klasser, dels åvågbringa en bättre lösning av klassföreståndarproblemet, c) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om dels förslag till utbyggnad av systemet med observationsklasser i syfte att därigenom underlätta disciplinproblemets snara lösning, dels utredning och förslag till de övriga åtgärder, som i enlighet med motionernas syfte ökade grundskolans möjligheter att infria de förväntningar som ställts på denna skolform;

dels en inom andra kammaren av fröken *Karlsson* och herr *Wennerfors* väckt motion (II: 482), vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta, a) att den maximering av antalet specialklasser i form av 15-procentregeln, som nu gällde skulle upphävas från och med läsåret 1964/65, b) att skolmognadsklasserna från och med läsåret 1964/65 skulle omfatta hela lågstadiet;

dels ock en inom andra kammaren av fröken *Karlsson* och herr *Wenner-*

fors väckt motion (II: 592), vari yrkats att riksdagen skulle 1. besluta, att delningstalet på grundskolans mellanstadium skulle vara 25 i stället för nu gällande 30, 2. uttala, att målsättningen för Kungl. Maj:ts och vederbörande skolmyndigheters planering borde vara en under perioden till och med läsåret 1970/71 genomförd, successiv och ytterligare sänkning av delningstalen för elevantalet i klasserna på grundskolans alla stadier, så att ovan nämnda läsåret i samtliga klasser inom grundskolan delningstalet 25 normalt icke finge överskridas i någon klass, 3. besluta, att kommuner i glesbygderna skulle hava rätt att tillämpa lägre delningstal med avseende på elevantalet i klasserna än som eljest gällde, 4. besluta att anvisa de medel, som erfordrades i anledning av ovanstående yrkanden.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att motionerna I: 66 och II: 86, I: 484 och II: 593 samt I: 477 och II: 585, sistnämnda båda motioner i vad de avsåge delning av slöjdgrupp, icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att motionen II: 592, i vad den avsåge delningstalet på grundskolans mellanstadium samt i glesbygdernas grundskolor, icke måtte bifallas av riksdagen;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 592, såvitt nu vore i fråga, till Grundskolor m. m.: Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 180 000 000 kronor;

IV. att motionerna I: 67 och II: 87 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

V. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 105 och II: 137, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anförts rörande en omprövning av bestämmelserna om delningstalet vid undervisning på skoglig linje (9 skog) inom grundskolan;

VI. att motionerna I: 324 och II: 326 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VII. att motionerna I: 407 och II: 489, I: 477 och II: 585 samt II: 592, samtliga motioner i vad de avsåge målsättningen för sänkningen av elevantalet i grundskolan, icke måtte bifallas av riksdagen;

VIII. att motionerna I: 407 och II: 489, i vad de avsåge en kartläggning under läsåret 1965/66 av grundskolans läge, icke måtte bifallas av riksdagen;

IX. att motionen I: 487 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

X. att motionerna I: 503 och II: 580 samt II: 482 icke måtte bifallas av riksdagen.

Reservationer hade anförts

a) av fröken *Andersson*, herrar *Ivar Johansson*, *Axel Johannes Andersson*, *Bengtson*, *Källqvist*, *Widén*, *Per Petersson*, *Staxäng* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herrar *Nilsson* i Göingegården, *Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Hedenäset och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I och VII hemställa,

I. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 66 och II: 86, I: 484 och II: 593 samt I: 477 och II: 585, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, besluta att på grundskolans låg- och mellanstadier medgiva delning av slöjdgrupp, om antalet elever överstege 17, varvid medel för ändamålet måtte utgå ur förevarande anslag;

VII. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 407 och II: 489 även som i anledning av motionerna I: 477 och II: 585 samt II: 592, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, uttala, att målsättningen för Kungl. Maj:ts och vederbörande skolmyndigheters planering borde vara en under perioden från och med läsåret 1966/67 till och med läs-

Ång. bidrag till driften av grundskolor året 1972/73 genomförd successiv och ytterligare sänkning av delningstalen för elevantalet i klasserna på grundskolans alla stadier, så att läsåret 1972/73 ingen klass normalt skulle innehålla mer än 25 elever;

b) av herrar *Bengtson*, *Bengt Gustafsson* och *Källqvist*, fröken *Elmén* samt herrar *Gustafsson* i Kårby och *Berg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under VI hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 324 och II: 326, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförts;

c) av herrar *Ivar Johansson*, *Axel Johannes Andersson*, *Bengtson*, *Källqvist*, *Widén* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Hedenäset och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under VIII hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 407 och II: 489, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, dels att skolöverstyrelsen måtte givas i uppdrag att under läsåret 1965/66 göra kartläggning av grundskolans läge i fråga om tillgång på personal, lokaler, läroböcker och andra hjälpmedel, angivande i vilken utsträckning brister föreläge samt analyserande orsakerna till eventuellt föreliggande brister, dels ock att Kungl. Maj:t i 1966 års statsverksproposition måtte redovisa denna kartläggning och framlägga förslag för ett planmässigt tillgodoseende av föreliggande behov;

d) av fröken *Andersson* samt herrar *Per Petersson*, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under X hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 503 och II: 580 samt II: 482,

Ang. bidrag till driften av grundskolor

a) besluta, att lärare skulle hava rätt att på begäran av elev och dennes målsman biträda med råd vid det fria tillvalet,

b) uttala, att högstadiets utformning icke borde utgöra hinder för en fastare inriktning på ämnesgrupperingen i syfte att *dels* åstadkomma homogenera klasser, *dels* åvägabrinda en bättre lösning av klassföreståndarproblemet,

c) besluta, att den maximering av antalet specialklasser i form av 15-procentregeln som nu gällde skulle upphävas från och med läsåret 1964/65,

d) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om *dels* förslag till utbyggnad av systemet med observationsklasser i syfte att därigenom underlätta disciplinproblemet snara lösning, *dels* utredning och förslag till de övriga åtgärder, som i enlighet med motionernas syfte ökade grundskolans möjligheter att infria de förväntningar som ställts på denna skolform,

e) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att skolöverstyrelsen måtte givas direktiv att inrikta sin försöksverksamhet med skolmognadsklasser på att utvärdera huruvida dessa i fortsättningen borde omfatta hela lågstadiet.

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! Den nioåriga skola som riksdagen beslöt om 1962 var väl då ingen ny företeelse i detta land. Vi hade börjat en viss försöksverksamhet redan före 1950 års riksdag, och när denna riksdag drog upp riktlinjerna för en försöksverksamhet som skulle fortsätta och som då i rätt stor utsträckning, i betydande utsträckning kanske man kan säga, skulle bygga på kommunernas egna initiativ och egna insatser för denna skola, ledde detta så småningom till att omfattningen av försöksverksamheten växte och växte mycket snabbt. Trots alla nyheter och allt det vägröjningsarbete som måste utföras fanns det dock en mycket stark och positivt uttalad vilja att pröva denna nya skola, som givetvis ådrog sig gan-

ska stort intresse, inte minst på grund av den nioåriga skolgången. År 1962 beslöt riksdagens båda kamrar efter försöksverksamhetens resultat och efter den forskning och de sammanfattningar som inte minst 1957 års skolberedning hade gjort, att det då skulle bestämmas efter vilka riktlinjer både den inre och yttre organisatoriska och pedagogiska utvecklingen av skolan skulle ske och vad man väntade sig av skolan.

Nu är skolan ännu inte helt genomförd. I statsverkspropositionen upplyses att cirka 70 procent av befolkningen så att säga infört denna skola, men det torde väl inte dröja alltför många år innan den de facto är genomförd över hela riket.

Det är klart att denna skola även år 1964 har sina besvärligheter att bemästra och att den har att i möjligaste mån söka övervinna alla de svårigheter som föreligger. De materiella och personella resurserna ligger även här till grund för det resultat den kan uppnå.

Det förhåller sig väl på det sättet, att en skola alltid befinner sig i ett visst utvecklingsskede. En uppfattning som innebär, att en skola är färdig och är som den skall vara och att det faktiskt inte behövs så mycket mera utan att skolan i stort sett är godtagbar, är ju en fullständig orimlighet. En skola måste med nödvändighet vara i utveckling. Vi talar för närvarande rätt ofta om den fortskridande skolreformen, och denna måste ju ta mycket starka och bestämda intryck av samhällsutvecklingen i övrigt.

I en reservation fogad till utlåtandet vid denna punkt framhålles värdet av en samlad översyn över utvecklingen på detta område och yrkas på en kartläggning över läget och på en redovisning av denna kartläggning i statsverkspropositionen för budgetåret 1966/67. Utskottet finner att detta är för tidigt, men några tyngre argument tycks inte finnas för denna tankegång.

Vi tycks helt enkelt ha olika uppfattningar om den lämpliga tidpunkten.

År 1965 går den första årskullen ut i de distrikt, där man tidigast hade möjlighet att tillämpa 1962 års beslut. Man måste säga att det vore inte bara ytterst intressant utan kanske rent av i många avseenden fascinerande att få till stånd en sådan kartläggning, så att vi skulle kunna få en något så när samlad överblick över hur långt vi har kommit och även få svar på frågan var det egentligen mest brister. Man ville väl också veta, om kommunerna och skolan har de materiella och personella resurser, som är en förutsättning för att nå dit vi vill att skolan skall nå. Detta är inte bara en intressant kartläggning. Det kan också vara en oerhört värdefull hjälp för skolans fortsatta utvecklingsförlopp. Jag måste finna, herr talman, att en sådan kartläggning skulle vara av ett sådant värde, att man borde på allvar fråga sig om den inte i alla fall skulle kunna genomföras vid den tidpunkt som är nämnd.

Till dessa faktiska omständigheter, som skall ligga till grund för en fortsatt skolutveckling, hör en hel rad materiella ting. Det finns en annan reservation under denna huvudpunkt, som på nytt fört fram frågan om klassernas storlek. Vi talar fortfarande om att man möjligtvis borde kunna planera en successiv sänkning av antalet elever per klass. Den frågan togs upp i särskilda utskottet vid 1962 års behandling, och jag måste säga, att den sänkning vi då fick var en ytterst värdefull sak. Detta har omvittnats på olika sätt, och många har satt ett oerhört värde på den åtgärden. Men som vanligt kommer vi in på avväggningsfrågor. För vår del vill vi i alla fall hålla fast vid tanken om en ytterligare successiv sänkning.

Detta är naturligtvis ett stort problem. Ett sådant stadgande får stora konsekvenser i fråga om personal och lokaler. Jag skulle därför vilja lägga in

Ang. bidrag till driften av grundskolor
detta i kartläggningen av hur det ser ut i skolan 1965. En ytterligare inriktning på detta område skulle vara eftersträvarsvärd. Frågan om klassernas storlek berör på det allra intimaste frågan om det inre skolarbetet och den pedagogiska förnyelse, som statsmakterna de facto är mycket starkt intresserade av. En sänkning av elevantalet är ytterligare ett medel att få till stånd den reform, som vi alla i grund och botten önskar.

Utän att behöva vid detta tillfälle ta upp någon diskussion om de s. k. ordnings- och disciplinproblemen ute i skolorna kan jag säga, att en ytterligare minskning av den grupp, som varje lärare har att handleda, i alla fall är ett ytterst verksamt medel, kanske inte att få bort dessa problem men att reducera dessa synnerligen aktuella och mycket påträngande svårigheter.

I denna reservation förekommer också en annan gammal fråga. Det är frågan om slöjdgruppernas storlek. Vi har i denna kammare resonerat även om den frågan förut. Det har inte funnits några egentliga invändningar att göra i fråga om det berättigade och riktiga i att man i detta ämne gör en likadan uppdelning skolan igenom. Alla skäl talar fortfarande för att delningstalen i skolan skall vara desamma även i detta ämne. Under de senaste åren har övningsämnen blivit likställda med de teoretiska ämnena inom skolan, och även detta är ett skäl som talar för att man inte skall ha olika delningstal på olika stadier.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna a och c.

Herr **PETERSSON, PER**, (h):

Herr talman! I denna punkt har riksdagen att taga ställning till ett anslag om 1 180 miljoner kronor som bidrag till driften av grundskolan m. m. Allas intresse för att det obligatoriska skolväsendet utformas på ändamålsenligaste sätt, och det stora belopp som skall

Ang. bidrag till driften av grundskolor

utanordnas medför naturligt nog att frågan blir föremål för debatt.

Jag vill först instämma i vad herr Widén har yttrat i den mån det innebär en begäran om en bestämd inriktning mot mindre klassavdelningar. En minskning av klasserna i grundskolan kan med rätta betecknas som en av de bästa åtgärderna för att förverkliga en bra skola. I klasser med litet elevantal främjas en på personlig kontakt mellan lärare och elev framvuxen god klassanda och arbetsdisciplin. Läraren måste få tid att ta hänsyn till varje elevs egenart och möjligheter. Färre elever i klassen möjliggör också ett bättre samarbete mellan skola och hem i de enskilda fallen. Detta samarbete har med rätta givits stor betydelse för framtidens skola. Ett måttligt antal elever per klass ger också möjlighet till förbättring i disciplinhänseende.

Vi måste komma ihåg att disciplinläget i den obligatoriska skolan inger allvarliga bekymmer. Det stora antalet elever per klass och de växande skolenheterna bidrager till att skapa en anonymitet kring de enskilda individerna som försämrar disciplinläget.

Stora delar av landsbygdens barn kommer att i en organisatoriskt sammanhållna grundskola få långa skolvägar med tröttande och tidsödande resor. Därtill kommer att skolgången kommer att ske i en annan miljö än barnens vanliga. Barnens kontakt med hemmet blir mindre. För många barn blir detta en stark psykisk påfrestning, vilken kan motverkas genom att den personliga kontakten mellan lärare och elev ökar. Lägre barnantal i skolklasserna är även i dessa fall av stor betydelse.

I reservation d av fröken Andersson m. fl. berörs frågan om fria tillvalsämnen och förslag till förbättring av skoltrivsel och skoldisciplin. När det gäller det fria tillvalet av ämnen på högstadiet sker valet — som alla väl känner — många gånger efter andra grunder än de avsedda. Ofta får frågor som kamraternas ämnesval och inställningen till

olika lärare inverka och får större betydelse än elevens anlag och intresseinriktning.

Principen om frihet i ämnesvalet bör inte överges, men det måste skapas större fasthet i tillämpningen. Enligt gällande regler skall val av tillvalsgrupp beslutas av föräldrar och elev gemensamt. Klassläraren på mellanstadiet, som i bästa fall under tre läsår följt elevens skolutveckling, får endast lämna upplysningar om förefintliga valmöjligheter. Dessa bestämmelser tolkas så att varje form av råd eller påverkan från lärarens sida anses såsom en otillåten inblandning i tillvalet. Jag anser att enbart information om valmöjligheterna inte är tillräcklig. Enligt min mening talar starka skäl för att läraren erhåller rätt att ge råd om vilken ämneskombination som bäst passar barnet, om målsmannen uttryckligen begär sådana råd.

En annan fråga som också berör skoltrivsel och skoldisciplin är ämnessplittningen på högstadiet, där klassavdelningarna i sin helhet är sammanhållna så få timmar att det är omöjligt att låta varje klassavdelning få ett eget klassrum. Alla anser vi det självklart att vuxna om möjligt skall ha en fast arbetsplats, vare sig det gäller en maskin eller ett skrivbord, men på grundskolans högstadium saknar ofta eleverna en fast punkt i skoltillvaron. Det är givet att det under sådana förhållanden är svårt att i skolan skapa en miljö som befordrar gemenskapskänslan och som ger den trygghet i tillvaron som är så betydelsefull för barnens vidare utveckling.

Även en förtroendefull kontakt mellan klassföreståndare och elev är viktig för eleven, men det tar åtskillig tid att nå denna kontakt och minskad möjlighet till samvaro mellan klassföreståndare och elever kan bli en av de allvarligaste bristerna inom grundskolans högstadium.

Mycket talar för att det behövs en anpassning i riktning mot ett högstadium med mera enhetliga valmöjligheter som

ger skolororganisationen ökad stadga. För detta behövs en inriktning på ämnesgrupperingen så att intressegemenskapen ökar i klassen. Varje elev bör i samråd med målsman ha möjlighet att välja den avdelning inom årskursen som bäst motsvarar elevens intresseinriktning och anlag. Möjlighet bör finnas till övergång till annan avdelning med annan kursammansättning, om eleven i samråd med sina föräldrar så önskar.

Även de i reservationen anförda synpunkterna på specialklasser och skolmognadsklasser är led i samma strävan att ge varje elev ökad skoltrivsel och ökade möjligheter till personlig utveckling, vilket enligt min mening även bidrar till bättre skoldisciplin. Alla här anförda skolönskemål — mindre klasser, större möjlighet till kontakt mellan klassföreståndare och elev, möjlighet för målsman och elev att få råd om lämpliga tillvalsämnen, fler skolmognadsklasser och större möjligheter till specialklasser — syftar till att öka skoltrivseln och möjliggöra för eleven att lära mer. Jag tror också att det förbättrar skoldisciplinen, en sak som är mycket viktig för alla som sysslar med barn och ungdom.

Läraryrket innebär att alltför många som nu undervisar på grundskolans högstadium är otillräckligt förberedda för att helt behärska de disciplinstörningar som kan uppkomma. Läraryrket gör också anpassningen till mindre klasser till en fråga på några års sikt, men det är ett starkt intresse för både lärare och elever att tendenser till ordning kan stävjas. Även föräldrarna önskar att deras barns skola skall ge en ur ordningssynpunkt god miljö. Kanske ökad tillgång på observationsklasser skulle vara en tankeställare för störande element bland eleverna. Redan vetenskapen om att överflyttning till observationsundervisning är en näraliggande möjlighet kan vara till påtaglig fördel för en lärare med särskilt ordningsstörande element i sin klass.

Herr talman! Våra barns skola tror

Ang. bidrag till driften av grundskolor
jag alltid kommer att vara ett angeläget område för fortsatta förbättringar. Då jag anser att reservationerna a och b och de motioner som dessa reservationer bygger på ger anvisningar om angelägna förbättringar, ber jag att få yrka bifall till de nämnda reservationerna.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Jag skall ta upp ett annat problem under denna punkt — det rör frågan om den estetiska fostran inom vår nya skola.

Detta problem berördes i skolberedningens förslag. Man talade där rätt mycket om det men slutade med att förorda att fostran i estetiska ämnen — musik, teckning o. s. v. — praktiskt taget helt överfördes till fritidssysselsättningarna.

När grundskolan beslutades 1962, påtalade flera av oss i denna kammare just det förhållandet, att man litet hade beaktat kraven på estetisk fostran inom skolan, och uttalade en önskan om att statsmakterna skulle ta initiativ för att få denna sak bättre beaktad. Det hade motionsvägen föreslagits inrättande av särskilda linjer för den estetiska fostran. Vid det tillfället hade man att tillgå erfarenheter från en försöksverksamhet här i vårt land som var utomordentligt väl upplagd. Det gällde en försöksverksamhet som bedrevs i Lund med en särskild estetisk linje med musik på schemat i mycket stor utsträckning och vidare teater och t. o. m. ballett. Det lyckades inte att genomdriva en sådan linje, men vi hoppades att det så småningom eventuellt skulle bli en komplettering på detta område. Den kom inte, men däremot har kommunerna visat större intresse för denna verksamhet. De flesta kommuner har nu ordnat musikskolor och offrat rätt mycket slantar på dem. I stort sett har den verksamheten mottagits med tacksamhet av föräldrar och elever, som har sett de värden som ligger bakom denna undervisning och därför har önskat att den skulle byggas ut vidare.

Ang. bidrag till driften av grundskolor

I en motion som har framförts i kamrarna har detta påpekats, och det föreslås att staten skall ta initiativ för denna estetiska fostran och även lämna ekonomiskt bidrag till kommunerna för att inte kommunerna praktiskt taget ensamma skall behöva tillgodose kraven på denna undervisning. Motionärerna har, vill jag minnas, satt detta i förbindelse med en poängberäkning som används vid tilldelning av statsanslag till klassavdelningarna. Jag tror det är svårt att komma fram på den vägen. Reservanterna har i stort sett frångått detta och menar att kommunerna i en framställning till Kungl. Maj:t skulle kunna ange vad de önskar. Det tycker jag nu är en fasligt blygsam begäran. Jag beklagar att eklestistikministern har lämnat kammaren — annars skulle jag kunnat framföra mina tankar om initiativ i detta avseende mera personligt, men jag hoppas att han någon gång läser protokollet.

Vi har bara begärt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle ge till känna vad utskottet anfört. Vi räknar givetvis med att Kungl. Maj:t tar del av detta och att vi nästa år får se något resultat av läsningen. När man läser själv eller när andra läser någonting, önskar man ju att det skall bli något resultat, och många av oss skulle bli glada om vi finge ett litet initiativ att bygga på. Därigenom skulle man också få en viss erfarenhet, som man måste ha i fortsättningen.

Jag är medveten om att detta problem inte är så enkelt. Den allra svåraste detaljen är faktiskt lärarfrågan, men med de goda kommunikationer vi har i detta land bör den kunna lösas. Vi har undervisning i balett i Värmland, som bedrivs av lärare från Stockholm. Det var inte så svårt att ordna detta, och jag tror att man skulle kunna ordna lärarfrågan på det sättet även i andra ämnen.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till reservation b under punkt 9, och jag hoppas att kamrarna följer oss. Det är

som sagt inte fråga om pengar nu, och då är det inte ens en avvägningsfråga som alltid annars. Frågan ligger på ett helt annat plan, och därför hoppas jag att vi skall få denna lilla skrivning till Kungl. Maj:t och att den skall leda till ett resultat.

Herr LARFORS (s):

Herr talman! I sitt utlåtande nr 93 punkt 9 hemställer statsutskottets majoritet bl. a. att motionerna I: 324 och II: 326 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd. Motionerna, som nyss berörts här av herr Källqvist, syftade till att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att vid tillämpningen av det i 1 kap. 4 § skolstadgan fastställda poängsystemet för bedömning av skolväsendets omfattning i viss kommun hänsyn även toges till den kommunala musikundervisningen.

Utskottsmajoriteten har som skäl för sitt avslagsyrkande anfört att, så länge statliga bestämmelser angående sådan undervisning saknas, den måste anses vara en rent kommunal angelägenhet. För mig framstår utskottsmajoritetens motivering för avslagsyrkandet som svagt underbyggd. Det styrkes också av den reservation som herrar Bengtson, Bengt Gustavsson m. fl. avgivit. Där har man med en i sak positiv skrivning tillstyrkt motionerna och samtidigt pekat på att särskilda statliga bestämmelser bör utformas för denna undervisning.

Utskottsmajoritetens åsikt att musikundervisningen skulle vara en rent kommunal angelägenhet kan jag för min del inte på något sätt ansluta mig till. Jag tror också att utvecklingen snart nog kommer att gå i en annan riktning. Rent principiellt medför även en sådan uppfattning, att medan vissa kommuner är villiga att satsa på en god musikundervisning, så är andra kommuner inte villiga till det, i varje fall inte i samma utsträckning. Talet om lika utbildningsmöjligheter för ungdom-

men oavsett bostadsort blir då ingenting annat än vackra ord och ej någon verklighet.

I officiella uttalanden har vidare vid flera tillfällen musikundervisningens betydelse understrukits. I t. ex. läroplanen för grundskolan säges sålunda att möjligheterna till estetisk fostran särskilt tydligt framträder i ämnen där elevernas skapande aktivitet kan bli ett framträdande drag i undervisningen, »t. ex. i musik och teckning», har man lagt till. Också i SOU 1960:30, som handlar om grundskolan, framhålls musikundervisningens betydelse för fostran av personligheten. Åtskilligt fler exempel från utredningar och officiella uttalanden om betydelsen av en välordnad och allmänt utbredd musikundervisning skulle här kunna anföras. Jag avstår dock härifrån — det kanske räcker med det redan sagda.

Även om det finns en del att erinra mot det yrkande som framförts i motionerna I: 324 och II: 326, synes det som sagts där mycket berättigat. Jag tycker också att det är en mycket ringa begäran, att riksdagen i praktisk handling måtte ge uttryck för sitt allvarligt menade intresse för musikundervisningen. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av herrar Bengtson, Bengt Gustavsson m. fl. avgivna reservationen vid punkt 9 av statsutskottets föreliggande utlåtande.

Herr LAGER (k):

Herr talman! Utskottet har under denna punkt också behandlat en motion som jag har väckt i denna kammare och som utmynnar i ett förslag att utvidga trafikundervisningen i skolorna ända dithän att eleverna i grundskolans sista klass fick en utbildning som motsvarar körkortsutbildningen i ämnet trafik-kunskap. Utskottet har avstyrkt, och jag skall inte yrka bifall till motionen därför att det blir väl möjligt att återkomma till denna sak vid andra till-

Ang. bidrag till driften av grundskolor fällen. Jag vill emellertid ägna ett par ord åt utskottets motivering.

Utskottet säger att det finner det klart olämpligt med en sådan trafikutbildning både med hänsyn till ungdomarnas åldersstadium och allmänna mognad och till den merbelastning på schemat som skulle uppstå. Det är ju möjligt att schemat, sådant det nu är utformat, inte medger en sådan utvidgning — jag har ingen uppfattning därom, då jag är alltför dåligt orienterad i hur det går till att bygga upp ett skolschema. Jag har dock mycket svårt att förstå att det med hänsyn till ungdomarnas åldersstadium och allmänna mognad skulle vara klart olämpligt med trafikundervisning.

Trafikens problem blir ju allt större. Motorismen ökar, och det finns väl ingen anledning att anta att denna ökning av motorismen i landet skall avta, i varje fall inte inom det närmaste årtiondet. Trafikolyckorna är ett samhällsproblem, vilket ju är känt och omvittnat vid åtskilliga tillfällen. Trafikolyckornas orsaker är väl ännu inte vetenskapligt utforskade, men jag tror att man utan vetenskapligt stöd kan säga att trafikolyckorna ofta beror på bristande kunskaper om trafikreglerna och bristande insikt om vad som är farligt och inte farligt i trafiken, bristande körvana och annat sådant. Jag tror att ungdomarna i grundskolans sista klass — de är då i 15—16-årsåldern — är tillräckligt mogna för att kunna tillägna sig trafik-kunskaper. Vad åldern beträffar är det ju inte så få ungdomar i åldern 14, 15 och 16 år, som redan far omkring på gator och vägar med motor-drivna fordon, vanligen kallade mopedder.

Jag har inte föreslagit att man skulle sänka körkortsåldern, som nu är 18 år, och inte heller att man skulle avskaffa proven för erhållande av körkort, men om eleverna i grundskolans sista klass finge denna utvidgade trafikutbildning, så bleve uppkörningen inför besiktningssmannen närmast en repetition av kunskaper, som de tidigare har vunnit.

Ang. bidrag till driften av grundskolor

Jag föreställer mig att det inte skulle vara olämpligt utan i stället mycket lämpligt i den tid som vi lever uti.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Delningstalet för elevantalet per klass i grundskolan har varit ett problem som vi har diskuterat åtskilliga år, och det är om den saken jag skulle säga några ord.

Jag kan i stort sett instämma med herr Widén på denna punkt. Jag skulle bara vilja tillägga att vårt förslag självfallet kommer att medföra större kostnader samt större anspråk på lärare och material m. m. Det har vi varit fullt medvetna om när vi framfört reservationen, likaväl som man kan konstatera att om vi går den andra vägen, alltså har större klasser, så skulle kostnaderna bli lägre. Det är emellertid med hänsyn till undervisningens effektivitet som vi vill sänka elevantalet i klasserna. Det har inte ställts några större anspråk i detta fall, utan vad det här gäller är en planering för att fastställa en målsättning i fråga om elevantalet. Jag tycker det är en ganska rimlig begäran, som har framförts i reservationen.

Vad beträffar det andra yrkandet, som gäller slöjdgrupperna och som grundar sig på ett förslag av skolöverstyrelsen, är det klart att det måste medföra stora svårigheter, om en slöjdgrupp blir alltför stor, ty det gäller ju här en undervisning som fordrar en avsevärd personlig kontakt med eleverna. Därför kan det inte vara lämpligt att sådana grupper blir för stora, utan det skulle otvivelaktigt vara önskvärt att det förslag genomföres som framlagts i reservationen.

När det gäller reservationen b under denna punkt har jag ingen anledning att förlänga debatten utan vill helt instämma i vad herr Larfors och även herr Källqvist har anfört.

Därmed ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna vid punkten 9 i avsnitten a, b och c.

Fröken RANMARK (s):

Herr talman! Under punkten 9 i förvarande utlåtande behandlas ett motionspar, nämligen I: 66 och II: 86, som jag skulle vilja säga några ord om. Motionerna gäller slöjdundervisningen.

Skolöverstyrelsen har upprepade gånger framlagt förslag om ändrad gruppindelning i ämnet slöjd, senast i år. Upprepade gånger har det också motionerats i denna fråga, men ingenting har hänt. Det finns ännu många barn kvar i folkskolan, och där är delningstalet i slöjd 25, d. v. s. en slöjdgrupp kan där komma att omfatta upp till 24 elever. I grundskolans låg- och mellanstadier är delningstalet 21, således något gynnsammare. Om man har 20 å 24 elever i slöjdgruppen, är det lätt att räkna ut hur många minuters handledning varje elev kan få under en 45-minuterslektion. Jag bortser från svårigheten att över huvud taget sköta undervisningen i en slöjdsal, som är byggd för 16 elever. När det är fråga om träslöjd är det ganska besvärligt att få plats med både hyvelbänkarna och baren. Det är inte ovanligt att kommunen på egen bekostnad delar upp slöjdgruppen för att få en effektiv undervisning.

Det är beklagligt med tanke på det värde man numera tillmäter slöjdundervisningen, att vi alltjämt har dessa höga delningstal på låg- och mellanstadierna, således på de stadier där enligt min uppfattning eleverna är särskilt beroende av individuell handledning.

Motionsparet I: 66 och II: 86 tar upp frågan om storleken av slöjdgrupperna inom det obligatoriska skolväsendet, omfattande således, förutom låg- och mellanstadierna i grundskolan, även folkskolan, där delningstalet, som jag nämnde, är särskilt ogynnsamt. Yrkandet i detta motionspar innebär en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om sänkning av delningstalet till 17 i slöjdgrupperna, eventuellt genomförd etappvis.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till dessa motioner.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Herr Widén lämnade en historisk redogörelse över grundskolans tillkomst i vårt land, alltifrån försöksverksamhetens början och fram till den lag om grundskolans införande som vi beslöt här i riksdagen. Jag kan helt och hållet instämma i den redogörelsen och behöver därför alls inte gå in på den detaljen.

Vid den punkt i utskottets utlåtande som vi nu behandlar finns inte mindre än fyra reservationer rörande olika spörsmål, vilket även framgått av de yttranden som nu hållits till förmån för de olika reservationerna. Allt som allt finns det 15 reservationer till hela utlåtandet, men ett så stort antal reservationer är väl rätt vanligt när vi behandlar dessa frågor här i riksdagen.

Innan jag går in på de fyra reservationerna och vad som framförts i anslutning till dem vill jag redovisa några allmänna synpunkter, som väl även får gälla för hela detta statsutskottets utlåtande i stort sett.

Alla i denna kammare vet ju att det bara är en liten del av hela vårt undervisningsväsende som vi här behandlar. Det rör sig dock om stora kostnader och betydande kostnadsstegringar, och kostnaderna måste täckas på ett tillfredsställande sätt inte bara då det gäller detta avsnitt, utan vi måste kanske framför allt tänka även på flera andra avsnitt av vårt skolväsen, t. ex. den högre utbildningen. Utifrån de synpunkterna blir det många gånger en avvägningsfråga, hur mycket kostnaderna på den och den punkten får stiga. Redan ett bifall till alla reservationerna i det utlåtande som nu behandlas skulle innebära en kostnadsstegring på 19,4 miljoner. Därtill kommer att utskottet har föreslagit uppräkningspunkter på vissa punkter, så att vi på det sättet kommer upp till över 20 miljoner; och detta gäller som jag nyss sade bara en detalj i vårt allmänna skolväsende.

Om jag sedan får säga några ord be-

Ang. bidrag till driften av grundskolor
träffande de olika reservationerna vid denna punkt, vill jag börja med förslaget att vi skulle sänka delningstalet från 30 till 25 i varje klass, även om man därvid siktar på ett årtal som 1972/73. Vi vet allesammans att lärarbristen är mycket stor framför allt på landsbygden. Skulle vi nu följa reservanternas förslag och sänka delningstalet — även om det inte sänks i år skall det i alla fall sänkas successivt under årens lopp — tror jag att ett sådant beslut skulle vara, jag höll nästan på att säga, olyckligt. Det måste nämligen leda till en ytterligare ökad lärarbrist framför allt på landsbygden. Jag tror alltså inte att det under nuvarande förhållanden är realistiskt att gå in för bifall till denna reservation.

Herr Widén var också inne på en kartläggning av grundskolans resultat och även forskningen i detta sammanhang. På den punkten skiljer det väl inte så kolossalt mycket mellan utskottets och reservanternas förslag. Skillnaden gäller endast tidpunkten, och utskottet menar att vi skall få grundskolan helt och hållet genomförd här i landet, i samtliga län, innan vi går in för en sådan kartläggning som här förts på tal.

Vissa önskemål har också framförts beträffande det fria tillvalet i grundskolans högsta klasser. Vi vet ju alla vad riksdagen beslutade i samband med grundskolans genomförande här i landet — i detta avseende kan jag nöja mig med att hänvisa till skolöverstyrelsens anvisningar av den 10 november 1962 som var och en kan ta del av på sid. 13 i utskottets utlåtande. Men om vi skulle följa reservanternas förslag och ge lärarna den rätt som reservanterna önskar, tror jag för min del att detta inte skulle vara så särskilt lyckligt i bl. a. ett hänseende: man kan fråga sig vem som skall ta ansvaret för den händelse en lärare tillråder en elev att välja det och det yrket och eleven så småningom kommer underfund med att detta var ett felval. Är

Ang. bidrag till driften av grundskolor

det läraren som skall ta ansvaret? Jag tror inte det för min del, utan det blir föräldrarna som i det fallet kommer att få ta ansvaret. Då bör väl föräldrarna och eleverna själva välja och inte göra det på inrådan av lärarna.

Vidare har man varit inne på musikundervisningen, som också berörs i en reservation. Utskottets uttalande återfinnes på sid. 12. Det är mycket riktigt att det för närvarande är en kommunal angelägenhet, varför det inte nu finns någon anledning för riksdagen att besluta någonting annat i den vägen. Nu sade ju herr Källqvist i sitt yttrande att det inte är fråga om några pengar. Nej, inte för närvarande, men är det någon som har sett att en utredning inte kräver några pengar? Jag tror att om man skulle gå in på det förslag som framföres i reservationen, alltså en skrivelse till Kungl. Maj:t, skulle detta åtminstone medföra att det blev högre utgifter, inte bara för staten utan också för kommunerna.

Herr Lager var inne på trafikundervisningen och var inte riktigt nöjd med utskottets skrivning på denna punkt. Herr Lager menade att man skulle kunna införa trafikundervisning i grundskolan. Han tänkte då kanske framför allt på de högsta klasserna. Nu vet ju allesammans här att eleverna i grundskolan i regel slutar när de är 16 år, men körkort för bil kan de inte ta förrän de är 18 år. Jag är rädd för att dessa ungdomar, om de i 16-årsåldern erhåller trafikundervisning syftande till körkort, när de sedan skall ta körkort i 18-årsåldern har glömt det mesta av vad de lärde sig i trafikundervisningen i 16-årsåldern. Jag tror att det för de elever som har fått trafikundervisning skulle innebära en lockelse att köra bil utan körkort. Jag tror inte att herr Lagers förslag är realistiskt.

Med vad jag nu har anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! Herr Einar Persson konstaterade liksom jag att vi var oense om bara en enda sak när det gällde kartläggningen, nämligen tidpunkten för dess genomförande. Jag vill säga att jag tycker att herr Persson skjuter upp denna tidpunkt rätt länge. Han säger att han kan tänka sig denna kartläggning när grundskolan är helt genomförd. Nu har vi ju räknat med att de sista distrikt som skulle införa grundskolan skulle göra det någon gång i början på 1970-talet, åren 1971 och 1972 har nämnts. Man vet det inte, men om vi antar, herr Persson, att införandet av grundskolan i det sista distriktet inte kommer att ske förrän i mitten av 1970-talet och tänker på att vi nu har år 1964, måste vi väl i alla fall säga att det är att skjuta fram denna sak litet för långt i det ovissa. Vi tycks alla vara överens, herr Persson, om värdet av kartläggningen som sådan, och att skjuta upp den så pass långt som till i mitten av 1970-talet väcker i alla fall min stora betänksamhet.

Herr PETERSSON, PER, (h):

Herr talman! Herr Persson upplyste om vilka anvisningar som finns utfärdade av skolöverstyrelsen i fråga om tillvalet av ämnen. Men dessa anvisningar tolkas ju på det sättet att varje form av råd och påverkan från lärarnas sida är en otillåten inblandning i tillvalet. Eftersom herr Persson hävdar att reservationen och de likalydande motioner på vilka reservationen bygger vill att beslutanderätten skall ligga på ett annat ställe än hos hemmen, vill jag läsa upp ett par rader ur motionen. Där står det: »Starka skäl talar för att läraren erhåller rätt att ge råd härom då målsman uttryckligen begär detta.» Såvitt jag förstår innebär detta att ansvaret fortfarande ligger hos hemmen.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Gentemot herr Widén vill jag bara säga, när det gäller tid-

punkten, att det är värdefullt ur flera synpunkter att kartläggningen inte sker förrän grundskolan är genomförd i sin helhet. Utvecklingen i samhället står ju inte stilla. Det kan ju längre fram i tiden finnas många faktorer som man bör ta hänsyn till vid denna kartläggning. Det sker t. ex. en pedagogisk utveckling och forskning som man måste ta hänsyn till. Ur den synpunkten tror jag att det är värdefullt om man kan skjuta på den här kartläggningen.

Till herr Petersson vill jag säga att riksdagen har fattat beslut i frågan i samband med grundskolans genomförande. Jag tycker att det har förflutit så kort tid sedan dess att det nu inte finns anledning att ändra någonting på den punkten.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt beträffande mom. I, därefter särskilt i fråga om mom. II—V samt vidare särskilt rörande envar av mom. VI—X.

I fråga om *mom. I*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Widén*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen i förevarande del; samt 3:o), av fröken *Ranmark*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 66 och II: 86.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Widén* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och

Ang. bidrag till driften av grundskolor
godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 93 punkten 9 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 67.

På särskilda propositioner bifölls därpå vad utskottet i *mom. II—V* hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de rörande *mom. VI* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bengtson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 93 punkten 9 mom. VI, röstar

Ja;

Ang. bidrag till driften av grundskolor

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bengtson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 47.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende *mom. VII* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av fröken *Andersson* m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen i denna del; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petersson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 93 punkten 9 mom. VII, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken *Andersson* m. fl. vid punkten avgivna, med a be-

tecknade reservationen i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Widén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 63.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

I vad gällde *mom. VIII*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels och att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Ivar Johansson* m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Widén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 93 punkten 9 mom. VIII, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Ivar Johansson* m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans

Ang. bidrag till inackordering av skolbarn i elevhem eller enskilda hem
uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Widén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;
Nej — 42.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härpå vad utskottet i *mom. IX* hemställt.

Slutligen gjorde herr talmannen enligt de beträffande *mom. X* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken *Andersson m. fl.* vid punkten avgivna, med d be-tecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petersson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller var statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 93 punkten 9 *mom. X*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken *Andersson m. fl.* vid punkten avgivna, med d be-tecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Petersson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 114;
Nej — 24.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr *TALMANNEN* yttrade:

Jag ber att få meddela att jag för att bereda kammarens ledamöter önskade möjligheter att använda vissa tåg- och flyglägenheter till hemorterna avser att föreslå kammaren att i dag sluta sina förhandlingar omkring kl. 17.00.

Punkten 10

Ang. bidrag till inackordering av skolbarn i elevhem eller enskilda hem

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Grundskolor m. m.: Bidrag till inackordering av skolbarn i elevhem eller enskilda hem för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 600 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Thorsten Larsson m. fl.* (I: 404) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.* (II: 484), i vilka hemställts, 1. att riksdagen måtte besluta, att bidrag till kostnader för inackordering av elever, som hade lång och besvärlig skolväg i grundskolor, folkskolor och fortsättningskolor skulle utgå med 5 kronor per elev och dag; samt 2. att riksdagen måtte vid sin behandling av anslaget Grundskolor m. m.: Bidrag till inackordering av skolbarn i elevhem eller enskilda hem för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren

Ang. bidrag till inackordering av skolbarn i elevhem eller enskilda hem

av herr *Widén* (I: 502) och den andra inom andra kammaren av herr *Jönsson* i Ingemarsgården (II:591), i vilka anhållits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en översyn av gällande statsbidragsbestämmelser för inackordering av skolelever i syfte att återställa proportionerna mellan statligt och kommunalt åtagande och att Kungl. Maj:t måtte förelägga 1965 års riksdag av denna utredning betingade förslag.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

I. att motionerna I: 404 och II: 484, i vad de avsåge en förstärkning av statsbidraget till inackordering av elever med lång och besvärlig skolväg, icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 404 och II: 484, såvitt nu vore i fråga, till Grundskolor m. m.: Bidrag till inackordering av skolbarn i elevhem eller enskilda hem för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 600 000 kronor;

III. att motionerna I: 502 och II: 591 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrarna *Ivar Johansson*, *Axel Johannes Andersson*, *Bengtson*, *Källqvist*, *Widén* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herrarna *Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Hedenäset och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 404 och II: 484, såvitt nu vore i fråga, besluta, att bidrag till kostnaderna för inackordering av elever i grundskolor, folkskolor och fortsättningsskolor som hade lång och besvärlig skolväg skulle utgå med 5 kronor per elev och dag;

II. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall

till motionerna I: 404 och II: 484, såvitt nu vore i fråga, till Grundskolor m. m.: Bidrag till inackordering av skolbarn i elevhem eller enskilda hem för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor;

III. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 502 och II: 591, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om översyn av gällande statsbidragsbestämmelser för inackordering av skolelever i syfte att återställa proportionerna mellan statligt och kommunalt åtagande samt att Kungl. Maj:t måtte förelägga 1965 års riksdag de förslag, som betingades av denna översyn.

Herr *CARLSSON*, *ERIC*, (cp):

Herr talman! Under denna punkt har det behandlats ett antal motioner, däribland motionerna 404 i första kammaren och 484 i medkammaren. När herr *Thorsten Larsson*, som är huvudmotionär här, inte har tillfälle att närvara, skall jag be att med ett par ord få motivera denna motion och den reservation som finns under punkten.

Frågan gäller inackordering av sådana elever i grundskolor, folkskolor och fortsättningsskolor som har lång och besvärlig skolväg, alltså elever som inte kan bo hemma utan måste bo på skolorten. Grundskolans införande kommer också att medföra en ökad frekvens på detta område, beroende på att om man skall få högstadium med tillräckligt underlag, måste det ske en viss centralisering. Högstadiet är en obligatorisk skola till skillnad från den påbyggnad på folkskolan som vi har haft tidigare. Det gör att det kommer att röra sig om ett större antal elever än förut, och därför har frågan om inackorderingskostnader blivit en större fråga för kommunerna än tidigare. Inte endast per elev räknat, utan totalt sett har kostnaderna på det sättet kommit att stiga för många kommuner. De nuvarande ersättningarna bygger på att man kan klara inackordering med 3

Ang. bidrag till inackordering av skolbarn i elevhem eller enskilda hem

kronor 25 öre för enskild elev och 3 kronor för elev i skolhem. Denna ram fastställdes redan 1952. Sedan dess har ramen inte ändrats, men vi vet alla att det i fråga om kostnaderna skett väsentliga ändringar sedan 1952 och att det i dag inte finns några möjligheter att få elever inackorderade för de belopp som här ges. I motionen har uttalats att det borde vara rimligt med en höjning av detta bidrag, och det har föreslagits 5 kronor per elev och dag. För min del vill jag säga att det är en blygsam begäran med tanke på de kostnader som kommunerna har. Motionärerna vet hur stort motståndet varit. Trots alla framställningar och önskemål har ecklesiastikministern — eller kanske det är finansministern — inte funnit möjlighet att rätta till detta förhållande. Då har man sagt: Låt oss vara åtminstone så blygsamma att vi stannar vid 5 kronor per elev och dag, ty då har vi utsikt att få detta bifallet. Nu har utskottet avstyrkt, och jag är förvånad över att det finns norrlandsrepresentanter i utskottet som varit aktiva på andra punkter i dag men som inte anslutit sig till reservanterna på denna punkt, trots att det är en norrlandsfråga — liksom det också är en skärgårdsfråga.

Utskottets motivering är intressant ur många synpunkter. Utskottet erinrar om att en uppräknings måste ske snarast möjligt så att statsbidragets realvärde återställs. Men så kommer man fram med den gamla käpphåsten att man måste avvakta 1958 års skatteutjämningskommitté, som enligt vad utskottet skriver måste »komma att ge förutsättningar för en sådan lösning». Jag vet inte genom vilka slutledningar man kommit fram till detta. Jag vill bara erinra om att tilläggsdirektiven för skatteutjämningskommittén gav kommittén en bestämd ram att hålla sig inom, 750 miljoner kronor, och detta belopp är i stor utsträckning specialdestinerat genom tilläggsdirektiven. Från dessa utgångspunkter är jag för-

vånad över att utskottet ändå har vågat tro på att det skall finnas möjlighet att inom denna medelsram också bereda utrymme för att justera dessa kostnader. Men jag har nog en känsla av att man, när man ser på kostnadsramen, har sagt att orkar kommunen det så orkar den det. Så lastar man på kommunerna, och det är kommunerna som får betala. Vi menar att det är orimligt.

Med den motiveringen ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Ivar Johansson m. fl.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Herr Carlsson redogjorde för vad utskottet sagt i sitt utlåtande. Då är det väl alldeles onödigt för min del att läsa upp detta. Men det är dock otvivelaktigt på det sättet att vi har en skatteutjämningskommitté, och efter vad jag erfarit kommer den med sitt skatteförslag redan nästa vecka. Därför finns det ingen anledning att nu fatta beslut i denna detalj av kommunernas utgifter. Jag tycker att man kan vänta och se vad kommitténs förslag kommer att innehålla. Det är 750 miljoner kronor som skall fördelas mellan kommunerna, och de måste räcka någon vart, så att man kan få en liten del av dessa 750 miljoner kronor även till skolfrågorna. Det är väl inte bara skolfrågor som är avgörande för en kommuns ekonomi, utan det finns många andra frågor också, och jag tycker att det skulle verka t. o. m. orättvist om man bara skulle gå in för denna detalj. Det är kommunens samlade utgifter som i högsta grad bör vara avgörande härvidlag.

För övrigt är detta en fråga som vi har diskuterat många år förut i riksdagen. Därför finns det kanske inte så mycket nytt att tillföra debatten. Det har inte herr Carlsson kunnat göra, och det kan jag inte göra heller, utan jag ber i korthet att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. bidrag till inackordering av skolbarn i elevhem eller enskilda hem

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Herr Persson säger att jag inte kan tillföra debatten något nytt. Det är riktigt. Tiden går, men statsbidraget urholkas alltmer. Det blir allt sämre och sämre för kommunerna. Det är ingenting nytt, det känner vi till, men det var det som vi ville ha en ändring på. Från den utgångspunkten ställde jag yrkande om bifall till reservationen.

Nu säger herr Persson att 750 miljoner kronor bör räcka till något också. Jag vet inte om vi skall ta upp en kommunal ekonomisk debatt, herr Persson, men låt mig erinra om att om man läser statsverkspropositionen för 1964/65 finner man i anledning av 1957 års ortsavdragsreform anslag på 310 miljoner kronor och i anledning av 1961 års ortsavdragsreform 360 miljoner kronor, vartill kommer 90 miljoner kronor till särskilt skattetyngda kommuner. Det gör tillsammans 760 miljoner kronor som man räknar med skall utgå i anledning av ortsavdragsreformerna till särskilt skattetyngda kommuner.

Den ram man inom skatteutjämningskommittén fick att hålla sig inom enligt tilläggsdirektiven utgjorde 750 miljoner kronor. Det är inga nya pengar på något sätt, herr Persson, utan det är samma pengar som vi haft tidigare. Det är bara den skillnaden att vi nu gör en omfördelning av dessa pengar till kommunerna, men detta ger kommunerna totalt sett ingen som helst förbättring. Snarast är det risk för att kommunerna får en minskning. När man har detta siffermaterial framför sig, herr Persson, tror man inte att skatteutjämningskommittén skall kunna åstadkomma några revolutionerande förbättringar.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Herr Eric Carlsson sade att det här inte gällde några nya pengar. Det har jag svårt att förstå, ty det är ju kommunerna som skall få dessa 750 miljoner kronor. Det är visserligen sant att det blir en omfördelning, men det är

en omfördelning mellan stat och kommuner, och det måste bli till kommunernas fördel om så sker.

Jag vidhåller fortfarande att det inte finns någonting nytt att tillföra debatten i nuvarande läge, men när vi fått skatteutjämningskommitténs förslag kan vi ha någonting nytt att diskutera.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Får jag bara säga till herr Persson att det inte blir någon ny omfördelning mellan stat och kommuner på något sätt, eftersom det gäller samma pengar som för närvarande utgår. Den enda skillnaden som blir är att det blir en omfördelning mellan *kommunerna* i fråga om de bidrag som nu utgår. Det är i realiteten skillnaden, herr Persson, gentemot vad herr Persson sade att det skulle bli.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! På detta vill jag bara svara att herr Carlsson nyss sade att kommunerna fått 750 miljoner kronor av staten att röra sig med.

Herr PETERSSON, PER, (h):

Herr talman! Eftersom herr Eric Carlsson har talat om mig i denna debatt och eftersom jag står med på utskottets förslag, vill jag säga att inte alla så väl som herr Carlsson känner till vilka förslag skatteutjämningskommittén kommer med. Jag tycker det är riktigt, som man har skrivit i utskottsutlåtandet, att om kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna då icke ändras till kommunernas förmån, förväntar vi oss att ett nytt förslag skall föreläggas riksdagen som i första hand återställer de berörda statsbidragens realvärde.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i

Ang. bidrag till anordnande av skolskjutsar

denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepät propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Carlsson, Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 93 punkten 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Carlsson, Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 44.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 11**Ang. bidrag till anordnande av skolskjutsar**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Grundskolor m. m.: Bidrag till anordnande av skolskjutsar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 70 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Thorsten Larsson m. fl.* (I: 402) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson i Hedenäset m. fl.* (II: 485), i vilka hemställts, att riksdagen måtte vid behandling av Kungl. Maj:ts förslag om Bidrag till anordnande av skolskjutsar m. m. giva sin anslutning till skolöverstyrelsens framställning om liberalisering av den till inackorderingsbidraget knutna maximeringen av statsbidraget till skolskjutsar;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Thorsten Larsson m. fl.* (I: 403) och den andra inom andra kammaren av herr *Mattsson m. fl.* (II: 488), i vilka anhållits, att riksdagen måtte vid behandlingen av Grundskolan m. m.: Bidrag till anordnande av skolskjutsar under åttonde huvudtiteln besluta, att bidrag till s. k. självskjuts skulle utgå med 1 krona per elev och skoldag, om den egna färdvägen vore längre än 7 km, och eljest med högst 75 öre per elev och skoldag i enlighet med vad i motionerna anförts, samt i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring i kungörelsen om statsbidrag för skolskjutsar och inackordering, att statsbidrag för självskjutsar kunde utgå för elever i hela grundskolan;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Westberg* och *Boo* väckt motion (II: 432).

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt,

I. att motionen II: 432 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att motionerna I: 403 och II: 488 icke måtte bifallas av riksdagen;

III. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anförts i anledning av motionerna I: 402 och II: 485;

Ang. bidrag till anordnande av skolskjutsar

IV. att riksdagen måtte till Grundskolor m. m.: Bidrag till anordnande av skolskjutsar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 70 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Ivar Johansson, Bengtson, Källqvist, Larsson* i Hedenäset och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 403 och II: 488, besluta, att bidrag till s. k. självskjuts skulle utgå med 1 krona per elev och skoldag, om den egna färdvägen vore längre än 7 km, och eljest med högst 75 öre per elev och skoldag, samt i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring i kungörelsen om statsbidrag för skolskjutsar och inackordering, att statsbidrag för självskjutsar kunde utgå för elever i hela grundskolan.

Herr **CARLSSON, ERIC**, (cp):

Herr talman! De motioner som utgör underlag för punkten 11 gäller framför allt frågan om bidrag till självskjutsar och skolskjutsar. Skolöverstyrelsen har i en särskild framställning föreslagit en sådan ändring av kungörelsen 1958:380 att länskolnämnderna skulle erhålla ökade möjligheter att medge undantag i varje enskilt fall från den till inackorderingsbidraget anknutna maximeringen av skolskjutsbidraget. Det skulle innebära lättnader för eleverna att kunna få bidrag till självskjutsar. Det skulle också ge eleverna möjlighet att få bo i hemmen och slippa de olägenheter som man i dag har med inackordering o. s. v.

Beklagligt är emellertid att departementschefen inte har kunnat biträda skolöverstyrelsens hemställan, som ligger till grund för motionerna. Utskottet har för sitt vidkommande sagt att man hoppas att dessa frågor skall tas upp till ett förnyat allvarligt övervä-

gande och att det så småningom skall ske någonting på denna punkt. Det är en förhoppning som man alltid har. Jag skall inte utveckla våra funderingar kring denna fråga nu utan skall endast inskränka mig till att yrka bifall till reservationen av herr *Ivar Johansson* m. fl., som är fogad till denna punkt.

Herr **PERSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Jag kan hänvisa till vad utskottet så välvilligt har skrivit på denna punkt. Vi är fullt och fast införstådda med att det behövs en översyn på detta område, vilket också är anledningen till att vi har skrivit på detta sätt.

Jag skall liksom herr *Carlsson* inte ta upp någon längre debatt, utan ber endast att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande vardera mom. I och II av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan samt därefter särskilt rörande mom. III och IV.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. I hemställt.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen enligt de rörande mom. II framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Carlsson, Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes

en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 93 punkten 11 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Carlsson, Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 100;

Nej — 31.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. III och IV hemställt.

Punkten 12

Ang. bidrag till pedagogisk utrustning

I förevarande punkt hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 485 av fru Hultell och fröken Ljunberg samt II: 613, av herr Wennerfors m. fl., till Grundskolor m. m.: Bidrag till pedagogisk utrustning m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 17 600 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 485 och II: 613 hade anhållits, att riksdagen måtte besluta, att anslaget för budgetåret 1964/65 till Grundskolor m. m.: Bi-

Ang. bidrag till pedagogisk utrustning

drag till pedagogisk utrustning m. m. skulle ställas till förfogande för såväl grundskolorna som de under grundskolans uppbyggnad vid sidan av denna verksamma obligatoriska skolorna, samt att anslaget skulle höjas med så stort belopp, som kunde vara motiverat av ett godkännande av detta förslag.

Vid punkten hade reservation avgivits av fröken *Andersson*, herrar *Per Petersson* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herr *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 485 och II: 613, till Grundskolor m. m.: Bidrag till pedagogisk utrustning m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 22 600 000 kronor.

Herr **PETERSSON, PER**, (h):

Herr talman! Både genom rubriceringen och genom riksdagsbeslutet 1962 har detta anslag reserverats för enbart sådana skoldistrikt som erhållit tillstånd att övergå till grundskola. Vi för vår del anser att en sådan begränsning av anslagets användning betyder att de förbättringar som kan ske när det gäller undervisningen inte kan fås i de skolor där skolgången sker enligt äldre skolformer. Grundskolans genomförande måste ske i en viss takt, som begränsas av tillgången på skolbyggnader och lärare. Vi kan inte se någon anledning till att man för den skull skall ge jämnåriga elever som går i äldre skolformer sämre förutsättningar än grundskolans elever. Även i äldre skolformer borde det vara möjligt att genom bättre pedagogisk utrustning göra undervisningen bättre. Då man i detta fall inte hindras av brist på lokaler eller lärare, tycker vi att man bör kunna använda detta anslag över hela skolväsendet.

Jag vill med den motiveringen yrka

Anslag till folkundervisningens främjande i rikets nordligaste gränsorter

bifall till reservationen av fröken Ebon Andersson m. fl. vilket innebär en anslagshöjning till 22,6 miljoner kr.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Reservationen går ut på att det skulle anslås 5 miljoner mer än vad utskottet föreslagit. Men detta anslag, som utgår till grundskolan, är ju en ersättning för det tidigare bidraget till de kommuner som bedriver försöksverksamhet. Det är väl otvivelaktigt så att de kommuner som för in grundskolan får åtskilliga kostnader utöver dem som åsamkas kommuner med folkskola. Jag tycker inte det vore fullt rättvist om även folkskolan skulle få bidrag. Detta skall ju tjäna som en stimulans för de kommuner som infört grundskolan. Jag tycker därför att utskottets ställningstagande i denna punkt är fullt riktigt, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmanen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petersson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 93 punkten 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Petersson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 106;

Nej — 24.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 13

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 14**Anslag till folkundervisningens främjande i rikets nordligaste gränsorter**

I denna punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 333, av herr Wanhainen, och II: 324, av herr Larsson i Hedenäset m. fl., till Grundskolor m. m.: Folkundervisningens främjande i rikets nordligaste gränsorter m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett anslag av 300 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 333 och II: 324 hade anhållits, att riksdagen måtte till Grundskolor m. m.: Folkundervisningens främjande i rikets nordligaste gränsorter m. m. under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1964/65 anvisa ett anslag av 350 000 kronor enligt i motionerna anförda grunder.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson, Bengtson, Källqvist, Per Petersson, Ståhl, Larsson* i Hedenäset och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den

Anslag till folkundervisningens främjande i rikets nordligaste gränsorter
lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 333 och II: 324, till Grundskolor m. m.: Folkundervisningens främjande i rikets nordligaste gränsorter m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett anslag av 350 000 kronor.

Herr WANHAINEN (s):

Herr talman! Som motionär på denna punkt som gäller folkundervisningens främjande i rikets nordligaste grännsbygder vill jag framföra några synpunkter.

Skolöverstyrelsen har i sina anslagsäskanden begärt att anslaget för detta ändamål ökas från 300 000 till 350 000 kr. Bl. a. avses att öka antalet finnbysgdstipendier samt förstärka anslaget till Övertorneå folkhögskola m. m. Ur anslaget skall även enligt beslut 1959 bestridas kostnader för särskilda undervisningsgrupper i finska som valfritt ämne i årskurserna 8—9. Länskolnämnden i Norrbottens län har hos skolöverstyrelsen och Kungl. Maj:tt gjort framställan om statsbidrag till språklaboratorier att inrättas i kommuner som är intresserade för sådan försöksverksamhet.

Länsskolnämnden motiverar sitt initiativ på följande sätt: »Finskan är alltså det spontant talade vardagsspråket i de 10 kommunerna utefter gränsen mot Finland liksom i landsbygdsdelarna av Kiruna och Gällivare kommuner. I detta område finns under innevarande läsår cirka 8 000 elever i det obligatoriska skolväsendet. Antalet torde öka något med grundskolans utbyggnad. Frågan om det finska språkets effekt på undervisningsresultatet är icke vetenskapligt klarlagd. En rapport från pedagogisk-psykologiska institutionen vid lärarhögskolan i Stockholm utarbetad av laborator Henrysson redovisar genomsnittligt lägre resultat i standardproven i svenska, engelska och matematik för elever i årskurs 6

i Tornedalen, jämförda med riksrepresentativa grupper.

Någon fullständig analys eller katalogisering av tornedalselevernas svårigheter med svenskan har hittills icke försökts. Svårigheterna är av skiftande slag, men sammantagna slår de igenom som 'finsk brytning'. Vissa delar av denna brytning måste angripas genom ihärdig övning. Språkövningslaboratoriet ger eleven möjlighet att utföra detta träningsarbete i enrum ostörd av kamrater och lärare.»

Huruvida pedagogisk-psykologiska institutionens slutsatser är riktiga med hänsyn till tvåspråkighetens problem kan man ifrågasätta. Andra, som forskat i flerspråkighetens problem, bl. a. herr Hansegård i Kiruna som studerat samiska-finska i förhållande till svenska, samt bl. a. i Schweiz och Österrike och även här i landet har kommit till den uppfattningen att undervisningen under första och andra skolåret borde ske på modersmålet för att ge eleverna de grundläggande såväl språkliga som andra kunskaperna.

Doktor Österberg i Norrbotten har undersökt förhållandet när det gäller pitemål. Hans undersökningar stöder uppfattningarna att barnen de första skolåren bör undervisas på sitt modersmål. Man kan ju fråga sig hur ett barn som inte behärskar svenska skall kunna lära sig t. ex. matematik om det undervisas på svenska.

År 1956 gjordes i Sverige en undersökning av barnens språkkunnighet vid inträde i första klassen i folkskolan i ett antal kommuner i Norrbottens östra inspektionsområde, i Tornedalen. Undersökningen omfattade sammanlagt 838 barn. Det visade sig att av dessa kunde 28 procent endast finska, 29 procent finska och något svenska, dock icke tillräckligt för att förstå svensk undervisning, 36 procent kunde finska och hjälpligt svenska samt slutligen 7 procent enbart svenska. År 1958 var i samma kommuner 227 folkskollärare och rektorer verksamma. Det forsk-

Anslag till folkundervisningens främjande i rikets nordligaste gränsorter

ningsarbete beträffande tvåspråkighetens problem som bedrivits i olika länder visar ganska entydigt att barnen snabbare och bättre lär sig »huvudspråket» om de först får undervisning i sitt modersmål. En sådan undervisning anses också ge psykologiska förutsättningar för en mera harmonisk personlighetsutveckling än vad en »brutal» språkövergång gör. När och i vilka former en sådan övergång lämpligen bör genomföras vet vi dess värre inte mycket om. Frågan bör vetenskapligt kartläggas.

Herr talman, jag kan inte låta bli att i detta sammanhang berätta hur det kunde vara för några decennier sedan när man första läsåret kom till skolan. När jag själv vid 7 års ålder 1921 kom till första klass i skolan kunde jag icke ett ord svenska, lägg märke till att far och mor icke kunde annat än finska, hade aldrig fått lära sig svenska trots att de var svenska medborgare och bosatta här i landet. Det hade kanske varit bättre för min svenska om de språkliga grunderna inlärts på modermålet finskan. Det gjorde man icke utan i stället kunde man få spö om man t. ex. på rasterna råkade tala finska (det var förbud att tala finska inom skolans hank och stör). Valet var att antingen låta bli att tala eller att tala och ta »stryk». Jag beskyller icke de dåvarande lärarna för denna pedagogik, de hade tydligen sina order från högre myndigheter. Kanske dessa minnen sitter kvar i oss tordnetalingar så att vi därför är så tystlåtna när vi kommer bland svensktalande.

Enligt uppgifter i Norrbottenspressen har flera kommuner redan beslutat om anskaffande av olika pedagogiska hjälpmedel, bl. a. språklaboratorier, under förutsättning att statsbidrag kan erhållas. Därför är det önskvärt att ytterligare medel tillföres gränsortsanslaget för att statsbidrag skall kunna utgå.

Herr talman, jag yrkar bifall till reservationen på denna punkt.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag förstår att detta är en mycket viktig fråga för herr Lennart Wanhainen, som kommer från dessa finnbygder. Anledningen till att utskottet inte har kunnat gå med på en uppräknig av detta anslag enligt motionens förslag är, såsom framgår av utskottets skrivning, att det enligt de upplysningar som vi har fått i avdelningen är ett så ringa antal sökande till dessa stipendier, att man redan med det anslag som nu finns upptaget bör kunna tillgodose också andra ändamål som det här har varit fråga om.

Jag vill också säga att det ju finns andra orter här i landet som är tvåspråkiga. Herr Wanhainen berättade om hur det var när han själv började småskolan vid sju års ålder. Jag skulle kunna göra samma sak: jag kunde inte heller ett ord svenska när jag började småskolan för 53 år sedan, men det har där aldrig varit fråga om stipendier till kommunen i något sammanhang, utan vi har fått klara oss utan stipendium. Men detta var ett mera skämtsamt inlägg i denna debatt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr WANHAINEN (s):

Endast några få ord! Herr Persson jämför landsmålet med ett helt annat språk, nämligen finskan, som ju är ett främmande språk. Jag kan dock erkänna att det hörs på herr Persson att han lärde sig landsmålet när han växte upp.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen enligt förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till ut-

Ang. omorganisation av skol- och arbetshemmet vid Mogård

skottets hemställen, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 93 punkten 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 50.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 15—21

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22**Ang. omorganisation av skol- och arbetshemmet vid Mogård**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens dövskolor m. m., som föranleddes av vad departementschefen anförde, dels godkänna av depar-

tementschefen angiven avlöningsstat för statens dövskolor m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65, dels ock till Statens dövskolor m. m.: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 6 246 000 kronor.

Departementschefen hade — i anledning av 1963 års riksdags beslut i fråga om överflyttande av skolhemmet vid skol- och arbetshemmet på Mogård till Charlottendals skolhem i Gnesta — förordat en organisationsförändring, enligt vilken Charlottendals skolhem i Gnesta skulle upplösas. Därvid skulle de särskolmässiga barnen flyttas till särskolor, och de barn, som man kunde betrakta som normalbegåvade, flyttas till skolan för hörselskadade i Örebro och där hållas samman som grupp i en enhet som borde benämnas Charlottendalsskolan. Mogårdsbarnen skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag överflyttas till Gnesta, där den nya institutionen skulle benämnas Statens skola för döva i Gnesta. Mogårdsinstitutionen, som efter delningen komme att omfatta endast arbetshemmet, borde enligt departementschefen från och med nästa budgetår ställas under medicinalstyrelsens tillsyn och sålunda falla inom socialdepartementets verksamhetsområde.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på återropade grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens dövskolor m. m., som föranleddes av vad departementschefen anförde;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för statens dövskolor m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65;

c) till Statens dövskolor m. m.: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 6 261 000 kronor.

Ang. försöksverksamheten med kontinuerligt tidningsstudium vid gymnasiet

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Det är kanske inte bara ovanligt att i denna kammare ta till orda under en punkt, till vilken det varken finns motioner eller reservationer fogade, utan det anses måhända även icke honnett att göra det.

Orsaken till detta inlägg, som kommer att bli kort, är emellertid att den omorganisation som riksdagen nu kommer att besluta för skol- och arbetshemmet för döva vid Mogård av formella, administrativa orsaker löper risk att undergrävas och redan nu lett till bekymmer med minskade möjligheter att sköta den del av klientelet som blir kvar på Mogård. Det finns i utskottsutlåtandet tre rader som skildrar att fr. o. m. den 1 juli i år kommer Mogård att få medicinalstyrelsen som huvudman och därigenom komma under socialdepartementets domvärjo. Orsaken är att skolhemmet nu kan flyttas till Gnesta. Kvar på Mogård blir arbetshemmet för döva med lyte. Denna förändring har riksdagen för ett år sedan beslutat om, och den har varit aktuell långt tidigare.

Bytet av huvudman har nu lett till att vård- och ekonomipersonalen sedan någon tid är uppsagd, visserligen under förespegling att flertalet skall kunna återanställas, men först sedan ny organisationsplan fastställts, vilket inte kunnat ske före riksdagens beslut.

Den plan till personalstat som medicinalstyrelsen nu lär ha gjort upp är ur anstaltens synpunkt väl avvägd och ger möjlighet för såväl den heltids- som den deltidanställda personalen att få kvarbliva i sina anställningar. Men det är ändå en naturlig reaktion att personalen i dagläget tagit det säkra före det osäkra och börjat söka sig ut på den öppna arbetsmarknaden. Flera av de anställda har redan antagit andra tjänster, och Mogård börjar få ont om kvalificerad personal. Då det här rör sig om teckenkunnig personal, för viken det i dag inte går att skaffa vikarier, vore det synnerligen olyckligt om faststäl-

landet av den nya organisationsplanen ytterligare skulle fördröjas. Detta främst av två skäl. För det första därför att det tar minst ett år att lära upp teckenkunnig personal, och för det andra — och det är viktigast — därför att oron bland personalen naturligt nog smittar av sig bland ett klientel av det sköra slag det här gäller. Detta är sålunda inte en personalfråga utan en vårdfråga för människor med mycket starkt handikapp.

Med kännedom om socialministerns stora intresse att åstadkomma goda förhållanden i alla avseenden för de handikappade vill jag med detta inlägg vädja till honom att medverka till att den nya vårdanstalt som nu kommer in under hans departements inflytande snabbt måtte få sin organisationsplan fastställd.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 23—26

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27

Ang. försöksverksamheten med kontinuerligt tidningsstudium vid gymnasiet

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de statliga allmänna gymnasierna m. m., som föranleddes av vad departementschefen förordnat, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för de statliga allmänna gymnasierna m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65, dels ock till Statliga allmänna gymnasier m. m.: Avlöningar för budget-

Ang. försöksverksamheten med kontinuerligt tidningsstudium vid gymnasiet året 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 245 875 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Isacson* och *Per Petersson* (I: 103) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh m. fl.* (II: 139),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Isacson* (I: 153) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Nordstrandh* och *Palm* (II: 206),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Källqvist* (I: 272) och den andra inom andra kammaren av fru *Nettelbrandt m. fl.* (II: 330),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Palm* och *Wallmark* (I: 279) samt den andra inom andra kammaren av herr *Arvidson m. fl.* (II: 311),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per Petersson* (I: 330) och den andra inom andra kammaren av herr *Wennerfors m. fl.* (II: 344),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* och herr *Widén* (I: 397) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Helén* och *Källstad* (II: 481),

dels en inom första kammaren av fröken *Ljungberg m. fl.* väckt motion (I: 406),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Dahlén* (I: 481) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Edlund* och *Nilsson* i Tvärålund (II: 574),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Åkerlund* (I: 504) och den andra inom andra kammaren av herr *Wennerfors* (II: 609).

I motionen I: 406 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att vid det nya gymnasiets utformning försöksverksamhet måtte anordnas med kontinuerligt tidningsstudium som undervisningsämne på gymnasiet.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att motionerna I: 103 och II: 139, I: 397 och II: 481 samt I: 481 och II: 574, samtliga motioner i vad de avsåge anställande av personal som utförde sekreterargöromål på rektorsexpeditionerna i de fall då möjlighet att anställa sekreterare ej förelåge, icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att motionerna I: 153 och II: 206, i vad de avsåge vissa skolkuratorers anställningsvillkor, icke måtte bifallas av riksdagen;

III. att motionerna I: 272 och II: 330 icke måtte bifallas av riksdagen;

IV. att motionerna I: 330 och II: 344, i vad de avsåge inrättande av ett gymnasium för vuxna, icke måtte bifallas av riksdagen;

V. att motionerna I: 397 och II: 481 samt I: 481 och II: 574, samtliga motioner i vad de avsåge hjälp åt lärare vid de allmänna gymnasierna med arbete på institutioner, i bibliotek m. m. och skrivarbete, icke måtte bifallas av riksdagen;

VI. att motionerna I: 397 och II: 481, i vad de avsåge utvidgning av försöksverksamheten med skolsekreterare och ställföreträdande rektor, icke måtte bifallas av riksdagen;

VII. att motionerna I: 504 och II: 609, i vad de avsåge inrättande av ytterligare lektorstjänster, icke måtte bifallas av riksdagen;

VIII. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 103 och II: 139, I: 153 och II: 206, I: 330 och II: 344, I:

Ang. försöksverksamheten med kontinuerligt tidningsstudium vid gymnasiet

397 och II: 481, I: 481 och II: 574 samt I: 504 och II: 609, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de statliga allmänna gymnasierna m. m., som föranleddes av vad departementschefen förordat;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för de statliga allmänna gymnasierna m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65;

c) till Statliga allmänna gymnasier m. m.: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 245 875 000 kronor;

IX. att motionerna I: 279 och II: 311 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

X. att riksdagen måtte, i anledning av motionen I: 406, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anfört om utvidgning av försöksverksamheten med kontinuerligt tidningsstudium.

Beträffande det i motionen I: 406 framställda yrkandet rörande försöksverksamheten med kontinuerligt tidningsstudium hade utskottet å sid. 34 i det tryckta utlåtandet yttrat bland annat följande:

»Utskottet vill gärna se att nu pågående försöksverksamhet utvidgas. Utskottet förutsätter att skolöverstyrelsen tar ytterligare erforderliga initiativ i nu nämnt syfte.»

Reservation hade anförts av fröken *Andersson* samt herrar *Per Petersson* och *Staxäng*, vilka ansett, att det nyss återgivna stycket av utskottets motivering bort erhålla följande lydelse:

»Utskottet anser det angeläget att nu pågående försöksverksamhet utvidgas. Därvid synes främst böra undersökas huruvida möjligheter finnes att tilldela tidningsstudiet fast plats eller visst antal lektioner per läsår inom det utrymme som disponeras i samhällslära eller

svenska i det nya gymnasiet. Utskottet förväntar att skolöverstyrelsen tar de erforderliga initiativen i nu nämnt syfte.»

Fröken **LJUNGBERG** (h):

Herr talman! Punkt 27, som handlar om avlöningar till statliga allmänna gymnasier m. m., är en av de ur statsutskottssynpunkt tunga punkterna. Den slutar med äskanden av medel uppgående till nära en kvarts miljard. De frågor som upptas under denna punkt har också varit föremål för många motionsyrkanden. Ändå har utskottet kunnat ena sig på alla punkter. Det finns bara en enda reservation, och det är en som kan tyckas liten och obetydlig. Den ansluter sig till utskottets skrivning i motiveringen på sidan 34.

Reservationen handlar om önskvärdenheten att läsa tidningar i skolan och anknyter till en motion som i januari månad väcktes i denna kammare av fru Hamrin-Thorell, fru Segerstedt Wiberg och mig.

Om man om cirka halvannan timme går igenom kamrarnas klubbbrum märker man vilket intresse riksdagsmännen har för tidningsläsning. Man finner den intressant och nyttig. Jag är alldeles övertygad om att riksdagsmännen tycker att det är ännu viktigare att man läser tidningen med kritiskt omdöme.

Tidningsläsning som en pedagogisk uppgift i skolan har länge varit en uppmärksam fråga. Tidningarna är viktiga hjälpmedel i undervisningen. De används också som sådana hjälpmedel i mycket stor omfattning i en mångfald ämnen. Det visar sig att intresset för utvecklingen av metodiken när det gäller tidningsläsandets konst och för undervisningen i tidningsläsning är mycket stort. Det har också givit anledning till att kungl. skolöverstyrelsen, animerad av det intresse för saken som finns på tidningshåll, närmast inom Svenska tidningsutgivareföreningen, föranstaltat om tillkomsten av en arbetsgrupp, som sysslar med utvecklingen av metodiken på

Ang. försöksverksamheten med kontinuerligt tidningsstudium vid gymnasiet detta område. Man har haft en kurs för lärare, och man kommer i sommar att ha ännu en kurs. I skolöverstyrelsens reklam för denna kurs talas om att en av skolans uppgifter är att lära eleverna att ta vara på vad tidningen har att ge som kunskapsförmedlare och opinionsbildare. Det finns alltså ett stort intresse för denna sak, och det är genom utskottets utlåtande klart vidimerat att utskottet delar det allmänna intresse för saken som här kommit till uttryck.

Utskottet skriver mycket positivt om sitt intresse för systematiska tidningsstudier och refererar även till den försöksverksamhet som har bedrivits i skolöverstyrelsens regi och som anknyter till den arbetsgrupp som jag nyss talade om. Utskottet vill gärna se den pågående försöksverksamheten utvidgad.

Här kommer jag, ärade kammarledamöter, in på det som jag tycker är kvintessensen i motionen. Man vill gärna, så framställer motionärerna det, få större möjligheter att utveckla denna undervisning. Vi anser att det inte går att bedriva systematiska tidningsstudier, om de inte kan ske fortlöpande. Det måste bli vad vi kallar kontinuerliga tidningsstudier. Detta för att kunna använda tidningen som ett fortlöpande hjälpmedel i nutidsorienteringen, i samhällskunskapen och även i åtskilliga andra ämnen samt som träningsmedel i språkundervisningssammanhang, men framför allt för att utveckla elevernas intresse för tidningsläsning och förmåga till kritiskt omdöme i fråga om tidningarnas funktioner som nyhetsförmedlare och opinionsbildare.

Motionen syftar till att riksdagen skulle vädja till Kungl. Maj:t att i samband med den propositionsskrivning, som väl nu pågår angående det nya gymnasiet, pröva möjligheten att som ett slags försöksundervisning ta med tidningsläsningen som ett ämne på schemat i någon årskurs i gymnasiet, eller att i timplanen ge ämnet några bestämda timmar. Detta är mera viktigt än man kanske tror.

Tidningsläsning finns med i kursplanerna. Därför betyder utskottets aldrig så välvilliga yttrande i denna fråga egentligen bara status quo. Vi är helt och hållet beroende av att det finns lärare som tar upp tidningsläsningen i undervisningen, ungefär på sätt som kursplanerna föreskriver. Om tidningsläsning i något sammanhang kommer med på schemat eller i timplanerna, blir det på ett helt annat sätt möjligt att ge emfas åt behovet av den fortlöpande undervisningen på detta område.

Självfallet har ett intresse för denna detalj i undervisningens stora sammanhang en mycket vittsyftande betydelse, inte minst när det gäller att hos de unga skapa ett intresse att som vuxna förbli tidningsläsare med grundlagda goda vanor.

Jag hade, herr talman, tänkt begära votering i denna fråga, men när nu ecklesiastikdepartementet är så väl företrätt i kammaren skall jag avstå från att irritera kammaren med en votering om reservationen och bara uttrycka en förhoppning om att man från departementets och från statsrådets sida vill ägna något intresse åt denna fråga, som faktiskt har väckt mycket stor uppmärksamhet i tidningssammanhang och hos allmänheten.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som förordas i reservation nr 8 av fröken Andersson m. fl.

Häri instämde fru *Hamrin-Thorell* (fp).

Herr **ANDERSSON, AXEL JOHANES**, (fp):

Herr talman! Vid behandlingen av denna fråga i avdelningen har jag inte anslutit mig till den reservation som fröken Ljungberg nu har talat om. Jag råkar ju vara tidningsman och borde därför vara speciellt intresserad av att sprida tidningsläsandet så mycket som möjligt, men jag har följt tidningsutgi-

Ang. de allmänna gymnasiernas medel för bibliotek och materiel vareföreningens resonemang på denna punkt.

Punkten 28

TU konstaterar att man har hållit på med dessa försök i många år och säger, såsom framgår på s. 31 i utskottsutlåtandet: »Erfarenheterna från dessa fleråriga försök visar att tidningen är ett särskilt värdefullt hjälpmedel vid undervisningen i modersmålet, i historia med samhällslära och i geografi samt att tidningar med fördel kan användas vid språkstudier och i viss mån inom den naturvetenskapliga ämnesgruppen.»

Jag har tytt detta så, att det inte skulle vara lämpligt att fastställa några speciella timmar som skulle ägnas åt tidsningsstudier, utan att det ur alla synpunkter är betydligt fördelaktigare att tillämpa den nuvarande metoden, som innebär att man utnyttjar tidningarna i alla de sammanhang där det kan vara nyttigt och nödvändigt att så göra.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Det finns ingen anledning för mig att nu ta upp en längre debatt i denna fråga — var och en kan ju konstatera att vi är fullständigt ense i sak. Det framgår också av utskottets skrivning på s. 34 att vi har samma åsikt som fröken Ljungberg, att tidsningsläsning är ett mycket gott hjälpmedel i undervisningen. Jag delar fullständigt de uppfattningar som här kommit till uttryck från fröken Ljungberg och herr Andersson.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt med godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställen med den ändring i motivering, som förordats i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. de allmänna gymnasiernas medel för bibliotek och materiel

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statliga allmänna gymnasier m. m.: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 14 825 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg m. fl.* (I: 156) och den andra inom andra kammaren av herr *Anderson* i Sundsvall *m. fl.* (II: 190), i vilka hemstälts, att riksdagen måtte till Statliga allmänna gymnasier m. m.: Omkostnader vad avsåge Bibliotek och materiel anvisa ett förslagsanslag av 5 420 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 190, till Statliga allmänna gymnasier m. m.: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 14 825 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Per Petersson*, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 156 och II: 190, till Statliga allmänna gymnasier m. m.: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 15 665 000 kronor.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Till denna punkt är knuten en reservation som avgivits endast av statsutskottets högerledamöter. Den återgår emellertid på en motion som här i kammaren är väckt av fru-

Ang. de allmänna gymnasiernas medel för bibliotek och materiel

na Hamrin-Thorell och Elvy Olsson samt av mig och som i andra kammaren framburits av herr Andersson i Sundsvall jämte herr Larsson i Hedenäset och fröken Karlsson.

Det gäller här gymnasiernas bibliotek och i motionen sägs: »Standarden vad gäller bibliotek och undervisningsmateriel är ofta lägre i statsläroverken än i motsvarande kommunala skolor. Skillnaden är påfallande i förhållande till nyetablerade grundskolor. Skall statsläroverken kommunaliseras enligt gymnasieutredningens förslag försättes kommunerna genom denna eftersläpning i en besvärlig situation.»

Ingen torde kunna påstå att det omdömet är felaktigt. Utskottet säger också att det i och för sig anser en uppräknings av beloppet till bibliotek och materiel angelägen och att skolöverstyrelsen anfört starka skäl för en förstärkning av anslagsmedlen på ifrågavarande område. Men utskottet vill skjuta på ställningstagandet till förhöjda anslag för gymnasiernas bibliotek till dess riksdagen skall ta ställning beträffande det nya gymnasiet, d. v. s. till dess frågan om gymnasiernas kommunalisering också kommer upp. Därmed framträder just den situation som motionärerna pekar på och som blir besvärlig för kommunerna: att den eftersläpning, som faktiskt föreligger efter det gäller den nödvändiga standarden i biblioteken, kommer att i stor utsträckning tynga kommunerna.

Detta anslag har utgått sedan 1957. Då beräknades det efter 35 kronor per elev och år, men man fick dessutom av s. k. hyresintäkter ytterligare två kronor per elev, alltså sammanlagt 37 kronor. Sedan dess har anslaget höjts med en krona per elev och år.

Skolöverstyrelsen har år efter år i sina äskanden påtalat det olyckliga i det förhållandet, att gymnasiebiblioteken inte är tillräckligt utrustade, och den har också gjort gällande — i synnerhet i sina senaste äskanden — att finansieringsmöjligheterna härvidlag faktiskt

egentligen har försämrats av flera skäl, bl. a. därför att höjningen med en enda krona sedan 1957 inte ens täckt den prishöjning på böcker som har ägt rum. Det är detta förhållande som har givit anledning till motionen.

Vi kan väl inte komma ifrån att riksdagen alltid har visat en mycket stor generositet när det har gällt att ge skolorna hjälpmedel, men jag kan inte komma ifrån det egenartade intrycket, att intresset är märkvärdigt mycket större när det gäller tekniska hjälpmedel av olika slag — audio-visuella hjälpmedel o. s. v. än när det gäller anslagen för böcker. Inte heller från departementets sida är intresset då lika stort. Situationen är ju faktiskt den, att i våra gymnasier liksom i våra skolor i allmänhet är böckerna alltfjämt de viktigaste hjälpmedlen i undervisningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är knuten till punkten 28.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Som fröken Ljungberg har framhållit, är utskottet positivt inställt till framställningen om högre anslag till gymnasiebiblioteken. Det framgår också mycket tydligt av utskottets skrivning.

Som vi alla känner till, väntar vi till hösten ett nytt förslag angående våra gymnasier, och det är anledningen till att vi inte har velat skriva på annat sätt än vi har gjort. Vi vill invänta detta förslag och se vad det kommer att innebära i fråga om anslag till gymnasiebiblioteken. Denna väntan behöver inte bli längre än ungefär ett halvår, och sedan får vi ta upp frågan på nytt, om det skulle visa sig nödvändigt.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vi-

Om inrättande av ett korrespondensgymnasium i Valdemarsvik, m. m.

dare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Ljungberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 93 punkten 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Ljungberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 25.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 29—31

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 32

Om inrättande av ett korrespondensgymnasium i Valdemarsvik, m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, i överensstämmelse med vad departe-

mentschefen anför, besluta om statsbidrag till av departementschefen angivna kommunala gymnasier, dels till Bidrag till vissa kommunala gymnasier m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 5 150 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svanström m. fl.* (I: 110) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson i Norrköping m. fl.* (II: 134), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att ett korrespondensgymnasium måtte inrättas i Valdemarsvik från och med höstterminen 1964, organiserat efter samma principer och föreskrifter som gällde för de tidigare inrättade, statsunderstödda korrespondensgymnasierna (Torsås, Undersåker och Jokkmokk); samt att riksdagen måtte för ändamålet anvisa ett förslagsanslag, som för läsåret 1964/65 måtte upptagas till maximalt 80 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lennart Geijer m. fl.* (I: 150) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafson i Göteborg m. fl.* (II: 201), i vilka anhållits, att riksdagen måtte vid anvisande av statsbidrag till kvällsgymnasier besluta, att detta statsbidrag skulle täcka såväl lärarlöner som ATP-avgifter;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lars Larsson m. fl.* (I: 325) och den andra inom andra kammaren av herr *Anderson i Sundsvall m. fl.* (II: 310), i vilka föreslagits, 1. att riksdagen skulle besluta att till samtliga kommunala gymnasier från och med läsåret 1964/65 skulle utgå statsbidrag motsvarande hela den kostnad, som vid ett successivt förstatligande skulle ha åvilat statsverket, samt 2. att riksdagen under åttonde huvudtiteln i riksstaten, punkt 33, Bidrag till vissa kommunala

Om inrättande av ett korrespondensgymnasium i Valdemarsvik, m. m.
gymnasier m. m., för budgetåret 1964/65 skulle anvisa ett förslagsanslag av 8 650 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt,

I. att motionerna I: 110 och II: 134, i vad de avsåge inrättande av ett korrespondensgymnasium i Valdemarsvik, icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att motionerna I: 150 och II: 201 icke måtte bifallas av riksdagen;

III. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 325 och II: 310, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att, i överensstämmelse med vad utskottet i punkten anfört, besluta om statsbidrag till följande kommunala gymnasier, nämligen Göteborg: Östra realskolan, Malmö: Johannes samrealskola samt de kommunala gymnasierna i Falkenberg, Finspång, Lindesberg, Norrtälje, Ulricehamn och Hagfors;

IV. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 325 och II: 310 ävensom med avslag å motionerna I: 110 och II: 134, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till vissa kommunala gymnasier m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 5 300 000 kronor.

Reservation hade anförts, utom av annan, av herrar *Ivar Johansson*, *Eric Gustaf Peterson*, *Johansson* i Norrköping och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett,

dels att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade,

dels att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 110 och II: 134, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att ett korrespondensinstitut måtte inrättas i Valdemarsvik från och med höstterminen 1964,

dels ock att utskottet — under förutsättning av bifall till yrkandet beträffande I — bort under IV hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 325 och II: 310 ävensom med bifall till motionerna I: 110 och II: 134, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till vissa kommunala gymnasier m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 5 380 000 kronor.

Herr **SVANSTRÖM** (cp):

Herr talman! Under denna punkt i utskottsutlåtandet har också behandlats en motion, i denna kammare nr 110 och i andra kammaren nr 134, som innehåller en begäran om att ett korrespondensgymnasium måtte inrättas i Valdemarsvik. I motionen påpekas att detta gymnasium borde utformas på samma sätt som är fallet i bl. a. Torsås, Undersåker och Jokkmokk.

Denna motion förelades ju på enahanda sätt även fjolårets riksdag, och utskottet anför i sin motivering för avslagsyrkandet att skolöverstyrelsen i år i sina anslagsäskanden inte har upprepat det under förra året framställda önskemålet om införande av ett korrespondensgymnasium i Valdemarsvik. Emellertid säger utskottet: »Vissa skäl talar enligt utskottets mening för att ett korrespondensgymnasium förläggas till Valdemarsvik.»

I den reservation av herr Ivar Johansson m. fl., som bifogas denna punkt, framhålles: »De under 1960-talet i samarbete mellan kommunala myndigheter och länsmyndigheter vidtagna lokaliseringpolitiska åtgärderna har medfört en ökning i befolkningstalet för Valdemarsvik. Fortsatta åtgärder torde komma att ytterligare öka folkmängden. För att Valdemarsvik skall kunna bevara och utveckla sin funktion som centralort, synes det utskottet välmotiverat att orten får den förstärkning av den högre undervisningen som ett korrespondensgymnasium utgör.»

Till detta, herr talman, vill jag foga

Om inrättande av ett korrespondensgymnasium i Valdemarsvik, m. m.

några personliga kommentarer. Jag har en smula erfarenhet av det korrespondensgymnasium vilket tillfälligt är infört såsom en ren kommunal åtgärd i min egen hemkommun, Gamleby, och till yttermera visso har jag en dotter som går i detta korrespondensgymnasium. Jag har med de erfarenheter som jag sålunda har skaffat mig under de två år en sådan ordning har varit rådande i Gamleby kunnat konstatera, att skolformen som sådan har betydande fördelar. Dessa fördelar är naturligtvis särskilt markerade för orter som ligger långt från gymnasieorter. För Valdemarsviks vidkommande är de tillgängliga gymnasieorterna Norrköping, Linköping och Västervik, och det är åtminstone enligt sydsvenska förhållanden ganska betydande avstånd till samtliga dessa orter.

De fördelar som jag sålunda har funnit vara rådande i fråga om denna undervisningsform är bl. a. att eleverna kan bo och vistas i hemmen. Vidare får de möjligheter att i vissa fall, såsom det är ordnat i Gamleby, deltaga i den ordinarie skolbarnsbespisningen de dagar de under handledarens ledning deltar i det schemalagda arbetet i skolan. I vårt fall är det nu sedan någgot år fråga om en grundskola med vederbörligt högstadium. Eleverna får sedan besöka vederbörande korrespondensinstitutet för preparandkurs, och den intensitet som i sådana sammanhang kännetecknar undervisningen vill jag beteckna som enastående. Eleverna slipper sålunda de långa resorna och undgår inackordering, vilket jag betecknar som ganska betydande fördelar i sammanhanget.

Det skulle vidare vara välmotiverat med litet mera tillmötesgående i detta fall, emedan det, som vi alla vet, är trångt vid portarna till gymnasiet och eftersom ett anordnande av en sådan här korrespondensskola i Valdemarsvik och på eventuellt andra orter tillfälligt skulle kunna lösa dessa problem. Att sedan möjligheterna även till högre un-

dervisning har mycket stor betydelse när det gäller lokaliseringen är vi alla medvetna om, och jag förstår att inte minst länschefen i Östergötlands län, som har tagit mycket aktiv del i att sätta Valdemarsviks näringsliv på fötter efter den kris som inträdde i samband med den stora läderfabrikens nedläggelse för några år sedan, har sett det som ett angeläget önskemål att få denna skolform till stånd i Valdemarsvik.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr Ivar Johansson m. fl.

Herr **PETERSON, ERIC GUSTAF**, (fp):

Herr talman! Den kris som drabbade Valdemarsviks köping 1960, då den av herr Svanström omnämnda läderfabriken lades ned, gjorde att omkring 350 anställda blev utan sysselsättning. Som herr Svanström också redogjorde för har utomordentliga insatser gjorts av kommunalmän och länsmyndigheter samt av staten för att kunna rekonstruera näringslivet och återställa arbetstillgången. Dessa lokaliseringsträvanden har medfört att Valdemarsvik fått ett mera differentierat näringsliv än det hade före krisen. Det har också medfört att befolkningstalets nedgång kunnat vändas till uppåtående tendens.

Som herr Svanström redan sagt tyder alla tecken på att de lokaliseringspolitiska åtgärderna i syfte att förbättra arbetstillgången kommer att ytterligare öka folkmängden i Valdemarsvik. Den förstärkning av den högre undervisningen som ett korrespondensgymnasium skulle innebära är i detta läge helt nödvändig, om man skall kunna få arbetskraft till köpingen och sedan kunna behålla den kvar. Avsaknaden av sådana studiemöjligheter försvårar rekryteringen, inte minst av personer i nyckelställningar inom näringslivet. Givetvis frågar de som söker anställning vilka möjligheter det finns till utbildning för barnen.

Om inrättande av ett korrespondensgymnasium i Valdemarsvik, m. m.

Staten har i olika former stött utvecklingen i Valdemarsvik med betydande belopp, och vidare har staten iklätt sig borgensansvar av stor ekonomisk räckvidd. Det förefaller vara brist i samordningen av de olika åtgärderna, om statsmakterna samtidigt avvisar framställningen om ett korrespondensgymnasium, särskilt med tanke på den i sammanhanget blygsamma summa det här gäller. Det rör sig ju här om en åtgärd som skulle trygga hittills gjorda investeringar och därmed också trygga sysselsättningen i området.

Nedläggandet av pappersbruket i Västra Ed, för vilket Valdemarsvik utgör huvudort, ställer ytterligare krav på köpingen.

Denna fråga behandlades som bekant även vid förra årets riksdag. Då hade såväl länskolnämnden som skolöverstyrelsen tillstyrkt förslaget, men departement, utskott och riksdag ställde sig avvisande. I år skriver statsutskottet, som förut påpekats, positivt i frågan men kan ändå inte vara med om det, med tanke på att skolöverstyrelsen inte upprepat sitt förslag.

Man kanske till detta kan säga att skolöverstyrelsen och statsutskottet egentligen vill samma sak fastän på olika tider. Jag tycker nog att framställningen i motionerna är så välmotiverad, att när jag nu yrkar bifall till reservationen så gör jag det, herr talman, med viss tillförsikt.

Herr GEIJER, LENNART, (s):

Herr talman! Under denna punkt behandlas också frågan om statsbidrag till kvällsgymnasier.

I propositionen föreslås att sådant statsbidrag skall utgå med 79 procent av de faktiska lärarlönerna. Till lärarlöner och lönekostnader brukar man räkna också avgifter för pensionering, alltså i detta fall ATP-avgifter, men propositionen omfattar inte statsbidrag till ATP-avgifterna.

Man kan fråga sig varför det inte är så. I utskottsutlåtandet säges det, att den

normala principen vid beviljande av statsbidrag för ATP-avgifter synes vara att bidraget kan anknytas till löner som regleras genom statliga lönebestämmelser, och så tillfogas en parentes där det står: »motsvarande».

Då frågar man sig: Hur regleras lönerna till lärarna i kvällsgymnasierna? Jo, det kan man finna i skolöverstyrelsens bestämmelser nr 290 om statsunderstödda kvällsgymnasier för vuxna. Där står att det skall vara en viss kontroll på de löner som utbetalas för detta statsbidrag. De får högst uppgå till belopp som följer av mom. 2 i 42 §. I detta moment står att kostnaderna för lärarlöner »beräknas motsvara» — och så anförs det vissa löner enligt timplärarkungörelsen och enligt löneplan B i statens löneförordning.

I all enkelhet inbillade jag mig att detta skulle täcka ordet »motsvarande», som utskottet har anfört i sin motivering. Så synes emellertid inte vara utskottets och jag förmodar inte heller departementets uppfattning, beroende på att det i skolöverstyrelsens regler står »beräknas motsvara», och detta lilla ord »beräknas» har tydligen gjort, att ATP-avgifterna för lärarna vid kvällsgymnasier fallit under bordet. Jag hoppas att det i alla fall skall finnas möjligheter att fortsättningsvis medgiva sådana ATP-avgifter, allra helst som man ju gör det när det gäller de kommunala gymnasierna, där statsbidrag utgår även till ATP-avgifterna.

Jag har tillsammans med andra ledamöter i denna kammaren och andra kammaren motionerat och yrkat att riksdagen vid anvisande av statsbidrag till kvällsgymnasier också skulle besluta att detta statsbidrag skall täcka såväl lärarlöner som ATP-avgifter. Då jag tycker att detta faller inom ramen för vad som är rimligt, vill jag yrka bifall till detta motionsyrkande.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Den här punkten berör två saker.

Om inrättande av ett korrespondensgymnasium i Valdemarsvik, m. m.

Den första gäller korrespondensgymnasiet i Valdemarsvik. I den motion som väckts i detta ämne är det uppräknat tre korrespondensgymnasier i landet, men om jag inte missminner mig finns det fyra — det finns också ett i Sveg, som vi beslöt häromåret. Men det är bara en detalj.

Jag vill inte bestrida värdet av att få ett korrespondensgymnasium i Valdemarsvik — det är värdefullt på vilken plats man än kan få ett sådant gymnasium — men man bör vara något restriktiv när det gäller att inrätta korrespondensgymnasier. Framför allt bör de förbehållas orter med stora avstånd till närmaste gymnasium. De stora avstånden finns ju framför allt i Norrland, och det är inte alls så långt mellan Valdemarsvik och Norrköping som mellan vissa orter i Norrland och närmaste ort med gymnasium.

Vi har ju tidigare behandlat en liknande framställning. I fjol begärde skolöverstyrelsen att man skulle få inrätta ett korrespondensgymnasium i Valdemarsvik. Det gör man inte i år, och det är en av anledningarna till att utskottet inte kunnat biträda motionärernas framställning.

Så måste jag säga, att jag tycker att motiveringen i reservationen är litet egendomlig när det gäller detta förslag. Man åberopar i reservationen de av myndigheterna vidtagna lokaliseringpolitiska åtgärderna. Det är ju ofta så att man vill försöka lokalisera en viss industri, större eller mindre, till ett visst samhälle, men skulle man få denna extra uppgift att man också skulle inrätta ett korrespondensgymnasium i den ort, dit det förläggs en industri, tror jag att myndigheterna i stor utsträckning kommer att dra sig för att lokalisera industrier till sådana orter.

Jag kan för min del inte vara med om detta. Anledningen till att vi inte kunnat tillstyrka förslaget framgår av utskottets skrivning. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmanen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr förste vice talmanen enligt de rörande mom. I framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen i förevarande del; och förklarade herr förste vice talmanen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Peterson, Eric Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 93 punkten 32 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom appresning. Herr förste vice talmanen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Peterson, Eric Gustaf*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 102;

Nej — 19.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjordes i enlighet med de avseende mom. II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 150 och II: 201; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Därpå bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i mom. III och IV hemställt.

Punkten 33

Om statsbidrag till Grännaskolan

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Privatskolor: Bidrag till vissa privatskolor för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 15 960 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förchafft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström m. fl.* (I: 166) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh m. fl.* (II: 205),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Boman m. fl.* (I: 253) och den andra inom andra kammaren av herr *von Friesen m. fl.* (II: 199), i vilka hemstälts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta om ett driftbidrag till Grännaskolan enligt skolöverstyrelsens äskande av 174 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet ansett sig böra upptaga till behandling även ett yrkande i sistnämnda båda motioner om att riksdagen skulle besluta i fråga om ett av skolöverstyrelsen tillstyrkt bidrag av 453 000 kronor till skolbyggnad vid Grännaskolan.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

Om statsbidrag till Grännaskolan

I. att motionerna I: 253 och II: 199, i vad de avsåge driftbidrag till Grännaskolan, icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att motionerna I: 253 och II: 199, i vad de avsåge byggnadsbidrag till Grännaskolan, icke måtte bifallas av riksdagen;

III. att motionerna I: 166 och II: 205, i vad de avsåge bidrag till vissa privatskolor, icke måtte bifallas av riksdagen;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 166 och II: 205 samt I: 253 och II: 199, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Privatskolor: Bidrag till vissa privatskolor för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 15 960 000 kronor.

Herr BOMAN (fp):

Herr talman! Jag har inte deltagit i statsutskottets behandling av denna fråga, och jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

I egenskap av motionär ber jag emellertid att få säga några ord om Grännaskolan. Skolan äges av stiftelsen Kursverksamheten vid Stockholms universitet och har tillkommit genom att stiftelsen inköpt den s. k. Borgmästaregården i Gränna — en förnämlig gård med stora utrymmen jämte park och trädgård, vilken gård enligt mitt förmenande är synnerligen lämplig för en sådan här skolanläggning — samt inköpt angränsande fastigheter, vilket sammanlagt i inköp har kostat 1,4 miljon kronor. Dessutom har restaureringen kostat 1,6 miljon kronor, vilket innebär att den sammanlagda kostnaden uppgår till cirka 3 miljoner kronor.

Skolan som har startats i intim kontakt med skolöverstyrelsen och Stockholms universitet är en internatskola. Jag citerar ur skolans prospekt följande: »Grännaskolan är ett internationellt internatgymnasium som leder fram till svensk studentexamen. Skolan är avsedd för utlandssvenskarnas barn, för

Om statsbidrag till Grännaskolan

svenska ungdomar, som redan insett vikten av en internationellt inriktad undervisning, samt för utländsk ungdom med liknande studieintressen. — Skolan tillämpar fria och för gymnasiestadiet mer ändamålsenliga arbetsformer. Orienteringsämnen, som t. ex. historia, samhällskunskap, litteraturhistoria, geografi, studeras i lämpliga avsnitt redan från grundåret på engelska och i någon mån även på tyska och franska. Detta för Grännaskolan speciella studiesätt ger på en gång fackkunskaper och mångsidig språkfärdighet samt förbereder eleverna för såväl akademiska studier som internationell verksamhet. — Alla elever sammanföres i ett gemensamt grundår varefter delning sker till reallinje, allmän linje och latinlinje. Svenska gymnasie- och universitetslärare planerar och leder studierna i varje ämne och svarar för undervisningen i s. k. storgrupper medan infödda engelska, franska och tyska lektorer undervisar i smågrupper samt handleder och övervakar eleverna under deras individuella studier.»

Så långt prospektet.

Skolan har vid sin nu pågående första årskurs 73 elever, av vilka 58 bor på skolan. Av eleverna är åtta utländska elever från Ceylon, Mexiko, Colombia, Brasilien, Tanganyika, Burma, Liberia och Italien; 41 elever har svenska hem och 18 har sina föräldrahem i utlandet. Resten är ungdomar från Gränna med omnejd, som kan bo i sina hem och som nu kan ta studentexamen i Gränna, vilket är en stor fördel för dessa ungdomar.

Med vårt alltmer växande internationella samarbete såväl på det diplomatiska som på näringslivets område samt på sista tiden genom NIB:s verksamhet blir frågan alltmer brännande var dessa tjänstemän, som har ungdomar i skolåldern, skall kunna placera sina barn. Kungl. Maj:t har också tillsatt en utredning angående de utlandssvenska barnens skolgång. Grännaskolan fyller här en mycket viktig uppgift, enligt mitt för-

menande. Den har förutom de svenska lärarna fyra engelska och en tysk lärare för att kunna meddela en grundlig språkundervisning samt dessutom ge eleverna en sådan skolning att de så småningom skall kunna ägna sig åt internationellt arbete. Grännaskolan där elever från olika länder och miljöer får umgås med varandra är lämplig för en sådan utbildning.

Skolöverstyrelsen hade i sin petita-skrivelse äskat 174 000 kronor i driftbidrag samt tillstyrkt 453 000 kronor till skolbyggnader. Skolans ledning hade hoppats, att detta av skolöverstyrelsen tillstyrkta förslag skulle framföras av departementschefen i statsverkspropositionen. Då dessa bidrag inte var upptagna i statsverkspropositionen, bringades frågan till riksdagens prövning genom motionerna I: 253 och II: 199, vari hemställdes att riksdagen måtte besluta dels ett driftbidrag på 174 000 kronor enligt skolöverstyrelsens äskande och dels det av skolöverstyrelsen tillstyrkta förslaget på 453 000 kronor till skolbyggnader.

Det är denna fråga, som nu ligger på riksdagens bord för avgörande, och jag tillåter mig att citera vad utskottet har skrivit: »Grännaskolan tillämpar på ett pedagogiskt mycket lovvärt sätt i sitt utbildningsprogram en undervisningsmetodik som synes förebåda det nya gymnasium som snart kan väntas växa fram. Skolan synes därvid göra rön av stort värde för uppbyggandet av detta nya gymnasium. Att Grännaskolan därtill är av betydande värde för de ungdomars skolgång, som har utländsk skolbakgrund, har omvitnats i motionerna. Det synes angeläget att elevkostnaderna i görligaste mån hålles nere för att rekryteringen av eleverna skall kunna förbli så bred som möjligt.»

Jag kan inom parentes nämna att elevavgiften ursprungligen var 7 000 kronor men har måst höjas till 7 800 kronor.

Vidare heter det: »Utskottet finner alltså i och för sig starka skäl tala för

Ang. bidrag till driften av lokala yrkesskolor

att Grännaskolan skall komma i åtnjutande av statsbidrag. Då även denna fråga emellertid i första hand synes böra lösas i vidare sammanhang — utskottet får erinra om vad utskottet i det föregående anfört beträffande utredningen om utlandssvenska barns skolgång — är utskottet icke berett att nu biträda vare sig förslaget om statligt driftbidrag eller investeringsbidrag till en nyuppförd skolbyggnad. Utskottet förutsätter dock att Kungl. Maj:t alltjämt har sin uppmärksamhet riktad på Grännaskolans ekonomiska förhållanden och därest detta visar sig nödvändigt, innan förut berörda utredning slutförts, överväger möjligheterna att inordna skolan under förevarande anslag eller anslaget till bidrag till vissa internatskolor m. m.»

Jag vill som motionär tacka statsutskottets andra avdelning för denna positiva skrivning, även om jag tycker den borde ha utmynnat i ett bifall till motionen.

Med det anförda ber jag få rikta en vädjan till departementsschefen med den förhoppningen, att statsrådet efter denna positiva skrivning från statsutskottets sida beträffande Grännaskolan, varom riksdagen nu skall besluta, skall finna det möjligt att utan att avvakta utredningen om utlandssvenskarnas barns skolgång kunna ge bidrag till Grännaskolan.

Enligt uppgifter som jag i dag inhämtat, beräknas lönerna för nästa budgetår till 360 000 kronor och administrationskostnaderna till 137 000 kronor, eller i runt tal till sammanlagt 500 000 kronor. Det vore tragiskt om skolan, som under sitt första verksamhetsår, enligt vad som omvitnats från flera håll, nått mycket goda resultat och fina betyg, skulle tvingas att skära ned sin verksamhet och nödgas ta ut högre elevavgifter, på grund av att skolan ej har kunnat få statsbidrag till sin, som jag ser det, ur samhällets synpunkt synnerligen värdefulla uppgift.

Jag vill sluta med att ännu en gång framföra den förhoppningen, att stats-

rådet måtte kunna finna någon form att hjälpa Grännaskolan att lösa sina ekonomiska problem utan att behöva avvakta utredningen.

I detta anförande instämde herrar *Bengtson* (cp), *Boheman* (fp) och *Billman* (fp).

Herr **PERSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 34—52

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 53

Ang. bidrag till driften av lokala yrkesskolor

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till driften av lokala yrkesskolor för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 121 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 493) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 604), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte medgiva, att statsbidraget till inbyggda skolor och företagsskolor i överensstämmelse med överstyrelsens för yrkesutbildning förslag finge uppräknas med 4 400 000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit och därför till Bidrag till driften av lokala yrkesskolor för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 125 400 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Stefanson m. fl.* (I: 498) och den andra inom andra kammaren av

Ang. bidrag till driften av lokala yrkesskolor

herr *Nordgren m. fl.* (II: 602), i vilka anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte anvisa ett förslagsanslag av 112 400 000 kronor till Bidrag till driften av lokala yrkesskolor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 493 och II: 604 samt I: 498 och II: 602, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till driften av lokala yrkesskolor för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 121 000 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av fröken *Andersson*, herrar *Ivar Johansson*, *Axel Johannes Andersson*, *Bengtson*, *Källqvist*, *Widén*, *Per Petersson*, *Staxäng* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herr *Nilsson* i Göingegården. *Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Hednässet och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 498 och II: 602 ävensom med bifall till motionerna I: 493 och II: 604, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till driften av lokala yrkesskolor för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 125 400 000 kronor.

Herr **STEFANSON** (fp):

Herr talman! I denna punkt behandlas bidragen till driften av lokala yrkesskolor, och i samband därmed folktopartimotionen I: 493 och II: 604 samt en flerpartimotion I: 498 och II: 602 om en ökning av det statliga stödet till näringslivets insatser för yrkesutbildning. I motionerna yrkas en uppräknig av statsbidraget till inbyggda verkstadsskolor och till företagsskolor med 25 procent.

Dessa äskanden i motionerna grundar sig på kungl. överstyrelsens för yrkesutbildning petita till årets riksdag, där

överstyrelsen också framhåller nödvändigheten av en uppräknig av statsbidragen till dessa utbildningsformer.

Det finns mycket starka motiv för denna 25-procentiga uppräknig som överstyrelsen föreslår. Det motiv, som främst åberopas av överstyrelsen och i motionerna, är den kostnadsutveckling som skett sedan det nuvarande bidraget fastställdes av riksdagen 1958. Kostnaderna beräknas av yrkesöverstyrelsen sedan dess ha ökat med minst 25 procent — ökningen torde väl i verkligheten i dag vara 30 procent i jämförelse med 1958. Lärlingslönerna har ökat, liksom löner för instruktörer, materialkostnader för utbildningen och omkostnader i övrigt för företagen.

Man får här komma ihåg att anslagen till det allmänna skolväsendet automatiskt anpassas till kostnadsutvecklingen. Då är det väl inte mer än rätt, menar man i motionerna, att även de statsunderstödda utbildningsformerna far en sådan höjning. Det är ju så, att den statsunderstödda utbildningen inom näringslivet i och för sig är ekonomiskt gynnsam för staten. Därför är det i och för sig motiverat med en höjning av de relativt blygsamma bidrag, som utgår, och framför allt att bidragen följer med kostnadsutvecklingen.

Utskottet avstyrker dessa motioner med hänvisning till yrkesutbildningsutredningen. Utskottet säger, att utredningen kommer att behandla statsbidragsgivningen till dessa utbildningsformer, och utskottet vill därför i dag inte vara med på en ändring.

Jag kan för min del inte godta detta motiv. Det finns väl ingen anledning att uppskjuta en angelägen åtgärd, som inte har någon inverkan på den framtida lösningen av samarbetsformerna mellan skola och näringsliv, till dess att utredningen är klar med sitt arbete.

Den systematiserade utbildningen inom företagen, antingen den sker genom företagsskolor, inom inbyggda verkstadsskolor eller som utbildning av enstaka lärlingar inom t. ex. hantverksyr-

Ang. bidrag till driften av lokala yrkesskolor

kena, har många positiva sidor. Den är alltid aktuell, såväl till innehåll som till kvantitet. Samtidigt med en planmässig utbildning får ju eleverna även erfarenheter från det dagliga livet i ett företag. Utbildningen blir därigenom levande och väl anpassad till tidsenliga arbetsmetoder. Men företagsutbildningen anpassar sig även efter behovet av arbetskraft rent kvantitativt. Det är just expanderande branscher och företag inom industri, hantverk och handel, företag som har behov av mera arbetskraft, som intresserar sig för dessa utbildningsformer och tar in elever i företaget.

Att det här är fråga om en för det allmänna ekonomiskt fördelaktig utbildningsform känner alla i denna kammare till, varför jag inte närmare behöver uppehålla mig vid denna fråga. Personligen är jag mycket glad åt den uppskattning statsrådet Edenman givit uttryck för beträffande näringslivets insatser på detta område. Statsrådet Edenman ger uttryck för en positiv uppfattning om näringslivets insatser i sina direktiv till yrkesutbildningsberedningen, när han där förutsätter, »att det sannolikt blir nödvändigt att i större utsträckning än hittills ta näringslivets resurser i anspråk för yrkesutbildningen. Det är därför viktigt att företagskolorna och de inbyggda skolorna inte bara blir betraktade som komplement till samhällets yrkesskolor utan som med dessa samordnade och likvärdiga utbildningsvägar. Det bör följaktligen prövas, vilka åtgärder som ytterligare erfordras för att stimulera tillkomsten av dylika skolor», säger statsrådet.

Jag vill än en gång säga, att jag personligen är mycket glad åt denna uppskattning. Det hade naturligtvis varit ännu mera tillfredsställande, om denna positiva uppfattning givit till resultat, att det statliga stödet till företagsutbildningen hade fått en generösare behandling i årets statsverksproposition. I varje fall borde det relativt blygsamma statsbidrag som nu utgår ha fått en höj-

ning, som kompenserat företagen för kostnadsutvecklingen.

Herr talman, med det sagda yrkar jag bifall till den under punkt 53 avgivna reservationen.

I herr Stefansons yttrande instämde herrar *Wallmark* (h), *Nyman* (fp) och *Weibull* (h).

Herr **PERSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Det fanns en liknande motion vid förra årets riksdag och en därav föranledd reservation som gick ut på ungefär samma sak.

Nu har herr Stefanson sagt, att utskottet har avstyrkt denna motion under hänvisning till yrkesskolberedningen. Ja, det är fullt riktigt. Den utredningen är redan tillsatt, så jag tycker nog att man kan vänta och se vad den kommer fram till.

Herr Stefanson nämnde vidare att läringslönerna har ökat, men jag vill också påminna om att statsbidraget har ökat med inte mindre än 26 miljoner kronor sedan föregående budgetår. Det är ingen föraktlig summa! Reservanternas förslag går ut på att räkna upp dessa 26 miljoner kronor med 4,4 miljoner.

Som jag nämnde när vi började behandla detta utlåtande finns det där många avväggningsfrågor, och detta är en tydlig avväggningsfråga. Man måste betänka att det finns andra områden inom vårt skolväsende, som också behöver stora anslag, och då får man fördela den gemensamma pott som finns så gott sig göra låter. Jag tycker nog att det blir en bra fördelning med utskottets förslag för de lokala yrkesskolorna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **STEFANSON** (fp):

Herr talman! Utskottets ärade talesman framhåller här, liksom jag tidigare

Anslag till främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.

har påpekat, att utskottet motiverar sitt avslagsyrkande med att denna fråga kommer att behandlas av yrkesutbildningsberedningen. Samarbetsformerna och kostnadsfördelningen mellan näringsliv och skola etc. skall utredas av denna beredning. Det är ju alldeles riktigt. Men samtidigt vill jag än en gång framhålla vad jag sagt i mitt första anförande, nämligen att en sådan angelägen reform, som det här är fråga om och som på intet sätt föregriper utredningens arbete, borde kunna genomföras ändå.

Jag vill också framhålla vad statsrådet Edenman säger i instruktionen till yrkesutbildningsberedningen. Statsrådet framhåller där att yrkesutbildningsberedningen, som kan förväntas ta rätt lång tid i anspråk för sitt arbete, icke får hindra angelägna åtgärder eller den nödvändiga utveckling inom yrkesutbildningsområdet som måste ske under tiden.

Här är just en sådan sak som gott kan tas upp till behandling och lösas utan att föregripa yrkesutbildningsberedningens arbete. Med den brist på yrkesutbildningsplatser, som råder inom många yrken och näringsgrenar för närvarande, tror jag att det finns all anledning att stimulera näringslivets insatser på detta område.

Det är också rätt, som herr Persson här säger, att de lokala yrkesskolorna har fått en höjning av anslaget. Men vad jag har talat om är yrkesutbildning inom företagsskolorna och de inbyggda verkstadsskolorna. Det är dessa, herr Persson, vi talar om, och de får icke ett öres höjning av bidragen för sitt arbete.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr

talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 93 punkten 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 60.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkterna 54—56

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 57

Anslag till främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 3 024 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr

Anslag till främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.

Lundström m. fl. (I: 493) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 604), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte medgiva, att statsbidraget till lärlingsutbildning hos hantverksmästare finge uppräknas med 263 000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit och därför till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 287 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Stefanson m. fl.* (I: 498) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 602), i vilka anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte anvisa ett förslagsanslag av 3 387 000 kronor till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.

Utskottet hade i den nu ifrågakommande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 493 och II: 604 samt I: 498 och II: 602, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 3 024 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson*, herrar *Ivar Johansson*, *Axel Johannes Andersson*, *Bengtson*, *Källqvist*, *Widén*, *Per Petersson*, *Staxäng* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herrar *Nilsson* i Göingegården, *Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Hedenäset och *Gustafsson* i Kärby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 493 och II: 604 ävensom med bifall till motionerna I: 498 och II: 602, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Främjande av lärlings-

utbildning hos hantverksmästare m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 3 387 000 kronor.

Herr **STEFANSON** (fp):

Herr talman! I mitt anförande under punkt 53 har jag anført några synpunkter på näringslivets insatser för yrkesutbildningen. De synpunkter jag där har anført gäller även lärlingsutbildningen hos hantverksmästare, och jag behöver därför inte upprepa dem. Låt mig bara tillägga, att denna utbildningsmetod är mycket värdefull för till företagsnumerären små branscher, som inte kan samla underlag för en kommunal eller central verkstadsskola och inte heller kan rekrytera elever till en inbyggd yrkesskola. Detta är den enda metoden för en planmässig utbildning inom näringslivet för företagen inom dessa branscher, och den kommer säkert även i framtiden att vara en värdefull utbildningsmetod.

Jag tror personligen att växelverkan mellan skolor av rikskaraktär och näringslivets insatser här kommer att vara av stor betydelse — jag tänker på korttidskurser för teoriundervisning, kurser för finslipning av det praktiska kunnandet på riksskolor och den huvudsakliga praktiska utbildningen och förvärvandet av rutin inom yrket i näringslivet. Jag tror att det är en utbildningsform som även kan väl kombineras med de tankar man har om yrkesutbildningens organisation i framtiden med en brett upplagd grundutbildning inom yrkesskola och en specialisering av utbildningen mot ett visst yrke eller en viss yrkesuppgift inom företaget.

Jag vill också säga några ord om vad denna utbildningsform kvantitativt betyder. Den är redan i dag av kvantitativt rätt stor betydelse. Uppskattningsvis torde mellan 5 000 och 5 500 elever utbildas inom hantverksföretag med statsbidrag. Som jämförelse kan nämnas att antalet elever vid de centrala verkstadsskolorna under höstterminen 1961 totalt var cirka 6 200, och jag tror att

Anslag till främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.

antalet år 1963 gick upp till mellan 6 500 och 7 000 elever. Här har man att jämföra siffran 5 500 med 6 500 i centrala vekstadsskolor — det ger en god uppfattning om lärlingsutbildningens kvantitativa betydelse, och det finns all anledning att räkna med denna utbildningsmetod även i framtiden. Också här är det motiverat med en 25-procentig höjning av bidragen på grund av kostnadsutvecklingen, och förslag om en sådan höjning har framlagts i motioner till årets riksdag.

Men det mest angelägna när det gäller lärlingsutbildningen är en ökning av antalet bidragsrum. För närvarande utgår 1 900 bidragsrum. Yrkesöverstyrelsen har till årets riksdag föreslagit 2 100 bidragsrum, men det tillgodoser inte alls näringslivets verkliga efterfrågan. Jag vill meddela att överstyrelsen under detta budgetår fram till den 17 april hade beviljat 1 720 bidrag, och hos överstyrelsen låg 1 354 bidragsansökningar inne för behandling. Det hade således i mitten av april kommit in sammanlagt över 3 000 ansökningar. Om 200 av de ineliggande bidragsansökningarna blir avslagna, så tas i alla fall 2 800 bidrag i anspråk fram till mitten av april och det är ändå två och en halv månad kvar på budgetåret.

Jag tycker att man här speciellt bör uppmärksamma, att byggnadsbranscherna i allt större utsträckning använder sig av dessa bidrag. Där är det ju en påtaglig brist på arbetskraft, en brist som utgör en av bromsarna på byggnadsproduktionen. Jag anser därför att man bör göra allt för att utbilda ett större antal arbetare inom byggnadsyrkena. Bör man då inte medverka till att alla de företag som vill åta sig att utbilda lärlingar även stimuleras att göra det? Det gör man, anser jag, genom att ge alla företag, som engagerar sig i en planmässig utbildning, tillgång till det statliga stöd som lärlingsbidraget utgör. Detsamma skulle man kunna säga även om andra branscher.

Jag vill med dessa ord, herr talman, yrka bifall till den under denna punkt avgivna reservationen.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag vill erinra om att här föreslås en anslagshöjning med 324 000 kronor jämfört med föregående budgetår. Om vi skulle bifalla reservanternas förslag skulle beloppet behöva ökas med ytterligare 363 000 kronor.

Med hänvisning till vad jag anfört under punkten 53 ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 93 punkten 57, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Ang. bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 60.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

*Punkten 58***Ang. bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov**

I denna punkt hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 161 av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 204, av herr *Nordgren m. fl.*, till Bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov för budgetåret 1964/65 anvisa ett anslag av 25 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 161 och II: 204 hade anhållits att riksdagen måtte besluta att för bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov för budgetåret 1964/65 anvisa ett anslag av 55 000 kronor.

Reservation hade anförts av fröken *Andersson*, herrar *Ivar Johansson*, *Axel Johannes Andersson*, *Bengtson*, *Källqvist*, *Widén*, *Per Petersson*, *Slaxäng* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herrar *Nilsson* i Göingegården, *Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Hedenäset och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 161 och II: 204, till Bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov för budgetåret 1964/65 anvisa ett anslag av 55 000 kronor.

Herr **ANDERSSON, AXEL JOHAN-NES**, (fp):

Herr talman! I denna fråga kan jag yttra mig mycket kortfattat. Det gäller bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov. Det är närmast genant för riksdagen att frågan återkommer. Den gäller inte något större belopp och innebär inte något djupare grepp i statskassan, utan vad det här gäller är närmast något som man skulle kunna kalla för hyfs och anständighet.

Om jag får påminna kammaren om bakgrunden, beslöt riksdagen år 1962 att överlåta till Sveriges hantverks- och industriorganisation att fördela statens bidrag till kostnaderna för granskning av utförda gesällprov. Samtidigt fick naturligtvis denna organisation ett visst bidragsbelopp, men med beloppet följde även en tjock bunt obetalda räkningar, som organisationen fick lov att klara av. Det anslag som organisationen fick till sitt förfogande var därför inte mycket värt i sammanhanget. Följden har också blivit en ständig eftersläpning när det gäller dessa bidrag.

Det vore verkligen på tiden att riksdagen gjorde rent bord. Det kostar 30 000 kronor för riksdagen att klara av detta anständighetsprov, och jag ber, herr talman, att få vädja till kammaren att klara av detta enkla problem nu genom att följa reservationen, till vilken jag yrkar bifall.

Häri instämde herr *Stefanson* (fp).

Herr **PERSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Jag kan inte finna att detta är en oanständighet från statens sida.

Riksdagen hade ju i fjol att ta ställning till en liknande framställning när det gäller denna fråga. Jag ber kammarens ledamöter observera rubriken till denna punkt, nämligen Bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov. Det är alltså här fråga om

Ang. bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov

ett bidrag. Det är inte meningen att staten skall betala hela beloppet. Ingen har heller motionerat om att vi skulle ändra på denna rubriksättning, som har bibehållits år från år. Det finns ingen anledning att riksdagen i år skulle ta någon annan ståndpunkt än den gjorde i fjol, då riksdagen avskog framställningen.

Med denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHAN-
NES, (fp):

Herr talman! Ingen har gjort gällande någonting annat än att det här är fråga om ett bidrag. Det var det också under den tid då denna verksamhet inte ombesörjdes av Sveriges hantverks- och industriorganisation, men det var denna organisation som fick ärva eftersläpningen och som fått dragas med den.

Herr Persson hänvisar nu till vad som skedde i fjol. Jag vill bara säga att en oanständighet inte blir mindre därför att den upprepas två gånger i följd.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Det är klart att detta är ett bidrag för att täcka kostnaderna för gesällprovsgranskningen. Den saken tror jag inte herr Persson och jag behöver diskutera. Vad frågan här gäller är om detta bidrag skall täcka hela kostnaderna eller inte.

Jag vill erinra kammaren om att för fyra, fem år sedan var det praxis — jag vågar säga praxis — att detta bidrag, som då distribuerades genom kungl. överstyrelsen för yrkesutbildning, helt täckte kostnaderna för gesällprovsgranskningen. Så har det varit under hela den tid som detta bidrag utgått. Det är först under senare år, när intresset för gesällproven har ökat, såväl hos de anställda som hos företagarna själva, som kostnaderna

har sprungit i höjden, och då har man från statsmakternas sida inte längre velat följa med i kostnadsutvecklingen, utan man har sagt att detta är ett bidrag, som skall täcka endast en del av kostnaderna.

Det talas nu om ett schablonbidrag för täckning av dessa kostnader. Då skulle jag vilja fråga: Vad menas med schablonbidrag? Skall inte också ett schablonbidrag följa med i utvecklingen och ta hänsyn till att antalet gesällprov för varje år blir allt högre. Schablonbidraget skall ju inte stå stilla år från år, utan det måste följa med i utvecklingen.

Detta är, som herr Andersson har sagt, ingen stor fråga. Det gäller 30 000 kronor. Jag tycker nog också att det vore rimligt att riksdagen till att börja med beviljar ett engångsbidrag, som täcker eftersläpningen. De bidrag som utgår för täckandet av dessa kostnader är mycket blygsamma. Det är fråga om kostnader för granskningsmännens resor. Som granskningsmän anlitas dels anställda, arbetare inom de berörda företagen, och dels företagare. Det rör sig dessutom om mycket låga dagsarvodet.

Jag vill till sist framhålla att vi inom Sveriges hantverks- och industriorganisation — jag är part i målet här — har påtagit oss administrationen när det gäller detta bidrag utan någon som helst tackning för våra kostnader. Jag vågar nog säga att när administrationen sköttes av KÖY uppgick kostnaderna per år till det engångsanslag som vi nu hemställer om för att täcka en eftersläpning.

Jag anser i likhet med herr Andersson att det borde gå att nu rätta till denna sak.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag vill bara konstatera att herr Stefanson har samma uppfattning som jag, nämligen att detta är ett bidrag och ingenting annat.

Till herr Andersson vill jag säga, att jag aldrig har erkänt att detta skulle vara en oanständighet.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 93 punkten 58, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 61.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 59

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 60

Ang. bidrag till driften av folkhögskolor

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 27 574 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Arne Geijer m. fl.* (I: 268) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.* (II: 339), i vilka hemställdes, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, åttonde huvudtiteln, måtte i enlighet med vad i motionerna anförts besluta 1. en höjning av driftbidraget för folkhögskolor till 365 kronor per vecka, varunder undervisning påginge vid skolan, samt 18:90 kronor per elev och vecka, varunder eleven deltog i undervisningen, till ett beräknat sammanlagt belopp av 3 577 000 kronor, 2. en höjning från 90 till 100 % av avlöningsbidraget, till ett beräknat belopp av 2 333 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Olsson* och herr *Axel Kristiansson* (I: 497) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Skoglösa* och *Mattsson* (II: 607), i vilka anhållits, att riksdagen måtte vid sin behandling av Bidrag till driften av folkhögskolor under åttonde huvudtiteln a) besluta, att bidrag till lärarlönerna vid folkhögskolor skulle utgå med 100 % av kostnaden samt att det allmänna driftbidraget skulle utgå med 365 kronor per vecka, varunder undervisning påginge vid skolan, samt med 18 kronor 90 öre per elev och vecka, varunder eleven deltog i undervisningen, b) till Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 32 683 000 kronor;

Ang. bidrag till driften av folkhögskolor

dels ock en inom andra kammaren av herr *Alemyr* väckt motion (II: 125).

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

I. att motionen II: 125 icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 268 och II: 339 samt I: 497 och II: 607, till Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 28 274 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av fröken *Andersson*, herrar *Ivar Johansson*, *Axel Johannes Andersson*, *Bengtson*, *Källqvist*, *Per Petersson*, *Staxäng* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Hedenäset och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 268 och II: 339 samt I: 497 och II: 607, till Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 30 574 000 kronor.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Det är ju sed att någon representant från avdelningen börjar debatten. Vi har emellertid här kommit fram till att jag först skulle säga några ord och ge — vad skall vi kalla det — en allmän, ganska ytlig överblick över frågan. Samtidigt skall jag faktiskt passa på att fråga avdelningsrepresentanterna, hur man kommit fram till det föreliggande resultatet, som i någon mån har förvånat en och annan. Vid debatten i statsutskottet hade jag ett visst intryck av att det hela var litet förvirrat, och vi kunde som sagt kanske från någon avdelningsrepresentant få ett klarläggande.

Statsutskottet har tidigare, bl. a. vid behandlingen av statsverkspropositio-

nen förra året, uttalat att det var ytterligt angeläget att driftbidraget till folkhögskolorna höjdes. Det nu utgående bidraget hänför sig faktiskt till kostnadsläget för drygt tio år sedan, och läget nu är minst sagt allvarligt för samtliga folkhögskolor men speciellt då för rörelseskolorna. De 700 000 kronor som utskottet nämner förslår inte långt. Den summan — man har såvitt jag förstår gjort något slags beräkningar — hänför sig för resten till budgetåret 1962/63, och sedan dess har ju vissa förändringar skett. Den frågan måste ställas, hur skolorna skall kunna klara åren 1963/64 och 1964/65.

Nu föreslår reservanterna — det är en kompromiss, vi möts s. a. s. på halva vägen — att 3 miljoner kronor skall ställas till skolöverstyrelsens förfogande för att av den fördelas. Denna summa motsvarar närmare behovet än de 700 000 kronor utskottet föreslår.

Jag vill parentetiskt anmärka, att vi inte föreslår några ändringar i statsbidragsnormerna. Vårt förslag föregriper alltså icke Kungl. Maj:ts kommande förslag, i alla händelser inte mer än förslaget om de 700 000 kronorna gör.

Nu vet var och en som känner till rörelseskolornas läge, att det är risk för att elevavgifterna vid dessa skolor blir så pass höga att många elever inte kan söka sig dit. Det är en klar skillnad mellan elevavgifterna vid rörelseskolorna respektive de landstingsägda skolorna. Både fackskoleutredningen och skolöverstyrelsen har framhållit att en väsentlig ökning av det ekonomiska stödet är nödvändig om folkhögskolan skall kunna fylla sina viktiga uppgifter. Många av speciellt rörelseskolorna — det har vi framhållit i motionerna, och det framgår även av reservationen — dras med mycket stora ekonomiska bekymmer. De har stora underskott, redovisade eller icke redovisade, och de har i viss mån eftersatt underhållet för att liksom inte behöva belastas med ytterligare stora underskott; självfallet finns de där, även om de inte syns.

Nu kan man säga, att det har sagts, att man skall tänka sig för innan man startar skolor av detta slag. Det vill jag helt instämna i — jag tror att man ibland räknar litet för optimistiskt. Men jag vill då påminna om att vi har rörelseskolor som är cirka 50 år gamla, och det är ju litet skillnad mellan penningvärdet på den tiden och nu, liksom över huvud taget mellan de allmänna förutsättningarna då och nu.

Nu är utskottet positivt, vilket jag inte på något sätt skall bestrida, och det har också sagts att någon mera välvillig skrivning än vad som här förekommer får motionärer sällan glädja sig åt. Jag skulle nog vilja tillfoga, att det hade varit bättre om skrivningen varit mindre kärvändig och utskottet i stället hade gått på yrkandena i vår motion. Jag säger att utskottet är positivt, men väl att märka tar det sikte på året efter nästa år och frågan är hur skolorna skall klara sig till dess.

Jag sade nyss att reservanterna inte vill ha någon ändring i statsbidragsbestämmelsen, men vi föreslår, som jag nyss nämnde, ett belopp på 3 miljoner kronor, vilket skall fördelas mellan skolorna. Det rör sig, väl att märka, om en provisorisk förstärkning. Motionerna gäller väsentligen rörelseskolorna, som väl har framgått av vad jag redan har sagt, men det betonas i reservationen, och det noterar jag med glädje, att det blev så till slut att i tidens längd skulle beloppet fördelas även till andra skolor än de direkta rörelseskolorna.

Nu säger utskottet att propositionen rörande fackskolorna om möjligt kommer i höst, alltså hösten 1964, men, som jag nyss nämnde, medan gräset gror... o. s. v. Då kan inte skolorna klara sig. Jag nämnde också att man skall vara försiktig vid startandet av nya skolor, och jag tycker det vore litet egendomligt om man lät redan befintliga skolor, som har åtskilliga decenniers erfarenheter, dö ut, medan man upprättar nya skolor. Jag hoppas emellertid på en snar permanent för-

Ang. bidrag till driften av folkhögskolor
stärkning av anslagen till folkhögskolorna och jag yrkar, herr talman, helt kort bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHAN-
NES, (fp):

Herr talman! Fröken Andersson önskade att någon representant för andra avdelningen skulle avslöja vilka dunkla stigar som avdelningen hade vandrat, innan den nådde fram till den oklarhet som hon menade sig kunna konstatera. Det är kanske litet besvärligt att lämna den förklaringen. Den beror ju på många omständigheter. Vi hörde ju här i kammaren — jag tror det var i förrgår — den ärade ordföranden i konstitutionsutskottet citera en romersk fabel för oss, nämligen fabeln om den oskickliga husbonden, som lastade så mycket stör på äsnan att hon till sist bröt samman. Jag minns nu inte riktigt vad det var som herr Elmgren framför allt ville illustrera med denna fabel, om det var just den oskicklige husbonden eller om det var tålmodet hos äsnan, men jag tror att båda tolkningarna kan användas för vad jag tänker säga.

Det har naturligtvis varit oerhört svart att arbeta i statsutskottet i allmänhet och i andra avdelningen i synnerhet under detta år, då så många ärenden har ramlat över oss. Jag kan nämna att till statsutskottet inkom till utgången av mars månad 27 propositioner. Sedan den ordinarie propositions-tiden var slut inkom det under första hälften av april 36 propositioner, därav åtskilliga som man brukar kalla för feta propositioner. Under senare hälften av april inkom 13 propositioner, alltså under april månad nästan dubbelt så många som under mars månad. En hel del av dem har drabbat andra avdelningen, vilket har medfört svårigheter för vårt arbete. Jag vill inte på något sätt att detta skall uppfattas såsom klander mot ordföranden i avdelningen eller mot avdelningens sekretariat. Tvärtom har de lagt ned mycken

Ang. bidrag till driften av folkhögskolor

möda och mycken skicklighet för att vi över huvud taget skulle kunna klara upp dessa problem, men detta kanske i någon mån förklarar den förvirring som fröken Andersson tycker sig finna i detta ärende.

Kanske man i detta sammanhang kommer att tänka på någonting som utskottets talesman, vår gemensamme vän herr Einar Persson, har talat om så många gånger i dag. Han har sagt att detta är avvägningsproblem, vilket inte gäller bara om den punkt som vi nu talar om. Det finns så oändligt många andra punkter. I den förra punkten vi diskuterade gällde det 30 000 kronor, i en annan punkt kan det gälla något mer, men allt som allt gäller det att man gör en verkligt skicklig avvägning, och denna skickliga avvägning kan naturligtvis endast regeringen göra.

Jag var väldigt intresserad av kyrkohistoria, och när herr Persson talade om detta kom jag faktiskt att tänka på artalet 1870. Om jag inte minns fel var det i juli månad detta år som Vatikan-konciliet sammanträdde och till trons stärkande beslöt att påven skulle betraktas som ofelbar. Jag har en känsla av att man vill ha denna dogm genomförd också vid behandlingen här i kammarna, men i detta ärende kommer man litet besvärligare till. När vi behandlade detta ärende i avdelningen gick man den vanliga vägen. Först föredrogs propositionen och behandlades, och sedan kom turen till motionerna. Därefter konstaterade man att det ju kommer att ske någonting till hösten. Vi skall inte föregripa detta, alltså skriver vi en vacker stump om det och så avstyrker vi motionerna. Men så kom samtidigt en uppvaktning från folkhögskolorna. Den gav ett sådant klart besked om den bedrövliga ekonomiska situation som folkhögskolorna — enkannerligen rörelseskolorna — befann sig i, att vi kom i ett besvärligt läge, och jag för min del beslöt mig för att avlämna en reservation som gick ut på bifall till den motion som här i kammaren av-

lämnats med Arne Geijer som första namn och som i andra kammaren väckts av Waldemar Svensson m. fl.

Sedan var det tyst ett tag, men så kom ärendet tillbaka, och på något besynnerligt sätt befanns det då att man skulle kunna räkna upp det här anslaget med 700 000 kronor, tydligen med departementets välsignelse. Det gjordes, herr Persson, en ny avvägning i stället för den ursprungliga, som, om den nya inte hade skett, säkerligen av herr Persson skulle ha anförts såsom den riktiga avvägningen. Det blev alltså en ny avvägning, och då kom man fram till att man kunde lägga på 700 000 kronor. Då frågade jag: Är dessa 700 000 kronor det belopp rörelseskolorna behöver för att klara sig över det här besvärliga året? Jag fick beskedet att det förhöll sig så, och då försvann min reservation.

Enligt mångas mening var emellertid den nya avvägningen i alla fall inte den rätta, och det ledde till att det i statsutskottet kom fram en reservation. Eftersom jag ansåg att reservanternas avvägning ändå till sist var betydligt mera realistisk än den som hade skett innom och vid sidan av avdelningen, så anslöt jag mig till den reservationen.

Motionerna gick ut på ett anslag på i det närmaste 6 miljoner, men reservanterna resonerade så, att även om alla folkhögskolor naturligtvis egentligen skall behandlas på samma sätt så befann sig ju landstingsskolorna inte i samma nödläge som rörelseskolorna. Eftersom rörelseskolorna utgör ungefär hälften av alla folkhögskolor halverade man beloppet. I reservationen föreslogs således 3 miljoner.

För den som var med i avdelningen och fick möta några representanter för folkhögskolan och fick höra deras redogörelse för hur de har det, framstår det som alldeles klart att de 700 000 kronorna som man lagt på inte är tillräckliga. Skall det underskott som föreligger för rörelseskolorna kunna klaras, måste man biträda det förslag som reservanterna har lagt fram.

Jag vet inte om saker och ting har klarnat för fröken Andersson genom att jag lämnat dessa uppgifter, men jag hoppas det, och jag ber för min del, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Det här är ju inte, som herr Axel Johannes Andersson föreställer sig en avvägningsfråga som man kan raljera om ungefär hur som helst — 700 000 kronor hit eller 3 miljoner dit — utan den hänger samman med den kommande diskussionen här i riksdagen om folkhögskolans framtid och alla de problem som sammanhänger med den skolformen.

Jag har under de senare åren — i varje fall från den stora skoldebatten i kamrarna 1962 — vid flera tillfällen klart strukit under, vilket också utskottet har citerat, att folkhögskolan måste räddas och att folkhögskolan är en skolform som måste överleva, men som kanske kommer att överleva i andra former. Framför allt kommer den inte att kvantitativt kunna expandera ytterligare. Den kommer kanske inte ens att kunna hålla nuvarande kvantitativa nivå, men att vi kommer att ha folkhögskolor här i landet — sannolikt på en högre kvalitativ nivå — är inte bara uppenbart utan i hög grad önskvärt.

Jag vill för kammarens ärade ledamöter stryka under den situation vi just nu befinner oss i. Vi arbetar på gymnasiepropositionen och propositionen om fackhögskolorna. Vi för förhandlingar med kommunförbunden för att komma fram till något så när enhetliga statsbidrag. Gymnasieutredningen föreslog 110 procent när det gällde gymnasierna, därför att de skall kommunaliseras. Om vi skulle få fackhögskolor — vilket vi får — skulle de enligt fackskoleutredningen få 78 procent såsom högre kommunala skolor. Går vi över till yrkesskolesidan, finner vi att s. k. centrala verkstadsskolor har 100 pro-

cent. Andra kommunala yrkesskolor har mindre. Folkhögskolorna har 90 procent till lärarlöner o. s. v. Det är en skön vildvuxen flora!

Vi strävar nu efter att komma fram till något så när enhetliga statsbidragsgrunder för de kommunala skolorna. Detta är basen. Från den får vi sedan komma fram till en ny statsbidragsberäkning för folkhögskolorna. Saken är vidare komplicerad därav att folkhögskolorna har olika huvudmän — det finns ju landstingsskolor och rörelseskolor, såsom det har sagts, och dessutom är förutsättningarna inom den sistnämnda sektorn synnerligen olika. Det är kanske någon överdrift, om jag säger att det finns folkhögskolor av nästan varjehand slag, men det finns en oerhörd spännvidd inte bara när det gäller kapacitet och kvalitet utan även när det gäller huvudmännens ekonomiska bärkraft.

Folkhögskolan är över huvud taget en dyr skolform. Det är en mycket exklusiv skolform, vilket man i allmänhet inte tänker på. Folkhögskolan har en standard som ingen annan skolform i detta land när det gäller lärarutrustning. Vi har för närvarande 100 statsbidragsberättigade folkhögskolor, men elevantalet är ganska blygsamt, 10 476. Vi har i lärartjänster omräknat 917 lärare vid våra 100 folkhögskolor. Det gör 11,4 elever per lärare i folkhögskolorna. Det är en mycket hög standard. Vi har 9,2 lärare per skola, och om vi räknar antal lärare per 30 elever — för att ta normalklassen i andra skolformer — blir det 2,6. Som jämförelse vill jag nämna att vi räknar med att i det nya gymnasiet få omkring 2 lärare per 30 elever, jämfört alltså med 2,6 för folkhögskolan. Det blir ett lärarantal i det nya gymnasiet som är 30 procent lägre än lärarantalet för folkhögskolan. Fackskolan kommer att bli dyrare än gymnasiet när det gäller lärarbehovet men betydligt billigare än folkhögskolan.

Slumpvis har jag låtit ta ut en del folkhögskolor av olika slag. Förhållan-

Ang. bidrag till driften av folkhögskolor

dena varierar kraftigt. På min lista står folkhögskolan i Västerberg, där det är 9 elever per lärare. I Mullsjö är det likadant, 9 elever. Oskarshamn har 15 elever per lärare etc. Nordiska folkhögskolan i Kungälv, som är en känd folkhögskola, har 13 elever per lärare. Det är alltså en hög standard i denna skolform, men det varierar oerhört mellan de olika enheterna.

Jag vill stryka under att även reservanterna erkänner situationens tekniska egendomligheter, när de önskar få följande infört i utskottets yttrande: »Då frågan om statsbidrag till folkhögskolorna enligt departementschefens uttalande relativt snart kommer under riksdagens prövning, är utskottet dock inte berett att med föregripande av densamma nu tillstyrka en ändring av statsbidragsbestämmelserna.» Man nöjer sig med ett provisorium, med ett provisorium på 3 miljoner kronor i stället för 700 000 kronor, som utskottet föreslår. Men utskottet har sagt att detta extra provisoriska bidrag skall fördelas i proportion till skolornas faktiskt redovisade behov, och om jag inte är fel underrättad har skolöverstyrelsen i dag en ganska säker uppfattning om vilka skolor inom gruppen rörelseskolor som i första hand bör komma i fråga. Det gäller inte att rent matematiskt proportionellt dela ut dessa 700 000 kronor, utan man skall sätta in dem där de just nu behövs. Vi räknar med att vi skall komma i ett annat läge när vi, som jag hoppas i december, skall ta ställning till fackskolor och folkhögskolor.

700 000 kronor är ett ganska avsevärt belopp. Om jag räknar snabbt och generellt med 28 miljoner kronor i anslag och fördelar detta på våra 100 folkhögskolor, blir det alltså 280 000 kronor som normalt utgår till varje skola. Med ett anslag på 700 000 kronor, fördelade på våra rörelsefolkohögskolor som väl är ungefär en tredjedel av folkhögskolorna, blir det ändå en ganska betydande summa som man nu hop-

pas kunna ge ut. Kan man dessutom koncentrera stödet till en mindre grupp inom rörelsefolkohögskolorna, borde man ändå kunna hålla det flytande, tills vi vet vad man på längre sikt vill göra med denna skolform.

Fröken ANDERSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var intressanta detaljuppgifter som herr statsrådet lämnade här, men jag tycker nog att resonemanget går vid sidan av det förslag som reservanterna har kommit med. Vi har också fått uppgifter från sakkunnigt håll, som säger att det belopp av 3 miljoner kronor som vi föreslagit är just vad som svarar mot det nuvarande behovet. Vi går över huvud taget inte in på frågan om framtiden, vad som sedan skall bestämmas. Men man kan ju inte mena att nu existerande folkhögskolor skall läggas ned helt eller delvis för att de inte har ekonomiska resurser.

Herr statsrådet nämnde fackskoleutredningen. Denna utredning ansåg för sin del att det var nödvändigt med en höjning, om skolorna skulle kunna existera den närmaste framtiden.

Sedan talades det om folkhögskolorna, som skulle ha en standard som få andra. Jag hinner inte gå in på detta i en kort replik, men jag ber statsrådet observera att folkhögskolorna är internat som kräver lärare på ett helt annat sätt än som krävs i andra skolor. Herr statsrådet menar väl inte att standarden i skolorna skall sänkas? Den är för övrigt olika vid olika folkhögskolor.

Beträffande själva förslaget kan jag inte komma ifrån att de sakkunniga, som har kommit fram till summan 3 miljoner kronor, har känt ett mycket starkt ansvar för att inte ta till i överkant, och jag har hört från uppvaktningen i utskottets avdelning att de sakkunniga varit mycket försiktiga på denna punkt. Det som behövs nu är just denna summa.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHAN-
NES, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Edenman sade här att även reservanterna skulle ha insett det egendomliga i detta och ansett att det var fråga om ett provisorium. Ja visst har vi insett det egendomliga i situationen, och det hoppas jag att kammarens ledamöter också gjort. Här föreligger ju Kungl. Maj:ts proposition, och dess förslag da det gällde folkhögskolorna ledde till en hel rad motioner, bl. a. de två med många, många undertecknare som jag nämnt här, bl. a. herr Arne Geijer i denna kammare och herr Waldemar Svensson i andra kammaren, vilka redovisat en annan uppfattning om vad folkhögskolorna i själva verket behöver.

Sedan kommer det som var egendomligt. Det var att när det yrkades bifall till motionerna, kom det ett påbröd, om jag så får yttra mig — jag är bagarpojke — med 700 000 kronor på den kungl. propositionen, och man menar att det påbrödet skall liksom lugna ner rektorer och andra vid folkhögskolorna, så att de inte skall morra alltför högljutt. Men, det räcker inte med de där brödkanterna, utan man får lov att ta till litet mer, så att de får en ordentlig bullsativa och kan klara sig över detta år. Det var den frågan jag ställde i avdelningen: Innebär detta att man verkligen klarar den krissituation som man befinner sig i under detta år, tills den ordning inträtt som statsrådet nu har sät om och som låter mycket angenäm? Jag tror som sagt inte att det är möjligt för rörelseskolorna att klara detta. Det är klart att de kanske kan göra som de gjort tidigare: låna pengar till driften, men en del av skolorna har lånat så mycket att de inte har möjlighet att låna mer.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Jag vill först göra en kommentar till statsrådets anförande här. Det gäller ju bl. a. folkhögskolorna

Ang. bidrag till driften av folkhögskolor framtid, och jag konstaterar med tillfredsställelse och i anslutning till våra tidigare resonemang på denna punkt, att herr statsrådet har för avsikt att komma med förslag beträffande folkhögskolorna framtid i samband med propositionen om fackskolorna i höst.

Jag vill också i det sammanhanget uttala förhoppningen, att det då skall bli möjligt att tillfredsställa de berättigade önskemål som har framförts från folkhögskolehåll i frågan om att garantera skolformen som sådan i enlighet med vad statsrådet svarade mig i interpellationsdebatten i höstas, samt att staten i första hand skall se som sin uppgift att garantera de ekonomiska förutsättningarna för rörelsen nu och i framtiden.

Sedan skulle jag, herr talman, förklara varför jag kommer upp i denna talarstol nu. Det är så att vår ledamot Thorsten Larsson inte har möjlighet att vara här, och eftersom jag i någon mån har ett förflutet i folkhögskolefrågan i denna kammare, har jag gärna stått till förfogande.

Vi konstaterar att i fråga om driftbidrag till folkhögskolor föreligger två motionspar i detta sammanhang, dels en fyrpartimotion, där jag har nöjet att vara med själv, dels en centerpartimotion med fru Olsson och herr Axel Kristiansson som motionärer i denna kammare. Samtliga dessa motioner innehåller ett uppföljande av skolöverstyrelsens förslag. Skolöverstyrelsen har flera år i följd yrkat på ett högre driftbidrag, och när man i ett annat sammanhang här i dag från utskottets sida redovisat att skolöverstyrelsen inte hade återkommit med en begäran i viss riktning, kan detta i varje fall icke anföras här. I denna fråga har skolöverstyrelsen konsekvent yrkat på ett högre driftbidrag år från år.

Jag kan emellertid förstå att man nu i utskottet och bland reservanterna har kommit fram till uppfattningen, att man inte i detta sammanhang skall knä-sätta nya principer och nya grunder

Ang. bidrag till driften av folkhögskolor för statsbidragsgivning i år, när man kan vänta att det kommer en proposition i frågan till höstriktsdagen. Men därför är det så mycket mer angeläget att söka lösa de mest överhängande ekonomiska problemen för våra folkhögskolor.

Själv företräder jag landstingens folkhögskolor, och det skall då erkännas att där gäller problemet att skjuta till mera kommunala medel än man skulle behöva göra med ett högre statsbidrag. Det kan ju i och för sig förefalla lätt, men rörelseskolorna har ju inte den möjligheten, och som jag också ömmar varmt för rörelseskolorna, vill jag tillstyrka att man nu genom en provisorisk anslagsgivning skall skapa förutsättningar åt dem att — som jag betecknar det — överleva. Beloppets storlek är väl vad som diskuteras här i dag. Utskottsmajoriteten vill ha 700 000 kronor i ett engångsbelopp som skall fördelas av skolöverstyrelsen till de bäst behövande skolorna, och reservanterna har funnit att ett belopp på 3 miljoner kronor är det avgjort minsta som kan komma i fråga såsom ökning. Om man avrundar den av skolöverstyrelsen föreslagna höjningen till cirka 6 miljoner kronor, kan man konstatera att reservanternas förslag är en kompromiss som ligger på hälften av detta belopp.

Jag skulle vilja vädja till kammaren att ta denna kompromiss och att genom ett sådant ställningstagande bevisa att Sveriges riksdag har en verklig förståelse för svensk folkhögskola. Det behöver inte sägas, och det skall väl inte sägas av mig som en av de yngre i folkhögskolearbetet, att denna folkhögskola har en så djup förankring just i denna folkförsamling, att man skulle önska att folkhögskoleformen som sådan genom en större bidragsgivning än utskottsmajoriteten föreslagit kan få ekonomiska förutsättningar under det mellanår som nu ligger framför oss.

Herr talman! Med stöd av vad jag sålunda anfört ber jag att få biträda det

tidigare ställda yrkandet om bifall till den reservation, som här föreligger.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman: Efter statsrådets ingående redogörelse och lämnade upplysningar finns ingen anledning för mig att ta upp ett längre resonemang på denna punkt. Jag tror att vi allesammans i denna kammare är fullständigt överens i ett avseende, och det är folkhögskolans betydelse. Jag tror inte att någon har någonting annat att anföra än att vi allesammans inser folkhögskolans betydelse som bildningsanstalt för ungdomen.

Fröken Andersson ställde en fråga till utskottets andra avdelning och tyckte att det hade varit litet virrigt inom utskottet när vi gick att fatta beslut i denna fråga. Herr Axel Johannes Andersson lämnade ett svar som jag tycker inte alls var något svar. När vi behandlade denna fråga på andra avdelningen, förelåg inte någon reservation alls när vi justerade detta utlåtande, utan den reservation det här gäller framlades först inom statsutskottet in pleno. Så har det alltså gått till, och det finns ingen som kan bestrida det påståendet.

Jag vill också påpeka att avdelningens vice ordförande, herr Nilsson i Göingegården, inte finns med bland reservanterna vid detta utskottsutlåtande. Jag vill också nämna att riksdagen har haft att diskutera folkhögskolorna vid åtskilliga tillfällen tidigare här i kammaren både 1961, 1962 och 1963, och då har statsutskottet uttalat varningar mot att starta nya folkhögskolor på mycket lösa ekonomiska boliner. Det har inte funnits någon tillräckligt starkt underbyggd ekonomi, när nya folkhögskolor startats. Detta har man inte tagit någon som helst hänsyn till, trots att riksdagen enhälligt godkänt statsutskottets uttalande, utan det startas fortfarande nya folkhögskolor här i landet med en mycket dåligt underbyggd eko-

nomi. Efter ett par år har man så kommit till riksdagen och sagt: »Nu måste ni hjälpa oss; annars går det rent på tok för denna folkhögskola!» Så går det till för närvarande när det gäller att starta nya folkhögskolor. Jag tycker ändå att man borde vara litet mera försiktig.

Det förslag om ett ökat statligt stöd med 700 000 kronor, som statsutskottet har framlagt, har ju inte tillkommit på så där lösa boliner och inte gripits ur luften, utan det har grundats på vissa beräkningar som skolöverstyrelsen har gjort rörande det underskott som förelegat för folkhögskolorna. Skolöverstyrelsen hade då kommit till ett belopp som inte var högre än 550 000 kronor, men sedan har beloppet rundats upp till 700 000 kronor. Jag skulle tro att skolöverstyrelsens beräkningar är riktiga, ty denna myndighet har ju haft tillgång till folkhögskolornas ekonomiska handlingar.

Som statsrådet Edenman sade, är det nu här bara fråga om ett provisorium som skall gälla för ett år, och jag kan inte förstå varför anslaget nu skulle räknas upp högre. Här har nämnts t. o. m. 6 miljoner kronor, och en ökning på 3 miljoner kronor skulle alltså vara ett kompromissförslag. Visst kan vi kalla detta för ett kompromissförslag, men denna ökning på 700 000 kronor var också ett kompromissförslag, fastän det hela sprack på slutet. Jag kan inte finna att det nu finns anledning att tillstyrka det högre anslagsbeloppet. Det verkar nästan, när man hör reservanterna, som om de skulle ha varit missnöjda med att statsutskottet föreslagit denna ökning med 700 000 kronor — den uppfattningen får åtminstone jag.

Jag vill sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ANDERSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag åter tar till orda. Herr Einar Pers-

son sade att herr Axel Johannes Andersson inte svarade på min fråga. Jag tyckte inte heller herr Persson gav några som helst upplysningar i ärendet. Hans enda klara framställning var då han uttalade en varning för att starta nya folkhögskolor, och det var vad jag mycket starkt underströk i mitt första anförande. Det är emellertid inte detta vi nu talar om, utan hur de skolor som nu existerar skulle kunna klara sig, tills det slutgiltigt blir bestämt hur de skall få det.

Jag skulle vilja göra en liten reflexion i anledning av att det här talas om fackskolor o. s. v. Det har dock i olika sammanhang från olika håll starkt betonats att folkhögskolorna behövs, och de kommer med största sannolikhet — fast ingen kan säga något säkert — att behövas i ett demokratiskt samhälle under mycket lång tid framöver.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANES, (fp):

Herr talman! Herr Einar Persson hade bibringats den uppfattningen att reservanterna var missnöjda med att statsutskottets andra avdelning hade lagt fram ett tilläggsförslag på 700 000 kronor. Nej, herr Persson, det tror jag inte vi är missnöjda med. Vad jag är missnöjd med är att jag bibringats den uppfattningen, att dessa 700 000 kronor var det belopp som behövdes för att klara den kris, som vi hade fått reda på var för handen vid den uppvaktning vi hade inom andra avdelningen.

Herr Persson lyckades inte förstå mig, när jag höll mitt anförande, och det må väl vara honom förlåtet, men ett faktum är, herr Persson, att jag lämnade in en reservation, som gick på de nämnda motionerna. Jag vet inte av att det har talats om någon kompromiss, förrän jag fick läsa ett utlåtande, där dessa 700 000 kronor hade kommit in. Efter en försäkran att detta var en mycket fin avvägning, som var rättvis och riktig och skulle vara till stor hjälp försvann

Ang. bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor

min reservation, och jag såg aldrig till den mer, men när det sedan dök upp en reservation i statsutskottet, då ansåg jag mig oförhindrad, herr Persson, att ansluta mig till den.

Herr **PERSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Jag skall bara göra en kort replik. Jag vet inte om jag uttryckte mig svävande, men jag försökte förklara hur det gått till att få fram dessa 700 000 kronor. Det är en beräkning som är gjord av skolöverstyrelsen och på vilken vi har byggt vårt ställnings-tagande.

När herr Axel Johannes Andersson sedan säger att hans reservation försvann på ett mystiskt sätt, så måste den väl ha gjort det, ty det fanns inte någon reservation fogad till avdelningens förslag.

Herr **ANDERSSON, AXEL JOHANNES**, (fp):

Herr talman! Det är möjligt att man blandar ihop saker och ting, men jag har inget minne av att andra avdelningen gav skolöverstyrelsen i uppdrag att göra den uträkning som herr Einar Persson åberopar.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. I hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de rörande mom. II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen

på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 93 punkten 60 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes här efter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 73.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 61—66

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 67**Ang. bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Andersson* i Storfors *m. fl.* väckt motion (II: 565), vari hem-

Ang. fortsatt utbyggnad av universitetet i Umeå

ställets, att riksdagen måtte för budgetåret 1964/65 besluta, att anslaget Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor skulle höjas till 6 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågakvarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 565, till Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor.

Reservation hade avgivits, utom av annan, av herrar *Ivar Johansson, Bengtsson, Larsson* i Hedenäset och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionen II: 565, till Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Med hänvisning till den motivering som finns anförd i reservationen ber jag att få yrka bifall till densamma.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svanström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter gi-

ven varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 93 punkten 67, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 68

Lades till handlingarna.

Ang. fortsatt utbyggnad av universitetet i Umeå

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt utbyggnad av universitetet i Umeå m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa kostnader för utbildnings- och forskningsorganisationen vid Umeå universitet för budgetåret 1964/65 beräkna ett belopp av 2 200 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 74, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 6 mars 1964, föreslagit riksdagen att

I. godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för den fortsatta utbyggnaden av universitetet i Umeå;

II. godkänna av departementschefen förordade särskilda anordningar för

Ang. fortsatt utbyggnad av universitetet i Umeå

försöksvis genomförd ämneslärarutbildning i Umeå;

III. a) bemyndiga Kungl. Maj:t att — utöver vad som föreslagits i statsverkspropositionen och propositionen 1964: 50 — i personalförteckning för universitetet i Umeå uppföra tjänster i enlighet med vad departementschefen föreslagit;

b) till Vissa kostnader för utbildnings- och forskningsorganisationen vid universitetet i Umeå för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 523 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hultell* och fröken *Stenberg* (I: 728) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh* (II: 894),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg m. fl.* (I: 729) och den andra inom andra kammaren av herr *Lassinantti m. fl.* (II: 893),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Stenberg m. fl.* (I: 730) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Umeå *m. fl.* (II: 892),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wallmark m. fl.* (I: 731) och den andra inom andra kammaren av herr *Björkman* (II: 890),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Stenberg m. fl.* (I: 743) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Umeå *m. fl.* (II: 891),

dels ock en inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Skellefteå väckt motion (II: 878).

I motionerna I: 729 och II: 893 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala önskvärldheten av att umeåkommitténs

direktiv utökades med uppgiften att för universitetet i Umeå planera en humanistisk utbildnings- och forskningsenhet, omfattande både skolans läroämnen och för Norrland väsentliga lärogrepar.

I motionerna I: 731 och II: 890 hade anhållits dels att riksdagen nu måtte inskränka sig till att fatta principbeslut om att en civilekonomutbildning skulle upptagas vid en ekonomisk fakultet vid universitetet i Umeå under uttalande att påbörjandet av nämnda utbildning tills vidare borde anstå i avvaktan på att en inventering av lärartillgången utförts, dels ock att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte, sedan inventeringen av lärartillgången slutförts, framlägga en sådan utbyggnadsplan för ifrågavarande utbildning, att den ekonomiska fakulteten i Umeå komme att erhålla minst tre professurer i företagsekonomi och en professur i rättsvetenskap.

I motionerna I: 743 och II: 891 hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att en docenttjänst i nordisk och jämförande fornkunskap med särskild inriktning på övre Norrland skulle inrättas vid universitetet i Umeå inom den filosofiska fakulteten från och med budgetåret 1964/65.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 731 och II: 890, i vad de avsåge civilekonomutbildning, godkänna de av departementschefen förordade riktlinjerna för den fortsatta utbyggnaden av universitetet i Umeå;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 728 och II: 894, godkänna de av departementschefen förordade särskilda anordningarna för försöksvis genomförd ämneslärarutbildning i Umeå;

III. att motionerna I: 730 och II: 892, i vad de avsåge inrättande från och med

Ang. fortsatt utbyggnad av universitetet i Umeå

budgetåret 1964/65 av en professur i pedagogik, icke måtte av riksdagen bifallas;

IV. att motionerna I: 743 och II: 891, i vad de avsåge inrättande från och med budgetåret 1964/65 av en docentur i nordisk och jämförande fornkunskap, icke måtte av riksdagen bifallas;

V. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 730 och II: 892 samt I: 743 och II: 891, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att — utöver vad som föreslagits i statsverkspropositionen och propositionen 1964: 50 — i personalförteckning för universitetet i Umeå uppföra tjänster i enlighet med vad departementschefen föreslagit;

b) till Vissa kostnader för utbildnings- och forskningsorganisationen vid universitetet i Umeå för budgetåret 1964 65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 523 000 kronor;

VI. att motionerna I: 731 och II: 890, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

VII. att motionen II: 878 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

VIII. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 729 och II: 893, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört.

Fröken **STENBERG** (h):

Herr talman! I statsutskottets utlåtande nr 94 med anknytning till proposition nr 74 har ett flertal motioner beträffande bl. a. utbyggande av humaniora vid Umeå universitet behandlats. Ett enhälligt utskott har i sin skrivning visat stor förståelse för motionärernas förslag och hänvisar till 1963 års universitets- och högskolekommitté, som har att ekonomiskt pröva sådan vidare utbyggnad och som troligen ock-

så lägger fram förslag i slutet av innevarande år. Utskottet ser det även möjligt att på grundval av detta bedömande senare åt umeåkommittén anförto en mera detaljmässig utredning rörande humanistutbildning i Umeå. I det här sammanhanget finns också anledning understryka departementschefens positiva ställningstagande till umeåuniversitetets snabba utbyggnad. Det finns emellertid bland alla de i detta utlåtande behandlade motionerna ett motionspar, I: 743 och II: 891, som jag här företräder och vars existensberättigande jag ytterligare vill motivera och komplettera med sakuppgifter. I motionen — det är en fyrpartimotion — har framlagts förslag om inrättande av en docentbefattning i nordisk och jämförande fornkunskap med särskild inriktning på övre Norrland. Den motionen har tillkommit för att uppmärksamma och i någon mån avhjälpa den uppenbara snedvridning, som existerar inom den arkeologiska forskningen vad beträffar Norrland i förhållande till Sydskandinavien.

Inom den tredjedel av Sverige som ligger söder om Dalälven finns ett tiotal högre arkeologiska forskarbefattningar — i de övriga två tredjedelarna, som huvudsakligen omfattar Norrland, har aldrig funnits någon enda tjänst av detta slag. Därigenom har självfallet den norrländska arkeologiska forskningen kommit att lida av en synnerligen besvärande eftersläpning.

Sakkunskapen menar att i många avseenden ligger vår kunskap om det förhistoriska skeendet i det nordliga Sverige på en nivå som knappt når upp till vad man genom arkeologisk forskning hade nått fram till om Sydsveriges förhistoria i slutet av 1800-talet. De senaste 20 årens mycket omfattande fornlämningsinventeringar i Norrland har visat att Norrland är fullt ut lika fornminnesrikt som södra Sverige, men eftersom tillräckligt omfattande grundforskning saknas vet vi ännu mycket litet om hur vi i de förhistoriska sam-

Ang. fortsatt utbyggnad av universitetet i Umeå

manhagen skall sätta in de olika kulturfaser man tycker sig kunna spåra i det rika materialet av stenredskap från boplatserna längs älvar, sjöar och forntidskuster eller i mängden av de s. k. norrländska kuströsen.

Man vet i dagens läge ännu ej t. ex. om samerna utgör en sista rest av en nordisk urbefolkning, om de hänger samman med den gåtfulla stenålderskulturen vid norska ishavskusten, Komsakulturen, eller om de mycket sent kommit in i Norden.

Redan för snart 100 år sedan kunde de arkeologiska forskarna tämligen klart identifiera de viktigare dragen av den sociala, ekonomiska och antropologiska strukturen vad gäller Sydskandinavians förhistoria. Men beträffande Norrlands förhistoria är ännu även de mest fundamentala problemen obesvarade, t. ex. när och hur Norrland befolkades, hur länge stenåldern har varat o. s. v.

De norrländska arkeologiska forskningsproblemen hör också alltför intimt samman med viktiga frågeställningar i den övriga Nordens arkeologi för att kunna utan men för hela ämnet nordisk och jämförande fornkunskap längre helt förbises. Konkreta förslag på stora forskningsuppgifter lär inte saknas. Jag har i diskussion med forskare mött många förslag på sådana, t. ex. Norrlands handel såsom en av förutsättningarna för det svenska rikets uppkomst.

Man kan säga att Norrland är en nyupptäckt arkeologisk provins inom Sverige — två tredjedelar av Sveriges yta. Hur eftersatt den norrländska arkeologiska forskningen är framgår bl. a. av att den undersökning av en stenåldersboplatz vid Bjurselet i Byske socken i Västerbotten som för närvarande utförs är den första vetenskapliga undersökning av större omfattning, som någonsin har utförts i Norrlands kustland, från Dalälven till Haparanda. Denna undersökning, som beräknas pågå cirka fem år, leds nu från Uppsala universi-

tet. Om en sådan undersökning kunde ledas helt från universitetet i Umeå, skulle mycken dyrbar tid och kostnader sparas.

När det gäller forskningsmaterialet finns det ett mycket rikt sådant genom bl. a. riksantikvarieämbetets fornminnesinventering och undersökningsverksamhet i samband med utbyggnaden av vattenkraften i de norrländska älvarna och sjöarna. Det finns där närmare 2 000 boplatzlämningar, och det är endast ett litet fåtal som vetenskapligt kunnat bli bearbetade. Samma sak gäller fornlämningar i form av förhistoriska gravrösen.

Av dessa har ett mindre antal i norra Ängermanland undersökts och vetenskapligt bearbetats för att sättas in i större vetenskapliga sammanhang. Denna undersökning har bedrivits från Stockholms universitet.

Från denna plats vill jag också uppmärksamma banbrytaren inom den norrländska arkeologien, fil. dr Gustaf Hallström, vilkens stora bibliotek över nordskandinavisk och arktisk kulturhistoria förvärvats till Umeå. Däri ingår också en mycket stor obearbetad och synnerligen värdefull uppteckningssamling rörande Norrlands och Nordskandinavians forntid. En vetenskaplig bearbetning av denna samling kan också anses vara en av de mest angelägna uppgifterna för den i motionen föreslagna arkeologiska forskarbefattningen i Umeå.

Det finns många andra aspekter man kan framlägga. I Tromsö finns redan länge en vetenskaplig forskartjänst knuten till museet där, och denna tjänst kommer troligen att inordnas i det planerade universitetet i Tromsö. Genom det vetenskapliga arbete som där redan utförts beträffande Nordnorges arkeologi skulle en forskartjänst i Umeå bli ett ytterst viktigt komplement vid utforskandet av Nordkalottens forntid och även bli en länk i det praktiska samarbetet över gränserna i norr.

Till slut vill jag säga några ord om

Ang. fortsatt utbyggnad av universitetet i Umeå

norrlandsarkeologiens rent praktiska betydelse. I dagens och ännu mer i morgondagens Norrland och främst då inom övre Norrland tyder vissa tecken på att turismen kommer att få en synnerligen stor betydelse. Det anses då självklart att man skall lämna vederhäftig och innehållsrik information om våra naturföreteelser. Lika viktigt är det också att vi kan ge korrekta upplysningar om Norrlands kulturhistoria och veta vilka kultur- och samhällsfenomen som ligger bakom förekomsten av t. ex. de norrländska kuströena eller de stora stenåldersboplatserna i inlandet. Detta bör vara lika självklart som att man nu i turistinformationerna ger förklaring till sydskandinaviska forntida företeelser, såsom att gånggrifterna är förknippade med åkerbruket, runstenarna med vikingatåg och mission. Men för att vinna denna kunskap fordras ökade resurser för norrländsk arkeologisk grundforskning.

Det är också av stor betydelse att lärostoffet om Norrlands förhistoria blir likvärdigt med det som nu förekommer i skolböckerna om Sydskandinavien. För närvarande betraktas Norrland under forntiden såsom en diffus, ytterst sparsamt befolkad utmark, men det finns material som tyder på att detta är en direkt felaktig uppfattning. Definitivt svar kan vidgad arkeologisk norrlandsforskning ge, grundforskning från en replipunkt i Norrland. En sådan arkeologisk forskartjänst i Umeå kan inrättas alternativt med anknytning till humanistiska forskningsrådet. Den bör också ingå som ett led i den alltför länge eftersatta kulturella upprustning av Norrland som nu glädjande nog har påbörjats. Den forskartjänsten motiveras också av att arkeologien mer och mer kommit att bli en viktig länk i den tvärvetenskapliga forskningskedjan, det gäller kulturgeografi, ekonomisk historia, etnografi, zoologi, skogshistoria och genom de moderna daterings- och konserveringsmetoderna även fysik och kemi.

Herr talman! Detta var mina kompletterande sakuppgifter. Jag har intet yrkande utan avvaktar med bästa förhoppningar och stor optimism de av statsutskottet signalerade kommande utredningarna om fortsatt utbyggnad av Umeå universitet och då inte minst vad gäller humaniora.

I detta anförande instämde herr *Gustafsson, Nils-Eric*, (cp).

Herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (h):

Trots att pingsten, hänryckningens tid, står för dörren kan jag inte underlåta att ge uttryck åt mina betänkligheter, närmare utvecklade i motion 731, mot propositionens förslag om inrättande av civilekonomutbildning vid universitetet i Umeå redan från och med nästa läsår, d. v. s. till hösten, för tills vidare 50 studerande.

Betänkligheterna gäller inte civilekonomutbildningen i Umeå som sådan utan närmast tidpunkten för igångsättandet. De bottnar i bristen på kompetenta lärare. Jag har från en annan läroanstalt på området haft litet erfarenheter av denna brist. Det råder nämligen en stor brist på kvalificerade lärarkrafter framför allt i ämnet företagsekonomi.

Såvitt jag kan förstå är denna brist betydligt större än vad utskottet föreställer sig. Huvudläraren skall vara en professor i företagsekonomi, särskilt distributionsekonomi. Professuren skall inrättas från den 1 januari 1965. Jag fruktar att det vid den tidpunkten inte kommer att finnas någon kompetent kraft att tillgå. Jag kan upplysa att sakkunnigutlåtandet om en motsvarande professur i distributionsekonomi vid handelshögskolan i Stockholm offentliggjorts i dagarna. Enligt detta sakkunnigutlåtande fanns till denna professur endast två sökande, och båda blev förklarade inkompetenta. Jag tror inte att ekklesiastikministern skall kunna trola fram någon kompetent sökande till den här professuren, och det blir säkert

Ang. fortsatt utbyggnad av universitetet i Umeå

också svårt att få kvalificerade biträdande lärare redan nu fram på hösten. Det är därför, menar jag, riskabelt att sätta i gång med undervisningen så snabbt som redan i slutet av detta år, och det finns troligen inte heller kompetenta sökande för de professurer som måste inrättas senare.

Departementschefen har försäkrat att undervisningen skall bli likvärdig med motsvarande undervisning vid de äldre läroanstalterna. Jag vill gärna instämma i detta. Med all respekt för statsrådet Edenmans stora insatser för uppbyggnad av högskolorna är jag rädd för att departementschefen med detta uttalande utställt en check utan täckning. Icke desto mindre har statsutskottet löst in checken, såvitt jag kan förstå på relativt lösa boliner. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har tydligen varit en stor optimist när han utställt checken. Han har nog inte granskat sina noteringar om vad som fanns inestående på checkräkningen.

Det kan enligt min mening inte vara lyckligt om studenterna skulle lockas till denna civilekonomutbildning, som är så populär, och dessa ungdomar sedan inte skulle få en tillfredsställande utbildning. Det kan bara bli besvikelser. Herr ecklesiastikministern har uttalat i ett annat ärende, att man måste slå vakt om utbildningsstandarden. Det bör gälla i detta fall liksom i det föregående. Det får inte bli så att statsmakterna på grund av allas begripliga önskan att skapa ökade utbildningsmöjligheter på detta område riskerar att göra de nya läroanstalterna till något slags kulisser utan tillfredsställande inre resurser på lärarområdet. Jag tror det vore klokt att vänta ett eller annat år.

Herr talman! Jag skall med hänsyn till den instundande pingsthögtiden inte framställa något yrkande.

Herr MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Det har inte framställts något yrkande vare sig av fröken Sten-

berg eller av herr Gösta Jacobsson, varför det kanske kunde vara onödigt att jag som utskottets talesman tar till orda. Jag vill dock beträffande herr Jacobssons farhågor säga att det naturligtvis finns en viss risk för att man inte kan få kompetenta lärare till den ekonomutbildning som skall starta i Umeå i höst. Departementetschefens och utskottets ståndpunktstagande bygger dock på vad umeåkommittén föreslagit, alltså den kommitté som haft att syssla med universitetet i Umeå. Den har ansett att det bör finnas möjlighet att sätta i gång med utbildningen av civilekonomer i Umeå redan 1964—65. Anledningen behöver jag väl knappast omtala. Alla vet vi ju att det råder en skriande brist på civilekonomer och att det finns ett mycket stort behov att täcka. Därför har man ansett det angeläget att nu starta denna utbildning i Umeå. Utskottet har också för sin del understrukit vad departementschefen anför, nämligen att det är synnerligen angeläget att få kompetenta lärarkrafter för undervisningen.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Jag vill fråga utskottets talesman om man i utskottet verkligen gjort någon undersökning om huruvida det finns kompetenta lärarkrafter för denna professur.

Herr MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Utskottet brukar inte undersöka sådana saker. Vi har gått på departementetschefens förslag och kommitténs utredning och förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande uttalande hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstå-

ende ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 182, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), m. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reformering av socioonomutbildningen;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1964/65 till byggnadsarbeten vid vissa universitet m. m.;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss rationaliseringsverksamhet inom sjukvården m. m.;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörlig kredit till försvarets fabriksstyrelse; och

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1964/65 till Utställningar av svensk konst i utlandet.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen samt i ämnet väckta motioner; samt

nr 14, i anledning av väckt motion om rätt för kommun att tillskapa semesterbyar m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1964/65 till vissa forskningsråd m. m., i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1964/65 till vissa forskningsråd m. m., i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1964/65 till teaterverksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 26, i anledning av väckta motioner om avdrag vid beskattningen för avsättning till brand- och stormskadefond vid skogsbruk, m. m.;

nr 35, i anledning av väckta motioner angående höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.;

nr 45, i anledning av väckta motioner om höjning av schablonavdraget vid beskattningen av en- och tvåfamiljsvillor m. m.; samt

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om gasolskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtande nr 37, över väckt motion i anledning av riksbankens diskontohöjning den 30 januari 1964;

tredje lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillägg till lagen den 28 april 1949 (nr 183) om flottningen i Torne och Muonio gränsälvar;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; samt

Interpellation ang. bedömningsgrunderna vid tillsättandet av ordinarie lärartjänster å grundskolans högstadium

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1964/65, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av väckt motion om åtgärder mot äventyrligt spel; samt

nr 35, i anledning av väckta motioner om utredning rörande resebyråverksamheten.

Interpellation ang. bedömningsgrunderna vid tillsättandet av ordinarie lärartjänster å grundskolans högstadium

Herr **BILLMAN** (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! I samband med övergången från folkskola till grundskola har skolöverstyrelsens sätt att handlägga ansökningar om ordinarie tjänster på grundskolans högstadium väckt viss uppmärksamhet, inte bara inom de av saken närmast berörda lärarkategorierna utan även hos allmänheten.

Som exempel på vad jag åsyftar vill jag ta följande exempel:

a. En lärare har två år i följd varit ensam sökande till en ordinarie tjänst på grundskolans högstadium och därvid åberopat sådan vidareutbildning, som kräves för tjänsten samt dessutom ett års tjänstgöring i folkskolans 7:e klass. SÖ fann inte vederbörande behörig att söka tjänsten på grund av att han inte hade sådan tjänstgöring på högstadiet, som SÖ kräver som påbyggnad till den teoretiska utbildningen. Ansökan om dispens har avslagits.

b. Inom samma skoldistrikt är en folkskollärare ensam sökande till en ordinarie tjänst i matematik/fysik på högstadiet. Vederbörande har genomgått föreskriven vidareutbildning för tjänstgöring på högstadiet och har där-
efter undervisat i sin ämneskombina-

tion under ett års tid i årskurs 7 i folkskolan, men har likafullt av SÖ förklarats ej behörig att söka tjänsten, emedan han inte fullgjort sådan tjänstgöring på högstadiet, som SÖ kräver som påbyggnad till den teoretiska utbildningen. En ansökan om dispens har avslagits.

c. Tusentals folkskollärare har redan vidareutbildat sig resp. håller på med vidareutbildning för tjänstgöring på högstadiet. De flesta av dessa kommer att befinna sig i den situationen, att den tjänstgöring de redan haft inom folkskolans 7:e och 8:e klasser inte kommer att räknas dem till godo vid sökandet av tjänster på högstadiet. Skolstadgan kräver två års tjänstgöring på högstadiet som komplettering till de teoretiska studierna för att vederbörande lärare skall kunna få bli förklarade behöriga att söka ordinarie tjänster på högstadiet och detta även i de fall då sökanden kan åberopa en, så vitt man kan förstå, identisk tjänstgöring inom folkskolan.

d. I sådana fall då folkskollärare söker ordinarie tjänster på högstadiet och av SÖ förklarats ej behöriga, har ansökan om dispens ofta inlämnats. I en del fall har sådan dispens beviljats — ibland icke. Behandlingen av sådana ansökningar inom SÖ har man ibland anledning att ställa sig frågande till. Det kan inträffa att dispens beviljas en sökande med relativt svaga meriter — i varje fall i formellt hänseende — medan en annan sökande med bättre meriter får avslag. Några tillförlitliga normer tycks inte existera, utan det förefaller vara ett rent lotteri, om en dispensansökan beviljas eller ej.

e. Det har inträffat, att folkskollärare med ordinarie tjänst på högstadiet och som erhållit sina tjänster på basis av vidareutbildning före den 1 juli 1959 förklarats ej behöriga, när de sökt identisk tjänst på högstadiet på annan ort. De är med andra ord (enligt SÖ) fullt behöriga så länge de stannar där de är

Interpellation om statligt stöd för att stimulera industriell verksamhet i norra Uppland, m. m.

men ej behöriga, om de vill flytta på sig (se även artikel »SÖ accepterar inte ämneslärare», publicerad i Lärartidningens nummer av den 17 april 1964).

Annmärkningarna mot det nu inom SÖ tillämpade systemet (om det nu över huvud taget går att tala om system) kan sammanfattas som följer:

1. Vid sökandet av ordinarie tjänst på högstadiet borde tjänstgöring i folkskolans 7:e och 8:e klasser få anses lika meriterande som motsvarande tjänstgöring på högstadiet, eftersom det i realiteten inte finns någon skillnad mellan dessa båda former.

Man kan förstå folkskollärarna om de har svårt att acceptera de regler, som SÖ f. n. tillämpar. Ingenting annat har i själva verket inträffat än att folkskolan har bytt namn och kallas grundskola. Mellan undervisningen i folkskolans 7:e och 8:e klasser och motsvarande klasser på högstadiet torde ej finnas påtaglig skillnad. Tjänstgöring i nyssnämnda klasser inom folkskolan borde sålunda rimligtvis vara tillräckligt meriterande vid sökandet av ordinarie tjänst på högstadiet.

2. Den under e) här ovan omnämnda kategorien lärare har efter överenskommelse mellan civil- och ecklesiastikdepartementen å ena sidan och lärarorganisationerna (nu SL) å den andra förklarats formellt behöriga till ämneslärartjänster på högstadiet. Varför respekteras inte denna överenskommelse och hur vill man försvara, att dessa lärare förklaras behöriga på en ort men inte på en annan?

3. Ansökningar om dispens bör behandlas efter samma grunder, så att inte en mindre meriterad får ja medan en mera meriterad får nej.

4. Större hänsyn bör tas till sådana ansökningar, där vederbörande är ensam sökande till tjänsten och där de reella meriterna finns, ehuru de inte i strängt formellt hänseende överensstämmer med SÖ:s regler.

Man kan inte förtänka folkskollärarna,

att de finner det »kineseri», som f. n. bedrivs av SÖ vid tillsättandet av tjänster på högstadiet synnerligen stötande. Det står i bjärt kontrast till den ambitiösa och uppoffrande vidareutbildning, som stora skaror av folkskollärare f. n. underkastar sig. SÖ:s bidrag till utbyggnaden av vår nya skola förefaller i här omnämnt hänseende vara märkligt negativt.

Med hänvisning till vad jag här anfört anhåller jag om första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra följande fråga:

Är statsrådet beredd att medverka till en undersökning av de påtalade bristfälligheterna?

Är statsrådet vidare beredd att medverka till att sådana bedömningsgrunder kommer till användning vid tillsättningen av ordinarie tjänster på grundskolans högstadium att inte sakligt väl meriterade sökande stoppas i sin karriär på grund av överdriven formalism?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Interpellation om statligt stöd för att stimulera industriell verksamhet i norra Uppland, m. m.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr NILSSON, FERDINAND, (cp) som yttrade:

Herr talman! Sedan 1958 har AB Modern konfektion, som angives såsom avläggare av firman Warners, Stockholm, bedrivit industriell verksamhet i Skutskär, Älvkarleby kommun, Uppsala län. Verksamheten, som åtnjöt kommunal subvention med c:a 15 000 kronor per år enligt ett femårsavtal, var av stor betydelse för sysselsättning av kvinnlig arbetskraft. Arbetsstyrkan utgjordes tidigare av 40 å 50 årsanställda. Med hänsyn till förhållandena i orten var denna

Interpellation om statligt stöd för att stimulera industriell verksamhet i norra Uppland, m. m.

verksamhet av värde, och de kommunala myndigheterna ansåg sig ha anledning hoppas på att den skulle ytterligare utvecklas och ge sysselsättning åt ännu flera. För det industrifattiga norra Uppland, som svårt hotas av utslagning av småbruk och skogsbolagens politik, när det gäller även större arrendegårdar, är även varje tillskott av industrier av denna art betydelsefull för att tillgodose sysselsättningsbehovet.

Då den fortsatta utvecklingen av företaget lät vänta på sig blev avtalet med kommunen icke förnyat då det 1963 utgick.

Stor förstämning väckte det emellertid när det blev bekant att för detta företags räkning igångsatts byggande såsom statskommunalt reservarbete av fabrikslokaler långt borta på Frösön i Jämtlands län. Som märkligt framstod även att länets arbetsmarknadsmyndigheter syntes lika överraskade som Älvkarleby kommun av denna vändning av frågan. Senare har visserligen för ifrågavarande industri genom ett tvåårsavtal nya lokaler förhyrts. Antalet anställda har nedgått till ett trettiotal och lokalt har man uppfattningen att avsikten är att så småningom helt avveckla rörelsen i kommunen.

Bestämmelserna för de statskommunala reservarbetena är ogynnsamma för den bygd det här gäller. De borde emellertid inte vara oföränderliga. Över huvudet framstår det som ett ganska egenartat utslag av lokaliseringspolitiken att med stöd av statliga medel till miljonbelopp förflytta ett företag av denna art från det industrifattiga norra Uppland långt bort till en annan industrifattig landsdel. Märkligt vore även om sådant skall opåtalat få ske utan att

arbetsmarknadsstyrelsen först rådgör med den lokala länsarbetsnämnden och med den kommun, som åtgärden går ut över. Rimligtvis förefaller det lika motiverat att sätta in statsmedel också för byggande av fabrikslokaler på betydligt närmare håll än uppe i mellersta Norrland.

Under hänvisning till vad som anförts ber jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få rikta följande frågor:

Anser statsrådet att de lokala arbetsmarknadsmyndigheterna och vederbörande kommun först bör kontaktas innan arbetsmarknadsstyrelsen medverkar till att förflytta industriell verksamhet från en industrifattig landsdel till annan ort?

Är Statsrådet villig att överväga att möjliggöra att statligt stöd lämnas till åtgärder för att stimulera företagsamhet också i de på industrier fattiga, utav avfolkning hotade kommunerna i norra Uppland?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Anmälades och bordlades en av herr *Andersson, Carl Albert*, under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 826, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 156, angående huvudmannskapet för rådhusrätterna m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.39.

In fidem
K.-G. Lindelöw